

Nr 109.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående den lägre lantbruksundervisningens ordnande; given Stockholms slott den 3 februari 1939.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

A. Pehrsson-Bramstorp.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 3 februari 1939.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, ENGBERG, SKÖLD, QUENSEL, FORSLUND, ERIKSSON, STRINDLUND.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp, anför efter gemensam beredning med cheferna för finans- och ecklesiastikdepartementen:

Inledning.

Den lägre lantbruksundervisningens reformering har sedan länge stått på dagordningen. Den 1 juni 1928 tillkallade chefen för jordbruksdepartementet åtta utredningsmän för verkställande av utredning och avgivande av förslag rörande lämpligaste sättet att ordna den lägre lantbruksundervisningen. Den 30 april 1930 avgåvo utredningsmännen betänkande med förslag i ämnet (stat. off. utr. 1930: 9). Över förslaget inhämtades yttranden från

ett stort antal myndigheter och korporationer. Förslaget har emellertid icke lett till någon mera genomgripande ändring i berörda undervisningsverksamhet.

Sedermera bemyndigade Kungl. Maj:t den 13 mars 1936 chefen för jordbruksdepartementet att verkställa ny utredning i frågan. Med stöd härav tillkallade departementschefen genom beslut samma dag såsom utredningsmän professorn Th. V. E. Björkman, tillika ordförande, ledamöterna av riksdagens andra kammare, hemmansägarna J. E. Andersson i Ovanmyra och K. Hj. Gustafson i Dädesjö, rektorn G. B. Eliasson i Svalöv, sekreteraren i Västerbottens läns hushållningssällskap E. A. Granström i Umeå, länsjägmästaren A. E. Nyblom i Västerås, inspektrisen över undervisningen vid lant-hushållsskolor I. Osvald i Brogård samt byråchefen i lantbruksstyrelsen O. A. Petterson. Utredningsmännen, vilka antagit benämningen 1936 års lantbruksundervisningskommitté, hava den 6 oktober 1937 avgivit betänkande med förslag angående den fasta lantbruksundervisningens ordnande (stat. off. utr. 1937: 33). Över förslaget hava yttranden avgivits av lantbruksstyrelsen jämte styrelserna för samtliga lantbruks-, lantmanna- och lanthushållsskolor samt samtliga förvaltningsutskott hos hushållningssällskapen i riket, statskontoret, allmänna civilförvaltningens lönenämnd, skolöverstyrelsen jämte vissa styrelser för folkhögskolor, lantbruksakademien, lantbrukshögskolan jämte högskolans lärarråd, flertalet landstings förvaltningsutskott, centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund jämte skogsvårdsstyrelserna i riket, Sveriges allmänna lantbrukssällskap, fackskolans för huslig ekonomi lanthushållningsseminarium, Fredrika Bremerförbundets lanthushållningsseminarium, Fredrika Bremerförbundet, riksförbundet landsbygdens folk, Sveriges lantbrukslärareförbund, Sveriges agronomförbund, svenska lantmannaskolornas lärarförening, svenska lanthushållsskolornas förening, svenska lantbrukstjänstemannaföreningen, svenska lanthushållslärlarinneföreningen, Östergötlands lantmannaskoleförening och svenska landsbygdens studieförbund. Därjämte ha vissa framställningar gjorts i ärendet. Frågan om den lägre lantbruksundervisningens ordnande har därefter varit föremål för ytterligare beredning inom jordbruksdepartementet, varvid förslag i ämnet utarbetats.

Jag torde nu få underställa Kungl. Maj:t denna fråga.

Nuvarande organisation.

För den lägre lantbruksundervisningen finnas för närvarande i huvudsak tre skilda skoltyper, nämligen lantbruksskolor, lantmannaskolor och lanthushållsskolor. Lantbruksskolorna och lantmannaskolorna avse huvudsakligen utbildning av landsbygdens manliga ungdom, under det att vid lanthushållsskolorna utbildas den kvinnliga landsbygdsungdomen.

För närvarande upprätthållas 10 *lantbruksskolor* i södra och mellersta Sverige, nämligen: Berga i Stockholms län (upprättad 1921), Ultuna i Upp-

sala län (1848), Ulvhäll i Södermanlands län (1912), Bjärka-Säby i Östergötlands län (1882), Bollerup i Kristianstads län (1912), Alnarp i Malmöhus län (1861), Klagstorp i Skaraborgs län (1863), Varpnäs i Värmlands län (1892 [1847]), Tomta i Västmanlands län (1888) och Vassbo i Kopparbergs län (1856). I Norrland finnas två lantbruksskolor, nämligen Nordvik i Västernorrlands län (1854) och i Umeå i Västerbottens län (1927 [1859]).

Gällande bestämmelser rörande *lantbruksskolorna* i Norrland finnas upptagna i reglemente för dessa skolor den 19 oktober 1911 (nr 118) med däri genom kungörelser 852/1919, 748/1920, 110/1925 och 26/1926 gjorda ändringar. Bestämmelserna rörande lantbruksskolorna i övriga delar av landet äro upptagna i reglemente den 29 januari 1926 (nr 26).

Lantbruksskolorna i Norrland omfatta två kurser, nämligen en teoretisk-praktisk helårskurs och en teoretisk vinterkurs. Lantbruksskolorna för södra och mellersta Sverige omfatta ävenledes två kurser, nämligen en två-årig, närmast för utbildande av lantbruksförmän avsedd kurs, samt en ett-årig, för beredande av allmän praktisk-teoretisk jordbruksutbildning åt unga lantmän avsedd kurs. De norrländska lantbruksskolorna hava till syfte att meddela utbildning åt blivande brukare av inom denna landsdel allmänt förekommande mindre och medelstora jordbruk.

För närvarande äro de egendomar, till vilka lantbruksskolorna i södra och mellersta Sverige äro förslagda, i allmänhet av betydande storlek. Till närmare upplysning härom har kommittén uppgjort en tablå (sid. 17 i kommitténs betänkande), till vilken jag tillåter mig hänvisa.

I fråga om äganderätten till skolorna må anmärkas, att skolegendomarna Ultuna och Alnarp ägas av staten, Klagstorp, Vassbo, Nordvik och Umeå av det hushållningssällskap, inom vars område egendomen är belägen, Bollerup av en stiftelse samt övriga skolegendomar av enskilda ägare.

För vinnande av inträde i skolan fordras att hava fyllt 18 år, äga kunskaper i svenska och räkning ungefärligen motsvarande vad som inhämtas i folkskolan samt hava under minst ett år varit sysselsatt i lantbruksarbete.

Enligt gällande reglemente skall vid lantbruksskola i södra och mellersta Sverige finnas en föreståndare, en förste lärare och en andre lärare samt biträdande lärare i mån av behov. Vid skola i Norrland fordras utom föreståndare endast en ordinarie lärare. Såsom behörighetsvillkor för att antagas till föreståndare gäller att hava avlagt avgångsexamen från lantbruksinstitut samt erhållit kompetensförklaring av lantbruksstyrelsen. Därjämte fordras även väl vitsordad praktik i jordbruk.

Enligt gällande reglemente för skolorna i Norrland skall skolornas styrelse bestå av ordföranden, vilken utses av lantbruksstyrelsen, samt tre ledamöter, vilka utses av hushållningssällskapets förvaltningsutskott, varjämte skolans föreståndare skall vara självskriven ledamot av styrelsen. Enligt reglementet för lantbruksskolorna i södra och mellersta Sverige utses styrelsen på samma sätt, därest ej av Kungl. Maj:t för särskilt fall annorlunda bestämmes. Såsom styrelse för vardera av lantbruksskolorna vid Ultuna och Alnarp

tjänstgör styrelsen för vederbörande högskola och institut jämte lantbrukskolans föreståndare.

För närvarande beviljas vissa statsunderstöd till ifrågakvarande skolor. Statsbidragen uppgå till lantbruksskola i södra och mellersta Sverige till 11,500 kronor årligen för varje skola och till skolorna i Norrland till 9,000 kronor. Därjämte gäldas av statsmedel kostnader för ålderstillägg, dyrtids-tillägg samt provisorisk avlöningsförbättring till fast anställda lärare ävensom vissa bidrag till vikariatsersättningar.

Lantmannaskolor finnas av två typer, benämnda litt. A och litt. B, med olika omfattning av undervisningen samt olika fordringar i fråga om elevernas kunskaper vid inträdet i skolan.

Under läsåret 1937—1938 ha varit i verksamhet 41 lantmannaskolor. Deras typ samt fördelning på olika län framgår av följande översikt:

Uppsala	län: Jälla (B)
Södermanlands	» Strängnäs (B)
Östergötlands	» Höje (B) och Lunnevad (A)
Jönköpings	» St. Segerstad och Tenhult (båda B)
Kronobergs	» Grimslöv (A) och Markaryd (B)
Kalmar län, norra delen:	Gamleby (A)
» » södra	» Högalid och Högsby (båda B)
Gotlands	län: Hemse (B)
Blekinge	» Bräkne-Hoby (A)
Kristianstads	» Hammenhög (B), Osby (B), Tomelilla (A) och Önnestad (A)
Malmöhus län	» Skurup (B), Svalöv (A) och Vilan (A)
Hallands	» Katrineberg (A)
Göteborgs och Bohus	» Dingle (B)
Älvsborgs län, norra delen:	Färgelanda (A)
» » södra	» Fristad och Sätilla (båda B)
Skaraborgs	län: Skara (B)
Värmlands	» Kristinehamn (B), Kyrkerud (B) och Molkom (A)
Örebro	» Fellingsbro (B) och Kävesta (A)
Västmanlands	» Sala (B)
Kopparbergs	» Mora (B)
Gävleborgs	» Bollnäs (B)
Västernorrlands	» Hussborg och Själevad (båda B)
Jämtlands	» Torsta (B)
Västerbottens	» Anderstorp och Degerfors (båda B)
Norrbottnens	» Gran och Matarengi (båda B).

Gällande bestämmelser rörande lantmannaskolorna äro upptagna i reglemente den 5 december 1919 (nr 856) med däri genom kungörelserna nr 875/1920, 113/1925 och 169/1928 gjorda ändringar.

Vid lantmannaskolorna skall anordnas en s. k. huvudkurs, som skall pågå under minst 125 arbetsdagar. Jämte huvudkurs kan vid lantmannaskola

under läsåret anordnas en andra årskurs, likaledes om minst 125 arbetsdagar, eller längre kurs å minst 215 arbetsdagar eller fortsättningskurs om minst 95 arbetsdagar.

I gällande reglemente för lantmannaskolorna finnas närmare angivna de ämnen, vari undervisning skall meddelas i de skilda kurserna. Undervisningen i lantmannaskola av litt. B-typen, såvitt angår huvudkurs eller andra årskurs, är i viss utsträckning begränsad i förhållande till undervisningen i motsvarande kurser i skola av litt. A-typen. Detta sammanhänger därmed, att av eleverna vid skola av litt. A-typen fordras större kunskapsmätt än i fråga om eleverna vid litt. B-typen. För inträde i skola av den senare typen fordras av eleverna i huvudsak endast det kunskapsmätt, som kan förvärfvas i folkskola. För vinnande av inträde i lantmannaskola fordras vidare ett års förpraktik. Inträdesåldern är fastställd till 18 år.

Enligt gällande reglemente skall vid lantmannaskola finnas anställd en föreståndare samt minst en eller, där såväl huvudkurs som längre kurs hålles, minst två fast anställda lärare. Vid skola, som är förenad med folkhögskola och har med denna gemensam föreståndare, vilkens huvudsakliga tjänstgöring är förlagd till folkhögskola, skall utöver angivna antal finnas ytterligare en fast anställd lärare. Därjämte skola vid behov anställas flera lärare.

Styrelse för lantmannaskola skall enligt gällande reglemente utgöras av minst 5 personer, däribland skolans rektor, där sådan finnes, samt skolans föreståndare. Övriga ledamöter skola utses på det sätt och för den tid, som av Kungl. Maj:t för varje särskild skola närmare bestämmes, då anslag till skolan första gången beviljas.

Understöd till lantmannaskolorna utgår enligt kungörelse den 5 december 1919 (nr 857) med vissa angivna belopp till de särskilda kurserna samt till parallellundervisning vid huvudkurs eller andra årskurs och därjämte med erforderligt belopp till ålderstillägg och vikariatsersättningar enligt i kungörelsen stadgade regler. Jämte detta ordinarie understöd ha på senare tid av riksdagen anvisats anslag till ökat understöd (366/1935).

Utöver vad nu angivits utgår av statsmedel till föreståndare och lärare dyrtidstillägg enligt kungörelse nr 476/1921 samt provisorisk avlöningsförbättring enligt kungörelsen nr 240/1936.

Lantmannaskola skall såsom regel vara försedd med lämpligt skoljordbruk. Lantbruksstyrelsen kan dock under vissa förutsättningar medgiva befrielse från skyldigheten att hava skoljordbruk. Rörande lantmannaskolornas organisation och ekonomiska förhållanden har kommittén upprättat en tablå (sid. 26—31 i betänkandet). Jag tillåter mig, utöver vad förut anförts, hänvisa till tablán.

Lanthushållsskolorna hava till uppgift att bibringa den kvinnliga ungdomen på landsbygden de fackkunskaper, som äro behövlige för att kunna sköta ett lanthushåll.

Under läsåret 1937/38 hava 40 lanthushållsskolor varit i verksamhet. Deras fördelning på olika län framgår av följande översikt:

Stockholms	län: Vackstanäs
Uppsala	» Kumlan
Södermanlands	» Benninge
Östergötlands	» Borghamn och Rimforsa
Jönköpings	» St. Segerstad och Tenhult
Kronobergs	» Markaryd
Kalmar	» Högsby
Blekinge	» Bräkne-Hoby
Kristianstads	» Apelryd, Hammenhög, Osby och Tollarp
Malmöhus	» Fridhem, Åkersberg och Östra Grevie
Hallands	» Katrineberg
Göteborgs och Bohus	» Dingle och Vendelsberg
Älvsborgs län, norra delen:	Färgelanda
» » södra	» Sätilla
Skaraborgs	län: Axvall och Bjärtorp
Värmlands	» Kyrkerud och Uddeholm
Örebro	» Fellingsbro och Kävesta
Västmanlands	» Tärna
Kopparbergs	» Mora och Snöån
Gävleborgs	» Hälsingegården
Västernorrlands	» Hussborg och Stöndar
Jämtlands	» Birka
Västerbottens	» Anderstorp, Strömsör och Vindeln
Norrbottnens	» Gran och Matarengi.

Gällande bestämmelser rörande dessa skolor finnas upptagna i det den 12 december 1919 (nr 853) för dem utfärdade reglementet med däri genom kungörelserna nr 750/1920 och 112/1925 gjorda ändringar.

Undervisningen vid lanthushållsskolorna meddelas antingen vid en kortare kurs om minst 105 arbetsdagar eller ock vid en längre kurs om minst 165 arbetsdagar.

För inträde i ifrågavarande skolor fordras icke andra förkunskaper än dem, som kunna inhämtas i folkskolan. Därjämte fordras att under minst ett år allvarligt hava deltagit i de i ett lantmannahem förekommande göromål. Inträdesåldern är bestämd till 16 år.

Enligt gällande reglemente för lanthushållsskola skola finnas en föreståndarinna samt minst en lärarinna med full tjänstgöring. Skulle föreståndarinnan ej bestrida full tjänstgöring, skall dessutom finnas anställd en extra lärarinna.

I de fall, då lanthushållsskola är förlagd till samma plats som folkhögskola eller lantmannaskola samt har med dylik skola gemensamma lokaler och lärare, kan efter överenskommelse mellan skolornas styrelser folkhögskolans eller lantmannaskolans föreståndare utses till rektor jämväl för lanthushållsskolan.

Enligt gällande reglemente skall skolans styrelse utgöras av minst fem

personer, däribland skolans rektor, där sådan finnes, samt skolans föreståndarinna. Övriga ledamöter, av vilka minst två skola vara i orten bosatta kvinnor, skola utses på det sätt och för den tid, som av Kungl. Maj:t för varje särskild skola närmare bestämmes, då anslag till skolan första gången beviljas.

I fråga om understöd och bidrag till lanthushållsskolorna av statsmedel gälla i huvudsak samma bestämmelser som beträffande lantmannaskolorna. Bestämmelserna härom finnas upptagna i kungörelserna nr 854/1919, 476/1921, 367/1935 och 351/1938. Ytterligare har från och med budgetåret 1936/37 anvisats statsbidrag till ersättning åt semestervikarie vid lanthushållsskola, där lärare bestrida full tjänstgöring under mer än 300 dagar.

Överinseendet över den lägre lantbruksundervisningen utövas av lantbruksstyrelsen och där närmast av byråchefen å undervisningsbyrån, vilken skall vara inspektör över nämnda undervisning. Emellertid har därjämte särskild inspektris förordnats för övervakande av undervisningen vid lanthushållsskolorna.

Huvuddragen av kommitténs förslag till den lägre lantbruksundervisningens ordnande.

Innan jag närmare ingår på det inom departementet utarbetade förslaget rörande organisationen av den lägre lantbruksundervisningen torde jag få lämna en kortfattad översikt över huvudgrunderna av kommitténs förslag i ämnet.

Kommittén har föreslagit, att de tre nuvarande lantbruksundervisningsanstalterna, lantmannaskolor, lantbruksskolor och lanthushållsskolor, bibehållas. Skolorna föreslås bära närmare sammanknytas med hushållningssällskapen. Enligt kommitténs mening bör den gemenskap, som för närvarande i icke ringa utsträckning förefinnes mellan de ifrågavarande skolorna och folkhögskolorna, däremot upplösas. I fråga om lantmannaskolorna har kommittén föreslagit, att den nuvarande uppdelningen i skolor av två särskilda typer — litt. A och litt. B — skall upphöra. Skolorna bära sålunda enligt kommitténs förslag vara av en enhetlig typ och hava till uppgift att meddela kunskap i grunderna för lanthushållningens utövande. Huvudkurserna vid lantmannaskolorna avses bli följande, nämligen en vinterkurs om minst 125 arbetsdagar, en fortsättningskurs till vinterkursen om minst 125 arbetsdagar, en längre kurs om minst 245 dagar samt en helårskurs. Därjämte skola kunna anordnas vissa andra kurser. Enligt kommitténs förslag skall i vinterkursen antalet ämnen, i vilka undervisning skall meddelas, något begränsas och vissa ämnen, vilka enligt nu gällande bestämmelser finnas särskilt upptagna i undervisningsschemat, sammanföras. Å andra sidan avser kommittéförslaget, att en utvidgad undervisning skall meddelas i lantbruksekonomi och skogshushållning. Det nuvarande systemet med meddelande av betyg i samtliga undervisningsämnen bör upphöra och

betyg sålunda endast meddelas i följande ämnen: naturlära, jordbrukslära, husdjurslära, lantbruksekonomi och skogshushållning. I övriga ämnen bör i betyget endast upptagas anteckning, huruvida eleven på ett tillfredsställande sätt inhämtat den i ämnet meddelade undervisningen. Fortsättningskursen, som skall innefatta såväl teoretisk som praktisk undervisning, skall åsyfta att vidga och fördjupa den teoretiska undervisning, som meddelats under vinterkursen. Vid den längre kursen skall undervisningen omfatta vad för vinterkursen föreskrivits samt därutöver åsyfta fördjupning och utvidgning av elevernas kunskaper. Helårskursen skall i likhet med fortsättningskursen omfatta såväl teoretisk som praktisk undervisning. Den teoretiska undervisningen skall motsvara i huvudsak den som meddelas vid vinterkursen. Vid den praktiska undervisningen skola eleverna övas i de vid skoljordbruket förekommande lantmannagöromålen. Särskilt skall iakttagas, att undervisande handledning lämnas vid arbeten, som utbilda elevernas arbetsfärdighet och förmåga att bedöma och planlägga olika arbeten, samt att eleverna övas att rätt använda tekniska hjälpmedel, som böra förekomma vid ett rationellt skött jordbruk.

I syfte att främja en praktisk inriktning av undervisningen har kommittén föreskrivit, att lantmannaskola skall vara försedd med ett med hänsyn till bygdens förhållanden och skolans ändamål lämpligt jordbruk. Skoljordbruket, som skall drivas i skolans egen regi, skall stå i undervisningens tjänst och huvudsakligen utnyttjas för demonstrationer och övningar samt utbildning av eleverna i praktiska lantbruksarbeten.

I fråga om lantbruksskolorna avser kommittén, att dessa skolor skola bli av enhetlig typ med en tvåårig huvudkurs och hava till huvudsakligt ändamål att utbilda arbetsledare och förmän vid lantbruket. De nuvarande lantbruksskolorna i Norrland förutsätter kommittén skola ombildas till lantmannaskolor med teoretisk-praktisk helårskurs. Enligt kommitténs förslag skulle emellertid Kungl. Maj:t medgivas rätt att besluta, att vid lantbruksskola anordnas en ettårig kurs. Vid lantbruksskolorna skall meddelas såväl teoretisk som praktisk undervisning. Den teoretiska undervisningen skall i huvudsak omfatta vad för lantmannaskolans vinterkurs föreskrivits, därvid dock särskilt avseende skall fästas å förhållandena vid det större jordbruket. För tillgodoseende av den teoretiska utbildningen skola under kursen minst 150 hela dagar ägnas åt lektioner med därtill hörande övningar och demonstrationer. Undervisningen vid skolan bör ordnas så, att då teoretisk utbildning pågår varje elev erhåller omkring sex timmars undervisning dagligen. Vid lantbruksskola skall synnerlig uppmärksamhet ägnas åt utbildningen av elevernas arbetsskicklighet samt utvecklandet av deras förmåga att rätt bedöma och planlägga olika arbeten. För ändamålet skola eleverna övas i alla förekommande lantmannagöromål. Härvid skall särskilt iakttagas, att undervisande handledning lämnas vid arbeten, som sådant fordra, samt att varje elev övas att rätt använda de tekniska hjälpmedel, som böra förekomma vid ett rationellt skött större jordbruk.

Den praktiska undervisningen skall enligt kommittéförslaget ordnas så,

att varje elev lämnas tillfälle att genom särskilt anordnade turer i husdjursstallarna erhålla grundlig praktisk insikt i alla olika arbeten vid en väl ordnad husdjursskötsel samt dels genom att turvis tjänstgöra såsom arbetsförmän öva sig att fördela och tillse olika arbeten, dels under tjänstgöring å magasin eller i förrådsrum grundligt inlära där förekommande göromål och dels i samband med sagda arbeten öva sig i förandet av dagsverkslistor och journaler.

Lantbruksskola skall, enligt vad kommittén uttalat, vara förlagd till en med hänsyn till skolans ändamål lämplig jordbruksegendom, vilken såsom skoljordbruk skall stå i undervisningens tjänst och i erforderlig utsträckning utnyttjas för utbildning av eleverna i praktiska lantbruksarbeten samt för i samband med den teoretiska undervisningen anordnade demonstrationer och övningar. Skoljordbruket skall i fråga om utrustning och skötsel kunna tjäna till förebild vid bedrivande av jordbruk i orten.

Vid skolan skall bedrivas sådan försöksverksamhet, som kan anses vara för eleverna lärorik.

I fråga om lant-hushållsskolorna anser kommittén, att dessas uppgift liksom hittills bör vara att meddela kunskap i grunderna för skötseln av ett lant-hushåll. Den nuvarande kortare kursen är enligt kommitténs mening förenad med stora brister. Den korta undervisningstid, som vid denna kurs står till buds, medgiver icke en nöjaktig utbildning. Kommittén föreslår därför, att denna kurstyp skall utgå ur lant-hushållsskolornas program. Kommittén förordar emellertid, att två kurser alltjämt skola finnas vid dessa skolor, nämligen en om minst 165 dagar (halvårskurs) och en om minst 300 dagar (årskurs). Vid sidan av dessa böra liksom vid lantmannaskolorna anordnas kortare kurser av olika slag. Undervisningen vid halvårskursen bör i huvudsak bibehållas i överensstämmelse med den, som meddelas vid den nuvarande längre kursen. Vid halvårskursen skall sålunda enligt kommittéförslaget meddelas undervisning i näringslära, hemmets ekonomi, hälsolära och barnavård, hemvård, husdjurslära och mjölk-hushållning, trädgårdsskötsel samt slöjd. Undervisningen skall vara såväl praktisk som teoretisk.

Vid årskurs skall undervisningen omfatta vad för halvårskurs är föreskrivet samt därutöver åsyfta fördjupning och utvidgning av elevernas kunskaper i där angivna ämnen, särskilt dem, som för elevernas framtida praktiska verksamhet äro framför andra av betydelse.

Undervisningen bör ordnas så, att varje elev vid sidan av praktiska övningar erhåller omkring tolv timmars teoretisk undervisning i veckan.

I syfte att främja en praktisk inriktning av undervisningen bör även lant-hushållsskola vara försedd med ett med hänsyn till bygdens förhållanden och skolans ändamål lämpligt jordbruk.

Lantmannaskola, som är förlagd till samma plats som lant-hushållsskola, skall vara skyldig lämna lant-hushållsskolan tillgång till lantmannaskolans skoljordbruk för demonstrationer och övningar.

Rörande i n t r ä d e s f o r d r i n g a r n a vid ifrågavarande undervisnings-

anstalter föreslår kommittén, att härutinnan i huvudsak skall gälla, att inträdessökanden skall hava genomgått folkskola eller ock på annat sätt förvärvat motsvarande kunskapsmått samt, då fråga är om inträde i lantmannaskolor och lantbruksskolor, hava fyllt 18 år och under minst ett år varit sysselsatt med lantbruksarbete. Inträdesåldern för eleverna vid lantbruksskolorna har bestämts till 17 år.

För vinnande av inträde vid fortsättningskurs vid lantmannaskola erfordras enligt kommittéförslaget att hava genomgått vinterkurs eller ock på annat sätt hava förvärvat motsvarande kunskapsmått. För inträde i ettårig kurs vid lantbruksskola kräves att hava förvärvat sådana teoretiska kunskaper i svenska språket, räkning och geometri samt naturlära, som finnes motsvara vad som inhämtas under huvudkursens första arbetsår.

Beträffande lärarkrafterna vid lantbruksundervisningsanstalterna föreslår kommittén böra stadgas, att vid varje skola skall finnas en föreståndare, som leder, deltagar i och ansvarar för undervisningen, samt det antal ämneslärare, extra ordinarie ämneslärare och speciallärare, som kräves för undervisningens behöriga upprätthållande.

Såsom kompetenskrav för att bliva antagen till föreståndare eller lärare vid ifrågavarande skolor har kommittén uppställt, bl. a., att vederbörande avlagt agronomexamen, respektive avgångsexamen från lärarinnekurs vid med statsmedel understött lantbrukshållningsseminarium, där ej lantbruksstyrelsen på grund av särskilda skäl i visst fall beviljat undantag från detta villkor. Såsom särskilt villkor för behörighet till föreståndarbefattning har föreslagits skola gälla, att vederbörande under minst två läsår med goda vitsord tjänstgjort såsom ämneslärare vid lantmannaskolor eller lantbruksskolor respektive lantbrukshållsskolor och för behörighet som ämneslärare, att han under sammanlagt minst två läsår med goda vitsord tjänstgjort som extra ordinarie ämneslärare vid lantmannaskolor eller lantbruksskolor respektive lantbrukshållsskolor. Lantbruksstyrelsen skall dock äga att, där särskilda skäl föreligga, medgiva undantag från nu nämnda särskilda villkor.

Lärarna, vilka äro stadigvarande knutna till ifrågavarande skolor, skola, enligt vad kommittén föreslagit, bilda ett lärarråd för behandling av skolans angelägenheter.

Kommittén har även framlagt förslag till löneroglering för lärarna, avseende dessas inplacering i den för befattningshavarna vid den civila statsförvaltningen gällande löneplanen.

Vissa förslag hava även framlagts rörande förbättring i lärarnas utbildning.

Enligt kommittéförslaget skall i regel för varje skola finnas en styrelse bestående av minst fyra ledamöter jämte skolans föreståndare, vilken dock icke äger att deltaga i beslut, som rör föreståndarens rätt eller ställning vid skolan. Övriga styrelseledamöter, av vilka vid lantbrukshållsskolor minst två böra vara kvinnor, skola utses på det sätt och för den tid, som Kungl. Maj:t för varje särskild skola närmare bestämmer.

Lantbruksundervisningsanstalt skall stå under inseende av lant-

bruksstyrelsen samt vara underkastad den kontroll och de bestämmelser i övrigt, som Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

Kommittén har slutligen framlagt vissa förslag angående större statsunderstöd åt såväl skolorna som eleverna.

Efter denna kortfattade översikt över huvuddragen av kommitténs förslag till lantbruksundervisningens ordnande torde jag få ingå på närmare redogörelse för innebörden av detsamma ävensom för kommitténs motivering och de över förslaget avgivna yttranden innehåll. I sammanhang härmed torde jag ock få klargöra min ståndpunkt till de föreliggande spörsmålen.

Allmän motivering till förslaget.

Kommittén har såsom *motivering till förslaget att i huvudsak bibehålla de nuvarande skoltyperna* anfört, bland annat:

Den fasta lantbruksundervisningen i Sverige hade delvis gamla anor och dess utveckling byggde på långvarig erfarenhet. Det undervisningssystem, som sålunda utbildats, vore på det hela taget lämpligt för våra förhållanden och därför i sina allmänna huvudlinjer väl värt att bibehållas. Visserligen syntes det kunna ifrågasättas, huruvida den åtskillnad, som hittills gjorts mellan lantbruks- och lantmannaskolor, även i fortsättningen vore motiverad eller om icke de i båda skoltyperna innefattade kursformerna lämpligen kunde anordnas inom ramen av en sammanfattande skoltyp, som alltså i sig upptog både lantbruksskolan och lantmannaskolan. Kommittén hade emellertid icke kunnat finna, att en dylik sammanslagning skulle medföra några mera avsevärda praktiska fördelar, och då därtill benämningarna lantbruksskola och lantmannaskola sedan länge vore fast rotade, hade kommittén icke ansett sig böra föreslå någon förändring i berörda hänseende. Kommittén hade vid sina studier på hithörande område kommit till den uppfattningen, att ett efter omständigheterna mycket gott arbete utfördes vid våra lantbruksundervisningsanstalter och att resultatet av detta arbete också med hänsyn till förutsättningarna vore påfallande gott. Samtidigt hade kommittén emellerid trott sig finna, att den fasta lantbruksundervisningen icke under de senaste decennierna undergått den utveckling, som varit möjlig och önskvärd, utan att fast mer en viss stagnation blivit märkbar: en väl stark konservatism syntes hava gjort sig gällande inom undervisningen, skolorna syntes icke hava kunnat skaffa sig ett tillräckligt grepp om jordbrukarungdomen och från det allmännas sida — däri inbegripet flertalet hushållningssällskap och landsting — hade skolorna icke ägnats så mycket intresse och uppmuntran, som deras betydelse för jordbruksnäringen syntes kunna hava motiverat.

I fråga om *lantbruksundervisningsanstalternas organisatoriska problem* har kommittén uttalat, att det vore erforderligt, att skolans äganderättsförhållanden rationaliserades. Enligt kommitténs mening borde bakom varje skola stå en organisation, som kunde garantera skolans vederbörliga upprätthållande och ekonomiskt svara för de förpliktelser, som kunde bli en följd av statens bistånd åt skolan.

Beträffande *undervisningens anordnande* har kommittén ansett, att sär-

skilt i fråga om lantbruks- och lantmannaskolorna vissa reformer vore påkallade. Till utveckling av sin uppfattning härutinnan och med avseende å undervisningens allmänna läggning vid skolorna har kommittén anfört, bland annat:

Den teoretiska undervisningen vid dessa skolor borde i möjligaste mån inriktas på de kunskapsområden, som vore av väsentlig betydelse för den blivande jordbrukaren. I allmänhet borde undervisningen mera än hittills koncentreras på huvudämnena, därvid ej minst lantbruksekonomin med handelslära och föreningskunskap borde uppmärksammas. Inom de delar av landet, där skogsbruket spelade en väsentlig roll, borde skogshushållning ingå såsom viktig del av undervisningen vid lantmanna- och lantbruksskolorna. För kommittén stode det nämligen klart, att det behov av kunskap om skogens bästa utnyttjande och vård, som jordbrukarna i större delen av vårt land behövde, bäst tillgodosåges genom undervisningens huvudsakliga förläggande till dessa skolor jämsides med lantbruksundervisningen. Å andra sidan syntes vissa i de nuvarande kurserna ingående ämnen, vilka för den praktiska jordbrukaren ägde mindre omedelbart intresse, böra begränsas i omfattning eller helt uteslutas. Överhuvud taget borde vid undervisningens planläggning strängt iakttagas, att lantbruks- respektive lantmannaskolan finge karaktären av en verklig yrkesskola för jordbrukare.

Den praktiska inriktningen av undervisningen borde även komma till uttryck i formerna för undervisningens meddelande. Demonstrationer samt övningar av olika slag borde komma till flitig användning. I vissa fall borde även i lantmannaskolan elevens utbildning innefatta praktiskt arbete i lantshushållning med i förekommande fall skogsbruk. Eleverna borde i möjligaste mån vänjas vid självverksamhet i studiearbetet, ty endast därigenom erhöles erforderlig garanti för att eleven finge största varaktiga behållning av vistelsen vid skolan och att han sedermera bleve i stånd att på bästa sätt följa och tillgodogöra sig de genom försöksverksamheten och i annan ordning vunna framstegen på jordbrukets område.

Undervisningen vid lantbruksundervisningsanstalterna borde i främsta rummet syfta till att eleverna lära sig förstå grunderna för lantshushållningen och sambandet mellan företeelserna på detta område. Försiktighet borde iakttagas i fråga om krav på detaljerade minneskunskaper. Över huvud taget borde ett alltför stort pensum med åtföljande stark forcering i undervisningen undvikas. Det vore bättre, att eleverna finge lära sig ett något mindre omfattande kunskapsstoff grundligt, än att ett större förelägges dem med sannolik risk, att det ej hunne smältas.

En lantbrukets ungdomsskola borde emellertid beakta, att den icke finge taga till uteslutande uppgift att meddela kunskaper. Den borde därutöver söka stärka ungdomens tro på jordbruket samt väcka kärlek till yrke och hembygd. Den borde också vinnlägga sig om att utgöra ett gott hem för eleverna under deras vistelse vid skolan, att skapa trevnad för dem och att verka främjande på deras personliga utveckling.

Yttrandena.

I det övervägande flertalet av de avgivna yttrandena har kommitténs förslag ansetts lämpligt att läggas till grund för en omorganisation av den lägre lantbruksundervisningen. I åtskilliga hänseenden hava emellertid framställtts yrkanden om ändringar i förslaget.

I fråga om förslaget allmänna läggning har *lantbruksstyrelsen* framhållit, att kommittén icke kan anses hava nog beaktat nödvändigheten av att giva lantbruksundervisningen en tillräckligt stor dragningskraft för den jordbrukande ungdomen. Lantbruksstyrelsen har icke funnit kommitténs förslag innefatta några i stort sett reformerande uppslag på ifrågavarande område. Lantbruksstyrelsen har härutinnan anfört, bland annat:

Huvudvikten måste läggas vid att ordna undervisningen vid utbildningsanstalterna så, att dessa i och för sig utövade stark dragningskraft på jordbrukets utövare och dess ungdom. En ökning av denna dragningskraft måste, om den skall bliva av bestående värde, resultera i ett anpassande av undervisningen i såväl teoretiskt som praktiskt avseende efter kraven i olika delar av landet samt ett sådant ordnande av vederbörande skola, att allmänheten övertygades om att vid skolan levas ett starkt, i intim förbindelse med lantbrukets stående liv. Skolan skulle om möjligt vara ett centrum, dit jämväl den, som redan förskaffat sig grundläggande utbildning på lantbrukets olika områden, gärna vände sig för att hämta nya impulser.

Det syntes lantbruksstyrelsen som om kommittén vid fullgörandet av sitt uppdrag knappast i tillräcklig grad haft dessa synpunkter för ögonen. Förslaget innefattade icke några i stort sett reformerande uppslag i lantbruksundervisningsfrågan utan resulterade huvudsakligen i ändrade detaljföreskrifter och förslag, som visserligen på en hel del punkter vore beaktansvärda men som knappast vore ägnade att förverkliga det därmed avsedda syftet, nämligen att anpassa utbildningen på sådant sätt, att den bleve verkligen lockande.

Lantbrukshögskolans styrelse har uttalat, att det syntes styrelsen tvivelaktigt, huruvida de åtgärder, som föreslagits i fråga om undervisningens reformerande, kunde anses medföra åsyftat resultat. Då yrkesundervisningen åt landsbygdens ungdom vore av största vikt som led i strävandena att skapa ökat intresse för arbetsuppgifterna och förbättrad utkomst åt denna ungdom, vore det angeläget, att tillräckligt antal skoltyper uppställdes för att motsvara även uppkomna specialbehov. Att kommittén ej upptagit förslag till specialutbildningen utgjorde enligt styrelsens mening en allvarlig brist.

Stockholms läns landstings förvaltningsutskott har framhållit önskvärdheten av att skolor upprättades, som gäve möjlighet för personer utan någon som helst föregående kannedom om jordbruksarbetet att erhålla utbildning för jordbruket. Utskottet har härvid särskilt tänkt på arbetslös ungdom inom industrien.

Lantbrukshögskolans lärarråd har ansett, att särskilda kortare kurser böra anordnas för småbrukare.

Sveriges allmänna lantbrukssällskap har även framfört önskemål om vissa mera speciellt lagda kurser.

Agronomen A. Olsson vid lantmannaskolan i Skurup har föreslagit anordnande av kurser, som äro kombinerade med studier i hemmet.

I *vissa yttranden* har uttalats, att kommittén icke ägnat tillräcklig uppmärksamhet åt frågan om behovet av skolor i olika delar av landet.

*Departements-
chefen.*

Den snabba utveckling i tekniska hänseenden och det vittomfattande vetenskapliga forskningsarbete, som under senare år ägt rum på jordbruksområdet, göra det i hög grad nödvändigt för jordbrukets utövare att i avsevärt större utsträckning än förut skaffa sig en sådan praktisk och teoretisk utbildning, som ger dem möjlighet att följa och tillgodogöra sig de nya framstegen och rönen. Jordbrukets arbetsproblem och andra frågor av driftsekonomisk art, liksom ock det organisationsarbete bland jordbrukarna för avsättning av lantbruksprodukter, som under senaste tider genomförts, ställa numera större krav än förr på jordbrukarnas ekonomiska skolning. Utbildningsmöjligheterna för jordbrukets ungdom i nu berörda hänseende torde huvudsakligen vara att finna i de lantbruksundervisningsanstalter, varom nu är fråga. Att dessa skolor kunna erbjuda den undervisning och hava de resurser i övrigt, som tiden kräver, är därför av den allra största betydelse för vårt jordbruks vidare utveckling. Det arbete, som hittills nedlagts vid skolorna för den såväl manliga som kvinnliga ungdomens utbildning, måste betraktas såsom mycket förtjänstfullt och dessa undervisningsanstalter torde få anses ha fyllt sin uppgift i den mån detta varit möjligt inom den ekonomiska och organisatoriska ram som varit uppdragen för dem. Emellertid torde med hänsyn till den förutberörda utvecklingen inom jordbruket en modernisering av dessa läroanstalter numera vara av behovet påkallad. Såsom av kommittén och även i yttranden framhållits synes elevfrekvensen vid skolorna icke vara av önskvärd omfattning, vilket torde sammanhänga därmed, att undervisningen vid skolorna och dessas utrustning icke längre kunna anses helt tillfredsställande. Skolorna torde därför böra erhålla en organisation och tillförsäkras sådana resurser, som gör det möjligt för dem att motsvara de stegrade kraven.

Vid den nygestaltning av undervisningen på jordbrukets område, som sålunda enligt min mening nu bör komma till stånd, anser jag, att det i första hand bör övervägas att bygga på de nuvarande skolformerna och vidare utveckla dessa. De nuvarande tre skolformerna, lantmanna-, lantbruks- och lanthushållsskolorna, ha vunnit en sådan stadga och tradition, att ett förkastande av desamma endast bör ifrågakomma, därest bärande skäl kunna framföras därför. I likhet med kommittén finner jag icke anledning föreligga att vidtaga en så genomgripande förändring utan förordar, att de tre nuvarande skolformerna bibehållas. Organisationen av skolorna torde främst böra taga sikte på att anpassa undervisningen såväl i teoretiskt som praktiskt avseende så, att den kan möta olika krav i fråga om utbildningens läggning och lätt anpassa sig efter de växlande fordringar, som till följd av den fortskridande utvecklingen framdeles kunna uppkomma. Skolorna böra därför under statsmakternas kontroll erhålla en ganska avsevärd frihet med avseende å undervisningens anordnande. Härigenom synas de i ett flertal yttranden framförda önskemålen på speciella utbildningskurser kunna tillgodoses. Undervisningen torde givas en praktisk inriktning och i möjligaste mån taga sikte på de kunskapsområden, som äro av väsentlig betydelse för jordbrukets utövare. Särskilt torde härvid uppmärksammas önskvärdheten av

att eleverna bibringas insikter om jordbrukets ekonomiska frågor och den av tidens utveckling nödvändiggjorda ekonomiska samverkan mellan jordbrukets utövare. I vad mån en god undervisning i berörda ämnen kunna bibringas eleverna är i hög grad beroende på lärarnas egna kunskaper och intresse för dessa frågor. Att tillse att lärarna äga goda förutsättningar att fullgöra sin uppgift i nu ifrågavarande hänseende torde bliva en icke oviktig uppgift för skolornas styrelse. Vid sidan av vad jag nu anfört bör emellertid beaktas, att skolan även har till uppgift att skänka en viss grad av allmänbildning. Vid den nu ifrågasatta omorganisationen av skolorna torde jämväl böra eftersträvas att fastare förankra dem hos de korporationer, som representera de lokala jordbruksintressena i de trakter, där skolorna äro belägna. Först när så kan ske torde det vara att förvänta, att ett verkligt levande intresse för skolorna skall växa fram hos den jordbrukande befolkningen. I samband härmed torde ock böra övervägas, att på ett mera ändamålsenligt sätt än vad nu är förhållandet ordna äganderätten till skolorna.

Såsom jag förut antytt måste en omorganisation av ifrågavarande undervisningsanstalter, därest den skall ha några utsikter att nå sitt syfte, förbindas med ett bättre ekonomiskt stöd åt skolorna. Bland annat torde utrustningen nu på många håll vara bristfällig och i behov av förbättring. För att möjliggöra en god undervisning böra lantmanna- och lanthushållsskolorna, därest detta syfte icke befinnes kunna tillgodoses genom användande av närbeläget välskött jordbruk, vara försedda med eget jordbruk, som kan användas för demonstrationer. Flerstädes saknas emellertid sådant jordbruk. Med de ekonomiska resurser, över vilka skolorna för närvarande förfoga, finnas små möjligheter att avhjälpa dessa brister, och icke heller torde medel finnas för en vidare utveckling av undervisningen på sätt jag i det föregående förordat. Att från orterna, där skolorna äro belägna, erhålla ett sådant ekonomisk stöd att en reformering av skolorna därmed skall bliva möjlig, lärer icke vara att påräkna, varför det torde vara erforderligt att statsmakterna träda emellan för att lämna det ekonomiska bistånd, som skäligen fordras för omorganisationens genomförande. Att i samband med den nu ifrågasatta omgestaltningen av undervisningen ingå på frågan rörande skolornas antal eller lämpliga belägenhet synes icke vara nödvändigt utan detta spörsmål torde få avgöras från fall till fall i sammanhang med beviljandet av ekonomiskt stöd åt skolorna från statens sida.

Förslaget rörande lantmannaskolorna.

Rörande *lantmannaskolornas uppgift* har kommittén anfört i huvudsak följande.

Lantmannaskolan borde utgöra den allmänna formen för meddelande av grundläggande fackutbildning åt blivande jordbrukare. Lantmannaskolan borde söka tillgodose både det större och det mindre jordbrukets intresse. Skolan borde inrikta sig på att giva sina elever en god teoretisk grund för yrkesutövandet och därutöver, så långt möjligt, även uppövad färdighet i att bemästra olika problem, som kunde väntas möta vid verksamhet inom det praktiska jordbruket. Vid sidan härav borde lantmannaskolan medverka

vid utbildningen av medhjälpare och funktionärer avseende statsunderstödd eller därmed jämförbar verksamhet till jordbrukets främjande. Kommittén syftade härvid, bland annat, på utbildningen av kontrollassistenter och vandringsrättare ävensom funktionärer i jordbrukarnas ekonomiska organisationer. Kommittén ansåge lantmannaskolan böra hava karaktären av ren yrkesskola för jordbrukare.

Såsom framgår av vad förut anförts har kommittén föreslagit, att den nu förefintliga skillnaden mellan lantmannaskolor av s. k. A-typ och B-typ skall upphöra.

I fråga om *undervisningens organisation* har kommittén ansett denna böra ordnas så, att vid ifrågavarande skolor i regel må anordnas följande huvudkurser, nämligen en vinterkurs om minst 125 arbetsdagar, en fortsättningskurs om likaledes minst 125 arbetsdagar, en längre kurs om minst 245 arbetsdagar och en helårskurs. Därjämte anser kommittén, att även andra undervisningskurser skola kunna ordnas vid skolorna. Kommittén har understrukt vikten av att lantmannaskolan får ett icke ringa mått av frihet i fråga om undervisningens organisation och anordnande.

Beträffande *vinterkursen* har kommittén anført, bland annat:

Kommittén hade ej kunnat undgå att beakta den svaghet i utbildningshänseende, som en enbart till vinterhalvåret förlagd kursform måste lida av. Ur växtodlingssynpunkt vore denna del av året praktiskt taget händelselös och gäve ej tillfälle till sådana demonstrationer och övningar, som lämpligen borde levandegöra och komplettera den teoretiska undervisningen. För undervisningen av den ungdom, lantmannaskolan vore avsedd att tjäna, vore onekligen behovet av tillgång å i gång varande jordbruk som demonstrationsmaterial ofta stort, då denna ungdoms praktiska erfarenhet på området ofta vore mycket begränsad. Med hänsyn till svårigheten för det stora flertalet av blivande elever att för sin yrkesutbildning kunna ägna annan tid av året än vintern, då deras arbetskraft med minsta olägenhet kunde avvaras för jordbruket hemma, måste dock en kursform finnas, som avpassats där-efter.

Bortsett härifrån måste den nuvarande teoretiska s. k. femmånaderskursen anses vara väl kort. Med hänsyn till jordbrukets numera ganska komplicerade produktions- och driftsförhållanden vore det utan tvivel önskvärdt, att ifrågavarande allmänna utbildningskurs kunde göras icke obetydligt längre. Kommittén hade övervägt olika alternativ till en utvidgning av den nuvarande femmånaderskursens lästid men icke kommit till någon fullt tillfredsställande lösning. Kommittén hade därför funnit sig böra föreslå, att den nuvarande vinterkursen bibehölles med oförändrad minimikurstid.

I fråga om *fortsättningskursen* har kommittén uttalat i huvudsak:

Kommittén hade varit tveksam, huruvida denna kurs lämpligen borde bibehållas såsom ordinarie beståndsdel i lantmannaskolans kursplan. Löst fogad till vinterkursen, som den vore, måste den nämligen ur pedagogisk synpunkt anses äga icke obetydliga brister. För en elev vid vinterkurs, som kanske först inemot våren skulle bestämma sig för deltagande i fortsättningskurs, när som alternativ oftast stode verksamhet vid praktiskt jordbruk, bleve vidare resultatet lätt, att intresset för fortsatt utbildning finge vika. Den nuvarande elevfrekvensen vid fortsättningskursen syntes giva belägg härför. Kommittén hade emellertid ansett, att åtgärder borde kunna vidtagas, som kunde göra fortsättningskursen mera lockande och även mera givande.

Fortsättningskursen plägade taga sin början omedelbart efter vinterkursens slut samt avslutas i augusti månad. Kommittén ansåge det vara olämpligt, att denna kurs, som med hänsyn till sin förläggning till sommarhalvåret naturligt borde givas en utpräglat praktisk inriktning, avslutades så långt före vegetationsperiodens slut, helst som det för eleverna borde vara av mindre intresse att vid sagda tidpunkt bliva lediga för praktiskt arbete inom jordbruket eller annan verksamhet. För att syftet med kursen bättre skulle kunna tillgodoses föreslog kommittén, att kurstiden utökades från 95 dagar till minst 125 arbetsdagar.

Med avseende å den längre kursen har kommittén anfört:

Ur pedagogisk synpunkt syntes denna längre kurs avgjort vara att föredraga framför kombinationen vinterkurs—fortsättningskurs. Även om den s. k. längre kursen icke kunde väntas vinna något mera allmänt intag i lantmannaskoleundervisningen, hyste kommittén likväl den uppfattningen, att närmast för det större bondejordbruket inom slättbygdsområdena denna kurs borde tillmätas betydelse, och det förefölle vara anledning antaga, att denna betydelse framdeles komme att ökas. Kommittén ville därför föreslå, att även denna kurstyp fortfarande upptoges bland lantmannaskolornas huvudkurser och med oförändrad benämning. Kommittén ville framhålla, att de skäl, som nyss framförts för en utökning av kurstiden avseende den s. k. fortsättningskursen, med samma styrka gällde även beträffande den s. k. längre kursen. Kommittén föreslog i överensstämmelse härmed, att den längre kursen bestämdes skola fortgå minst 245 arbetsdagar.

Utöver nu berörda former av huvudkurser, vilka upptagas redan i gällande undervisningsreglemente, har kommittén föreslagit en ny kursform, benämnd helårskurs, med kombinerad teoretisk och praktisk utbildning.

Kommittén har såsom motivering för denna kurs anfört, bland annat:

För de ungdomar, som hittills önskat erhålla ordnad undervisning i lantbrukets olika arbeten, hade utbildning vid lantbruksskola varit den utväg, som stått öppen. Då emellertid lantbruksskolan, sådan den organiserats i södra och mellersta Sverige, hade utbildningen av arbetsförmän såsom sin huvuduppgift, hade ej heller denna skolform bjudit blivande brukare vid mindre och medelstora jordbruk lämpligast möjliga utbildning. I viss utsträckning hade vidare praktisk jordbruksutbildning, varom här vore fråga, kunnat erhållas vid vissa elevjordbruk. Det vore emellertid kommitténs uppfattning, att sådan elevutbildning icke kunde ersätta den ordnade praktiska undervisning rörande lämpliga arbetsmetoder m. m. som kunde meddelas vid en skola. Inför denna situation hade det syntts kommittén vara en angelägenhet av stor vikt att söka utforma en skoltyp, som i sig förenade lantmannaskolans teoretiska undervisning med lantbruksskolans praktiska utbildning, i den mån denna senare kunde vara av betydelse närmast för en brukare av ett mindre eller medelstort jordbruk. Kommittén hade ansett lösningen kunna vinnas genom anordnandet inom lantmannaskolans ram av en ettårig kurs, förlagd till en skolegendom av den storlek och beskaffenhet, att eleverna kunde beredas praktisk utbildning under deltagandet i arbetet inom gårdsdriftens samtliga grenar. Vid sådan kurs borde för övrigt också lämpliga förutsättningar kunna skapas för undervisning avseende jordbrukets s. k. binärningar.

Kommittén har ansett, att även andra former för huvudkurser än nu nämnda böra kunna komma i fråga vid lantmannaskolan. Enligt kommitténs uppfattning är det synnerligen önskvärt, att lantbruksunder-

visningen söker pröva sig fram även efter nya vägar. Kommittén understryker, att lantmannaskolan aldrig får arbeta schablonmässigt utan ständigt måste sträva efter ökad effektivitet och utveckling. I sådant syfte är enligt kommitténs mening en viss experimentverksamhet ett viktigt hjälpmedel. Kommittén har därför ansett, att Kungl. Maj:t bör äga medgiva rätt för lantmannaskola att upptaga till prövning sådan ny kursform, som kan anses äga förutsättningar att berika lantbruksundervisningen.

Kommittén har vidare framhållit, att lantmannaskolans undervisningsverksamhet naturligtvis icke bör begränsas till de typer av relativt omfattande kurser, som kommittén här betecknat såsom huvudkurser. Tvärtom bör lantmannaskolan enligt kommitténs mening så långt möjligt tagas i anspråk jämväl för kortare undervisningskurser av skilda slag, däribland lämpligen även repetitions- och fortbildningskurser för förutvarande elever vid skolan, liksom också för utbildningskurser avseende särskilda ändamål (specialkurser). Redan för närvarande torde, enligt vad kommittén vidare anfört, möjligheter föreligga att erhålla statsbidrag för anordnande av dylika kortare kurser. Kommittén har emellertid icke närmare ingått på denna undervisningsfråga, då detta problem legat utanför dess uppdrag.

I detta sammanhang har kommittén även berört frågan om inrättande av särskilda undervisningsanstalter för småbrukare men avvisat tanken härpå. Emellertid har kommittén framhållit vikten av, att kortare undervisningskurser ordnas för fyllande av behovet av undervisning för berörda kategori av lantbrukare.

I sitt betänkande har kommittén lämnat en ingående motivering till sina förslag i fråga om *undervisningens innehåll och anordnande*. Ehuru beslut av riksdagen icke torde erfordras i åtskilliga av där berörda frågor och ej heller Kungl. Maj:t lärer böra i denna ordning taga ställning till vissa av de där behandlade spörsmålen, synes likväl lämpligt för att få det föreliggande förslaget mera allsidigt belyst, att de framlagda studieplanerna bringas till riksdagens kännedom.

Beträffande läroämnena vid vinterkursen innebär kommittéförslaget i huvudsak följande:

Kommittén har förordat, att det för närvarande i vinterkursens undervisningsplan upptagna ämnet *medborgarkunskap* finge utgå ur planen. I fråga om *svenska språket, räkning* och *geometri* har kommittén uttalat, att det för varje jordbrukare måste anses vara icke blott ägnat att skänka personlig tillfredsställelse utan också av stort praktiskt värde att äga goda kunskaper i dessa ämnen. Emellertid har kommittén ansett, att lantmannaskolan i detta hänseende icke lämpligen kunde medverka i vidare mån, än att eleverna vid skolan erhöle det mått av kunskap i berörda ämnen, att eleverna, vad denna förutsättning anginge, utan svårighet kunde följa undervisningen i skolans fackämnen. Beträffande *naturläran* har kommittén anfört, att i fråga om denna i viss mån gällde vad nyss sagts om svenska språket, nämligen att ämnet i lantmannaskolans kursplan icke borde intaga större plats än som är nödvändigt för att en tillfredsställande grundval skulle

erhållas för den fortsatta undervisningen i de tillämpade lantbruksämnena. Undervisningen i *fältmätning och avvägning* har kommittén ansett i regel hava en i jämförelse med andra läroämnena för stor plats i lantmannaskolans undervisning. Ämnet bör därför ytterligare beskäras. Detsamma har synts kommittén böra gälla om undervisningen i *ritning*. I *jordbruks- och husdjurslära* bör undervisningen i vinterkursen enligt kommitténs mening hava ungefär den omfattning, som nu är vanlig. De nuvarande förhållandena inom jordbruket ha synts kommittén motivera en viss omläggning av lantbruksundervisningen så till vida, att betydligt ökad uppmärksamhet ägnas åt de ekonomiska problemen. Undervisningen rörande dessa problem bör sammanföras i ett ämne: *lantbruksekonomi*, vilket i fortsättningen bör bliva ett av huvudämnena inom lantbruksundervisningen. Även *skogshushållningen* har kommittén funnit i regel med skäl kunna göra anspråk på en mera framskjuten plats i vinterkursens undervisningsprogram. I fråga om de rena jordbruksbygdernas skolor har kommittén ansett ämnet blott kunna göra anspråk på ett mindre antal lärotimmar. Intresset bör här koncentreras på husbehovsvirkesfrågor och skogskultur. I fråga om de utpräglade skogsbygdernas skolor har kommittén hållit före, att ämnet skogshushållning bör vara fullt likvärdigt med jordbrukets huvudämnen — jordbruks- och husdjurslära samt lantbruksekonomi — och få motsvarande utrymme på ämnesschemat. Härvid bör, förutom en tämligen grundlig kunskap i den skogsekonomiska delen av ämnet, även en icke obetydlig allmän orientering i hela ämnet kunna givas. I de blandade jordbruks- och skogsbygdernas skolor slutligen bör enligt kommitténs mening å skolschemat så stor plats beredas ämnet skogshushållning, att även här en ganska grundlig skogsekonomisk kunskap kan inhämtas jämte kunskap i enklare beståndsvård, gallring m. m. Härutöver har kommittén ansett böra medhinnas så mycket av övriga delar av ämnet, att intresse för god skogsvård i allmänhet väckes.

Den stora betydelse för jordbrukets ekonomi, som ligger i en tillfredsställande lösning av jordbrukets byggnadsfrågor, har föranlett kommittén att tillerkänna *byggnadsläran* en jämförelsevis framskjuten plats i lantbruksundervisningen. Vid undervisningen i ämnet synes kommittén huvudvikten böra läggas vid bibringandet av förståelse för hur olika inredningsarbeten lämpligast böra planläggas och utföras. Åt undervisning i *trädgårdsskötsel* har kommittén anslagit ett mindre antal undervisningstimmar.

Även i övriga uti vinterkursens nuvarande program ingående ämnen: *mjölk-hushållning*, *sjukvårds-* och *hovbeslagslära* samt *lantbruksbokföring* bör enligt kommitténs mening undervisning meddelas i fortsättningen.

Kommittén har, såsom framgår av vad förut berörts, ansett, att visst sammanförande av skilda ämnen borde äga rum och betygssättningen begränsas endast till vissa huvudämnen. Kommittén har härom anfört, bland annat:

Vid prövning av den nu gällande uppdelningen av undervisningen på olika läroämnena hade kommittén icke kunnat undgå att fästa sig vid den stora splittring, som kännetecknar undervisningsplanen. Nu använda, av lantbruksstyrelsen fastställda betygsformulär avseende vinterkurs vid lantman-

naskola redovisade sålunda kunskapsbetyg i ej mindre än 23 ämnen. Kommittén kunde icke finna detta vara lämpligt. Kommittén hyste den uppfattningen, att kursplanen borde så uppställas, att den omedelbart gäve uttryck för vad som vore det väsentliga i undervisningsprogrammet. I konsekvens härmed borde enligt kommitténs mening betyg givas allenast i de ämnen, som kunde betraktas som kursens huvudämnen. Kommittén föresloge, att räkning och geometri sammanfördes till ett ämne, att naturläran i betygshänseende betraktades såsom ett enda ämne, att fältmätning och avvägning samt del av linearritning finge ingå under ämnet jordbrukslära, att mjölkhushållning samt sjukvårds- och hovbeslagslära finge ingå under ämnet husdjurslära, att lantbruksbokföring finge ingå under ämnet lantbruksekonomi samt att del av linearritning finge ingå under ämnet byggnadslära. Kommittén föresloge vidare, att endast ämnena naturlära, jordbrukslära, husdjurslära och lantbruksekonomi samt — där ämnet hade större omfattning — skogshushållning betraktades såsom betygsämnen i lantmannaskolas vinterkurs. Uti övriga här upptagna ämnen — svenska språket, räkning och geometri, byggnadslära, trädgårdsskötsel och i vissa fall skogshushållning — borde betyget endast upptaga anteckning om huruvida eleven på ett tillfredsställande sätt inhämtat den i ämnet meddelade undervisningen.

Kommittén har framhållit vikten av, att undervisningen vid kursen i stor utsträckning finge formen av övningar och demonstrationer samt vidare uttalat, att antalet lektionstimmar i medeltal icke bör överstiga sex per undervisningsdag.

I anslutning till vad kommittén sålunda anfört angående undervisningens innehåll och anordnande vid vinterkursen har kommittén framlagt följande förslag till timplan för kursen:

Förslag till undervisningsplan för lantmannaskolans vinterkurs

(antal undervisningstimmar per elev)

L ä r o ä m n e	Jordbruksbygd			Jordbruks- och skogsbygd			Skogsbygd		
	Föreläsning.	Övn.	S:a	Föreläsning.	Övn.	S:a	Föreläsning.	Övn.	S:a
Naturlära.....	¹ 60	² 10	70	¹ 60	² 10	70	¹ 60	² 10	70
Jordbrukslära.....	120	³ 60	180	100	³ 60	160	100	³ 50	150
Husdjurslära.....	⁴ 120	60	180	⁴ 100	60	160	⁴ 100	60	160
Lantbruksekonomi.....	90	⁵ 80	170	75	⁵ 75	150	70	⁶ 70	140
Skogshushållning.....	10	10	20	40	40	80	80	120	200
Trädgårdsskötsel.....	10	—	10	10	—	10	10	—	10
Byggnadslära.....	15	15	30	15	15	30	15	15	30
Svenska språket.....	—	30	30	—	30	30	—	30	30
Räkning och geometri.....	—	40	40	—	40	40	—	40	40
Specialföreläsningar.....	20	—	20	20	—	20	20	—	20
Summa	445	305	750	420	330	750	455	395	850

¹ Därav fysik 15 t., kemi 20 t., botanik 20 t. och geologi 5 t. — ² Därav kemi 5 t. och botanik 5 t. — ³ Därav fältmätning och avvägning m. m. 15 t. — ⁴ Därav sjukvårdslära 20 t. och mjölkhushållning 10 t. — ⁵ Därav lantbruksbokföring 50 t.

Med avseende på undervisningens innehåll och anordnande beträffande övriga huvudkurser har kommittén ansett, att i stort sett borde gälla, vad kommittén i det föregående anfört i fråga om vinterkursen. Sålunda borde även för dem undervisningen vara koncentrerad på huvudämnen och utmärkas av praktisk inriktning. Liksom vid vinterkursen borde, enligt kommitténs mening, stor vikt läggas vid övningar och demonstrationer, och de rikare möjligheter härtill, som sommarhalvåret erbjöde, borde väl tillvaratagas. Kommittén framhåller vidare, att, där så lämpligen kunde ske, jämväl praktiska övningar i lantbruk och skogsbruk borde förekomma.

Kommittén har ansett ändamålsenligt, att viss specialisering i undervisningen möjliggjordes vid dessa kurser. Med hänsyn härtill har kommittén icke upprättat förslag till undervisningsplan för någon av dem. Det torde enligt kommitténs mening få ankomma på lantbruksstyrelsen att efter förslag av vederbörande skolstyrelse pröva och fastställa plan för varje särskild skola.

Kommittén har emellertid i fråga om fortsättningskursen uppgjort följande

Förslag till dagsprogram för fortsättningskurs.

Kl. 6—7. Turer i stall och ladugård samt annat praktiskt arbete.

Kl. 8—12. Lektioner och övningar.

Kl. 13.30—15.30. Praktiskt arbete och demonstrationer.

I anslutning härtill har kommittén anfört:

För varje dag upptog detta förslag 4 timmar lektioner och övningar samt 3 timmar praktiskt arbete med tillhörande demonstrationer. Annan uppdelning mellan teoretisk undervisning och praktiskt arbete, så att exempelvis för varje elev mera sammanhängande perioder erhöles, kunde också förtjäna att prövas. Vid en kurstid av 125 dagar erhöles 500 lektioner och övningstimmar samt 375 timmar praktiskt arbete. Det förutsattes, att den praktiska undervisningen till sin omfattning finge i viss utsträckning anpassas efter väderleks- och säsongförhållanden.

I fråga om undervisningen vid den längre kursen har kommittén framhållit, att den hittills haft en tämligen utpräglad teoretisk karaktär. Kommittén räknade med att så även i fortsättningen skulle bliva förhållandet. Denna kursform finge därför närmast anses hava sitt berättigande däri, att kursens längd medgäve en avsevärd fördjupning och utvidgning av undervisningen i de ämnen, som förekomme vid vinterkursen. Den omständigheten, att kursen påginge jämväl under sommarhalvåret, borde emellertid medföra den ytterligare fördelen, att praktiskt åskådningsmateriel kunde erhållas i betydligt större utsträckning än vid vinterkursen.

För helårskursen har kommittén framlagt följande

Dagsprogram.

Vinterhalvåret.

Kl. 5.30—7.30. Turer i husdjursstallar samt slöjd.

Kl. 8.15—12. Två föreläsnings- och två övningstimmar.

Kl. 13—15. Turer i husdjursstallar samt slöjd.

S o m m a r h a l v å r e t.

Kl. 5.30—7.30. Turer i husdjursstallar samt mindre arbeten vid gården.

Kl. 8—11. En föreläsningstimme samt två timmar för övningar, demonstrationer, arbetsgenomgång m. m.

Kl. 12.30—16.30. Praktiskt arbete i jordbruk och skog samt turer i husdjursstallar.

Anm. I mån av behov disponeras hela dagar — under både vintern och sommaren — för praktiskt arbete vid jordbruket och i skogen.

I anslutning till detta förslag har kommittén anfört, bland annat:

Under hela året förutsattes eleven hava senare delen av eftermiddagen ledig för självstudier med undantag av den tid, som förekommande mjölkningsturer på kvällarna krävde.

Enligt uppställningen komme undervisningstiden vid skolan att disponeras approximativt sålunda:

c:a 1,000 timmar för föreläsningar, övningar och demonstrationer,

c:a 1,200 timmar för praktiskt arbete i husdjursstallar, jordbruk och skog,

c:a 300 timmar för slöjd.

Den teoretiska undervisningen vid helårskursen borde enligt kommitténs uppfattning bedrivas efter i huvudsak samma plan som vid vinterkursen. Den praktiska undervisningen borde så anordnas, att skolans elever under ledning av vid skolan anställda lärare och förmän i huvudsak skötte skolegendomen. Under vinterhalvåret borde den praktiska undervisningen sålunda bedrivas genom turvis anordnad tjänstgöring i häststall, ladugård, svin- och höns hus m. m. Därjämte borde erforderliga vinterarbeten vid jordbruket och i skogen utföras genom eleverna, i den mån detta kunde anses lända till uppfyllande av skolans ändamål. Vidare borde eleverna under vintern övas i träslöjd och eventuellt även i smide, hovbeslag, sadelmakeri och liknande arbeten, i den mån eleverna kunde väntas draga nytta därav i sin framtida verksamhet inom jordbruket.

Kommittén har i sitt betänkande vidare ingått på frågan rörande den *utrustning* av olika slag, som erfordras vid lantmannaskolorna.

Rörande behovet av *undervisningslokaler* har kommittén uttalat, att även vid jämförelsevis lågt elevantal möjlighet borde förefinnas att i vissa undervisningsämnen eller delar därav uppdelade eleverna i grupper. Som följd därav har kommittén ansett, att knappast någon skola kunde reda sig med endast en lärosal. I detta sammanhang har kommittén framhållit önskvärdheten av att lantmannaskola hade tillräckliga lokalutrymmen för att kunna hålla kortare undervisnings- eller utbildningskurser även under tid, då huvudkurs påginge. Skolan borde helst också vara rustad att mottaga större jordbrukssammanslutningar, föreläsningsföreningar och dylikt och på så sätt bliva en samlingsplats för sin bygd. Kommittén har vidare ansett, att gymnastiklokal borde finnas vid lantmannaskola. Vid lantmannaskola erfordrades ytterligare i allmänhet särskild lokal för till undervisningen hörande övningar av olika slag och utrymmen för undervisningsmateriel samt för bibliotek med tillhörande lärum.

I anslutning härtill har även understrukits vikten av att goda läroböcker funnes till skolornas förfogande. Något förslag i ämnet har kommittén emellertid icke framlagt.

Kommittén har uttalat sig för att vid lantmannaskolorna genomfördes internatsystem och i anledning härav framhållit, att varje skola måste vara utrustad med erforderligt antal bostadsrum för eleverna samt matsal och köksutrymmen.

Vidare har kommittén ansett, att bostäder för föreståndare och lärare borde finnas vid skolorna.

I anslutning till vad sålunda anförts rörande lantmannaskolans lokalbehov har kommittén uppgjort ett byggnadsprogram för sådan skola. Beträffande vad kommittén härutinnan andragit hänvisar jag till betänkandet (sid. 80—81).

Kommittén har även föreslagit, att lantmannaskolorna skulle vara försedda med eget jordbruk.

Härom har kommittén anført, bland annat:

Det vore uppenbart, att undervisningen bleve bäst och effektivast, om skolan dreve eget jordbruk. Detta gällde närmast lantmannaskola med enbart vinterkurs. Förekomme annan huvudkurs vore det tydligt, att skoljordbruket finge ytterligare ökad betydelse för elevernas utbildning genom de praktiska övningar och demonstrationer avseende växtodlingen, som under sommarhalvåret kunde och borde förekomma, genom anordnande vid skolan av ordnad försöksverksamhet m. m. Men skoljordbruket hade betydelse även ur andra synpunkter. Det bidroge att vid skolan skapa en lämplig miljö för fackutbildningen, och ett väl organiserat och väl skött skoljordbruk borde vara ägnat att åt skolan skänka ett stärkt förtroende från bygdens lantbruksbefolknings sida. Icke minst betydelse kunde skoljordbruket anses hava för skolans lärare. Genom deltagande i skötseln av ett praktiskt jordbruk bleve dessa i tillfälle att ständigt hålla kontakt med den näring, de genom sin undervisning skulle tjäna.

Rörande skoljordbrukets omfattning och skötsel har kommittén vidare anført:

För att det med skoljordbruket avsedda syftet fullt skulle vinnas, måste vissa förutsättningar vara uppfyllda. Först och främst måste jordbruket hava en sådan storlek och utrustning, att det både arbetstekniskt och i övrigt kunde drivas fullt rationellt samt att det kunde erbjuda tillfredsställande möjligheter ur undervisningssynpunkt. Vidare måste jordbruket drivas av skolan själv. Endast därigenom kunde jordbrukets uppgift att tjäna skolans syfte säkerställas. Den för närvarande vid åtskilliga skolor förekommande anordningen, att skolans föreståndare på eget ekonomiskt ansvar brukade skolan tillhörigt jordbruk, kunde kommittén icke finna tillfredsställande. Än mindre kunde kommittén finna riktigt att använda benämningen skoljordbruk för sådant jordbruksföretag, som hade föreståndare eller lärare till ägare, eller av någon utav dem arrenderades av annan ägare än skolan. Ett ytterligare villkor för att skoljordbruket skulle bliva till avsedd nytta vore nämligen, enligt kommitténs mening, att skolans lärarpersonal samfällt finge intresse av jordbruksdriften. I sådant syfte föresloge kommittén, att bland uppgifterna för skolans föreståndare inginge att vara ledare för jordbruksdriften, därvid förutsattes biträde av de vid skolan anställda lärarna, samt att lärarrådet bereddes tillfälle att överlägga och avgiva förslag i viktigare frågor rörande skoljordbrukets anordnande och skötsel.

I fråga om *fordringar för inträde vid lantmannaskola* har kommittén ansett, att de för närvarande för inträde i lantmannaskola litt. B gällande

kraven i huvudsak borde tjäna till efter rättelse. Detta innebär, att den sökande skall hava genomgått folkskola, under minst ett år hava varit sysselsatt med lantbruksarbeten samt hava fyllt 18 år. I gällande reglemente stadgas, bland annat, att det må bero på styrelsen, om undantag må göras från den föreskrivna minimiåldern. Kommittén har ansett, att en liknande undantagsbestämmelse även i fortsättningen borde finnas, och föreslår i överensstämmelse härmed, att elev måtte kunna intagas vid lantmannaskola redan vid fyllda 17 år. Likväl bör enligt kommitténs mening sådant undantag medgivas, endast där särskilda skäl föreligga.

Beträffande *lärarkrafterna* vid ifrågakvarande skolor har i betänkandet föreslagits, att där i regel skola vara anställda en föreståndare, ämneslärare samt i övrigt behöfliga extra ordinarie ämneslärare och speciallärare.

I fråga om kompetensfordringarna för lärare vid lantmannaskolor har kommittén anfört följande:

Lantmannaskolornas karaktär av yrkesskolor för blivande jordbrukare gjorde det till en naturlig förutsättning, att föreståndare, ämneslärare och extra ordinarie ämneslärare skulle hava avlagt agronomexamen, antingen vid lantbrukshögskolan eller vid något av de förutvarande lantbruksinstituten. Vid skola med mera omfattande skogsundervisning kunde det emellertid befinnas ändamålsenligt, att lärare i detta ämne erhöles fast anställning. En sådan lärare, som kommittén förutsatte skola äga utbildning som jägmästare, borde då principiellt vara oförhindrad att, där så befunnes lämpligt, jämväl utses till föreståndare för lantmannaskola. I enstaka fall kunde måhända person med annan teoretisk utbildning än nu nämnts befinnas lämplig att anställas vid lantmannaskola. Kommittén föreslog, att för sådana fall lantbruksstyrelsen skulle äga meddela dispens.

Såsom särskilt behörighetsvillkor hade kommittén upptagit, för föreståndare att under minst två år hava tjänstgjort såsom ämneslärare och för ämneslärare att under minst två år hava tjänstgjort såsom extra ordinarie ämneslärare. Kommittén vore emellertid medveten om att även annan förutbildning kunde vara kvalificerande för ämneslärar- och föreståndarkallet. Främst borde därvid verksamhet i hushållningssällskapens och jordbrukets undervisande ungdomsorganisationers tjänst nämnas. Men även undervisningsverksamhet vid annan form av ungdomsskola kunde vara meriterande för befattning, varom här vore fråga. För dessa och andra fall förutsattes dispensrätt för lantbruksstyrelsen.

Rörande tillsättandet av lärarna har kommittén anfört, bland annat:

Extra ordinarie ämneslärare och speciallärare föresloges skola tillsättas av skolans styrelse utan föregående prövning av lantbruksstyrelsen, och kommittén hade icke funnit anledning att beträffande dessa lärare föreslå några särskilda regler för tillsättningsförfarandet. Gången för tillsättandet av föreståndare och ämneslärare hade däremot ansetts böra regleras genom särskilda stadgelsebestämmelser. Beträffande tillsättning av föreståndare gällde för närvarande, att styrelsen vid sitt val vore bunden av att lantbruksstyrelsen förklarar sökanden kompetent. I fråga om fast anställd lärare funnes ingen motsvarande föreskrift. Kommittén funne det påkallat, att i fortsättningen behörigheten för såväl ämneslärar- som föreståndarbefattning prövades av lantbruksstyrelsen. Kommittén ansåge, att lantbruksstyrelsen finge till uppgift, att i varje särskilt fall upprätta förslag till befattningen och på detta förslag uppföra de tre sökande, vilka främst borde ifrågakomma. Bland dessa tre borde sedan skolstyrelsen äga att träffa sitt val.

Gällande reglemente upptager föreskrift, att *styrelse för lantmannaskola* skall utgöras av minst fem personer förutom skolans föreståndare, d. v. s. tillsammans sex ledamöter. Kommittén har ansett, att antalet ledamöter i dylik styrelse lämpligen bör vara udda samt att det skäligen kan begränsas till fem, d. v. s. fyra valda ledamöter samt skolans föreståndare. Kommittén har uttalat, att detta ledamotsantal icke utan särskilda skäl bör ökas.

De valda ledamöterna utses enligt gällande reglemente på sätt och för den tid, som av Kungl. Maj:t för varje särskild skola närmare bestämmes, då statsanslag för skolan första gången beviljas. Enligt kommitténs mening bör emellertid i stadgan inrymmas rätt för Kungl. Maj:t att senare vidtaga ändring i nämnda hänseende, om sådan åtgärd skulle befinnas påkallad.

Beträffande styrelsens uppgifter har kommittén funnit nu gällande bestämmelser i stort sett lämpliga.

Kommittén har även förordat, att vid skolan liksom hittills skall finnas ett *lärarråd*, vilket enligt kommittéförslaget skall bestå av den lärarpersonal, som är stadigvarande sysselsatt vid skolorna.

I nuvarande bestämmelse, att lantmannaskolorna skola stå under lantbruksstyrelsens *överinseende*, har kommittén icke föreslagit någon ändring.

Yttrandena.

Kommitténs förslag om borttagande av skillnaden mellan de två nu förefintliga typerna av skolor har i flertalet yttranden vunnit anslutning. I vissa yttranden har emellertid framhållits, att det vore önskvärt, att möjlighet funnes för jordbrukare med större förkunskaper att erhålla en bättre utbildning.

Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott och styrelserna för lantmanna- och lanthushållsskolorna i Dingle hava sålunda förordat, att det borde få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om organiserandet av en lantmannaskola av A-typ.

Styrelserna för Bräkne-Hoby lantmanna- och lanthushållsskolor ha ansett, att ett upphörande av skillnaden mellan skolor av A- och B-typ skulle medföra en sänkning av den allmänna kunskapsnivån hos eleverna.

I fråga om de föreslagna kurserna hava olika meningar gjort sig gällande.

Styrelsen för Sveriges agronomförbund har ansett önskvärt, att möjligheten att förlänga vinterkursen prövades. Styrelsen har dock icke ansett, att förlängningen borde göras obligatorisk.

Lantbruksstyrelsen har uttalat en viss tvekan om lämpligheten av att utöka den för fortsättningskursen nu bestämda minimitiden från 95 till 125 dagar och ifrågasatt, om icke en utökning av 5 dagar kunde anses tillräcklig. Styrelsen har rörande kursen anfört, bland annat:

Enligt kommitténs förslag skulle kursen alltid vara förbunden med praktiska övningar i lantmannagöromål. Kursen skulle sålunda icke få utnyttjas såsom en enbart teoretisk påbyggnadskurs på vinterkursen, vilket syntes

vara ett steg i rätt riktning. Att denna kurs kunde anordnas som en fortsatt praktisk-teoretisk utbildningsform hade erfarenheten visat, då sådan kursform med Kungl. Maj:ts medgivande redan sedan en följd av år kommit till användning. Denna utbildningsform borde dock icke överskattas, då endast ett fåtal skoljordbruk vore lämpade för praktiska övningar annat än för ett mycket begränsat antal elever. Enligt lantbruksstyrelsens förmanande lämpade sig denna kursform bäst för specialutbildning av olika slag, exempelvis för utbildning i fjäderfäskötsel, trädgårdsskötsel m. m. Kursformen borde således få tillämpas tämligen fritt, givetvis dock endast efter medgivande och enligt av lantbruksstyrelsen fastställd undervisningsplan. Under sådana förhållanden funne lantbruksstyrelsen det mindre lämpligt att fastställa så lång minimiundervisningstid som förslaget innebure.

Liknande synpunkter hava framförts av *lantbruksakademien* och *Sveriges allmänna lantbrukssällskap*.

Lantmannaskolornas lärarförening har förordat, att minimitiden för fortsättningskursen och längre kursen bestämmes till 110 och 230 arbetsdagar.

Beträffande lämpligheten av den föreslagna helårskursen hava betänkligheter framförts i ett *flertal yttranden*.

Lantbruksstyrelsen, som ansett denna kurs icke i föreslagen form böra upptagas i kursplanen för lantmannaskolorna, har till stöd härför anfört:

Syftet med helårskursen vore tydligen att i viss mån tillgodose det tidigare framförda önskemålet, att i lantmannaskolundervisningen måtte införas jämväl mera praktiska moment. Lantbruksstyrelsen ställde sig emellertid synnerligen tveksam till möjligheten att annat än i enstaka undantagsfall genomföra en tillfredsställande praktisk undervisning vid skoljordbruk annat än för ett så begränsat antal elever, att kurserna komme att sakna en mot kostnaden svarande betydelse. Det syntes lantbruksstyrelsen som om kommittén vid avgivande av sitt förslag på denna punkt huvudsakligen haft de nuvarande norrländska lantbruksskolorna med deras för en sådan utbildning bättre rustade jordbruk för ögonen.

Även *lantbruksakademien* har ansett, att helårskursen i den föreslagna formen vore mindre lämplig. Akademien har härom anfört, bland annat:

Akademien förbisåge ingalunda betydelsen av en god praktisk utbildning av de blivande innehavarna av mindre och medelstora jordbruk och ej heller att särskilda åtgärder för befrämjandet av en dylik utbildning kunde erfordras. Den riktiga vägen för inhämtandet av denna praktiska utbildning vore emellertid, att jordbrukarsönerna i största möjliga omfattning under ett eller annat år toge plats såsom arbetande elever vid välskötta jordbruk av lämplig storlek. Den sammankoppling av praktisk och teoretisk utbildning, som kommittén åsyftade med den föreslagna helårskursen vid lantmannaskolor, kunde däremot enligt akademiens mening endast i undantagsfall anses ändamålsenlig. Skoljordbruken vid lantmannaskolorna borde, för att de skulle kunna fylla sin uppgift såsom demonstrationsmateriel vid en för det mindre och medelstora jordbruket avpassad yrkesundervisning, vara relativt små, d. v. s. närmast motsvara bondejordbruket i orten. Att vid dylika jordbruk med en arbetsstyrka under vanliga förhållanden av högst 3 å 4 arbetare meddela praktisk utbildning åt 20 å 30 elever samt giva eleverna förmåga att rätt bedöma och planlägga olika arbeten, allt i den mån detta hade betydelse för det mindre och medelstora jordbruket, syntes vara fullständigt uteslutet. Att förse lantmannaskolorna med så stora jordbruk,

att 20 till 30 elever samtidigt där finge nödig praktisk utbildning, skulle å andra sidan dels medföra avsevärda kostnader, dels vara olämpligt med hänsyn till att driftsförhållandena vid ett dylikt storbruk vore helt andra än vid de mindre och medelstora jordbruk, till vilka huvudparten av eleverna sedermera finge sin verksamhet förlagd.

Sveriges allmänna lantbrukssällskap har beträffande helårskursen yttrat:

Sällskapet ställde sig i hög grad tvivlande till att helårskursen skulle bli av sådan betydelse för elevernas praktiska utbildning, att inrättande av dylik kursform vore motiverad. Den kombinerade praktisk-teoretiska utbildning, som åsyftades med dessa kurser, kunde bättre ordnas genom att elevernas utbildning efter genomgången vinterkurs kompletterades med arbete vid elevjordbruk. Inrättande av föreslagen helårskurs vid en del lantmannaskolor skulle endast i ringa mån kunna ersätta dylik elevpraktik. Sällskapet ansåge därför, att man i första rummet borde söka tillgodose behovet av praktisk utbildning på denna väg. Vidare stode möjligheten till genomgång av lantbruksskola öppen.

Jämväl *svenska lantbrukstjänstemannaföreningen* har uttalat tvivelsmål om behovet av helårskursen.

Södermanlands läns landstings förvaltningsutskott har ifrågasatt, om intresset för ifrågavarande kurs vore så stort, att sådana kurser kunde anordnas inom varje län. Det borde övervägas, att dylika kurser koncentrerades till ett färre antal skolor.

Styrelsen för Svalövs lantmannaskola har ansett, att helårskursen skulle komma att utgöra en försämrad form av de vid lantbruksskolorna förefintliga ettårskurserna. De skulle icke få något värde för lantbruksundervisningen i södra och mellersta Sverige. Till något gagn kunde helårskursen bli för lantbruket i Norrland.

Även i ett flertal andra yttranden har framhållits liknande synpunkter.

Styrelserna för Lunnevads folkhögskola och lantmannaskola har föreslagit, att denna kurs borde uppdelas på två vinterhalvår. Undervisningen skulle då under första halvåret kunna läggas på ett elementärt och under andra halvåret på ett högre plan. I sistnämnda del av kursen skulle de elever kunna vinna inträde, som i andra skolor skaffat sig bättre teoretisk utbildning än folkskolan kunde giva.

Liknande synpunkter hava framförts av *lantbrukshögskolans lärarråd*.

Gävleborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har framhållit, att längre kurs eller helårskurs borde eftersträvas vid de norrländska skolorna. För södra Norrland borde anordnas sammanhängande kurs om 245 arbetsdagar eller helårskurs med möjlighet för skolan att under den för jordbrukarna brådsta tiden, slåttertiden, permittera t. ex. hälften av eleverna några veckor för skördearbeten i hemmet och för de återstående eleverna ordna med betalt elevarbete vid skolan under samma tid. Förvaltningsutskottet hyste ingen tvekan om att sommartiden skulle vara lämplig för lantmannaskolundervisningen, om blott undervisningen gjordes tillräckligt mångsidig och lockande.

Styrelsen för Torsta lantmannaskola har ansett, att den finska kursformen med teori under första och sista delen av kurstiden samt praktik under sommaren borde kunna tjäna som mönster vid anordnande av helårskurser vid vissa skolor i Norrland. Dylig kurs borde icke omfatta kalenderår utan tiden 1 november—24 oktober. Den teoretiska undervisningen skulle då förläggas till tiden 1 november—31 maj samt till oktober månad, och under de fem sommarmånaderna borde eleverna sysselsättas med praktiskt arbete.

Jämväl i fråga om kommitténs förslag beträffande undervisningens innehåll hava ett flertal erinringar och önskemål framförts i yttrandena.

Lantbruksstyrelsen har rörande undervisningens innehåll anfört, bland annat:

Lantbruksekonomiens stora betydelse för jordbruket borde givetvis tillmätas särskilt stor vikt vid undervisningen. Det syntes dock som om kommittén vid uppgörandet av förslag till timplan kommit att tillmäta detta ämne ett relativt sett allt för stort utrymme. Detta framginge av en jämförelse med den till undervisning i jordbrukslära och husdjurslära tillmätta tiden, särskilt om därvid beaktades, att i dessa ämnen inkopplats vissa andra ämnen.

Nästan ännu betänkligare vore, att så relativt kort tid beräknats för undervisning i naturlära. Att undervisningen i de under denna beteckning sammanförda ämnena icke borde ägnas längre tid, än som krävdes för ett tillfredsställande tillgodogörande av undervisningen i fackämnena, vore uppenbart, ävensom att för närvarande viss överdrift härutinnan understundom förekomme. Att döma av den föreslagna timplanen syntes emellertid kommittén hava föranletts till en överdrift i motsatt riktning, som kunde lända undervisningen till skada. Visserligen vore det sant, att folkskolundervisningen utvecklats och intensifierats, men dels vore densamma icke direkt inställd på att tjäna såsom förutbildning för fackundervisning på lanthushållningens område, dels hade i regel så lång tid förflutit mellan folkskolkursens avslutande och lantbruksundervisningens påbörjande, att en grundlig uppriskning av tidigare inhämtade kunskaper vore oundgängligen nödvändig. Lantbruksstyrelsen funne ock den beräknade undervisningstiden i kemi av 20 timmar allt för knapp. Ett indragande av undervisningen i medborgarkunskap funne lantbruksstyrelsen betänkligt, särskilt i fråga om den jordbrukarungdom, för vilken lantmannaskolundervisningen speciellt avsåges, eller den som ämnade ägna sig åt eget jordbruk.

Styrelsen funne förslaget om införande av vissa nu fristående undervisningsämnen under dels jordbrukslära, dels husdjurslära, dels ock lantbruks ekonomi icke motiverat. Dessa ämnen — fältmätning och avvågning, mjölk-hushållning, sjukvårdslära samt bokföring — vore var för sig betydelsefulla och undervisning däri meddelades ofta icke av den lärare, som hade undervisningen i respektive huvudämnen om hand. Dessa ämnen borde därför i undervisningsplanen fortfarande upptagas var för sig.

Lantbrukshögskolans lärarråd hade i nu förevarande fråga anfört i hudsak följande:

Beträffande undervisningens planläggning ville lärarrådet fästa uppmärksamheten på den förändring av undervisningen i naturlära, kommitténs förslag medförde. Enligt detta skulle vid vinterkursen 60 timmar anslås till föreläsningar och 10 timmar till övningar i hela naturläran. Samtidigt föresloges, att en del av undervisningen i naturlära överflyttades till vissa huvudämnen. Denna överflyttning ansågo lärarrådet ej lämplig, enär det till na-

turläran hörande ämnesstoffet borde meddelas i ett sammanhang. Sammanblandning av t. ex. kemiens ämnesstoff med gödsellärans eller utfodringslärans måste även ur andra synpunkter anses olämplig. Dessutom ville lärarrådet framhålla, att om eleverna skulle kunna bibringas en sådan kunskap i naturlära, att denna bleve av verkligt värde som grundval för studiet av huvudämnena, den tillmätta tiden för undervisningen borde väsentligt ökas. Härvid borde den möjligheten beaktas, att under vinterkursens två första månader undervisningstiden med fördel kunde ökas till 7 timmar per dag. En dylik ökning under ifrågavarande månader kunde anses lämplig ur den synpunkten, att eleverna i början av kursen ej ägde större möjligheter för studier på egen hand. Härtill komme, att naturläran, som under nämnda tid borde få upptaga huvuddelen av schemat, i mindre grad än de senare behandlade huvudämnena lämpade sig för elevernas självstudier.

Liknande synpunkter ha även framförts av *lantbruksakademien*.

Sveriges allmänna lantbrukssällskap har understrukit vikten av att undervisningen i handhavandet av maskiner och mekaniska anordningar gjordes tillräckligt omfattande.

I ett stort antal *yttranden* har påyrkats, att ämnet medborgarkunskap fortfarande borde medtagas i undervisningsplanen. Därjämte har i ett flertal yttranden hemställts, att timantalet för ämnena svenska språket och räkning med geometri ökades.

Styrelserna för Svalövs och Själevads lantmannaskolor hava ansett, att timantalet för naturlära borde ökas.

Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott och *styrelsen för Dingle lantmannaskola* hava framhållit, att undervisning i trädgårdsskötsel vore så betydelsefull, att timantalet för detta ämne borde ökas. Efter medgivande av lantbruksstyrelsen borde särskilt betyg kunna sättas i detta ämne.

Styrelserna för Markaryds lantman- och lantlänshållsskolor hava påpekat, att den avsevärda minskningen i antalet undervisningstimmar vid huvudkurs näppeligen komme att medföra ett förbättrat resultat av undervisningen. Snarare kunde man befara motsatsen. Inskränkningen i kemi, botanik, fysik, geologi, modersmål och matematik måste självfallet bliva till förfång för elevernas möjligheter att tillgodogöra sig övriga ämnen. Starke skäl föreläge därför för att antalet veckotimmar liksom hittills bibehöllas vid omkring 40.

Föreståndaren för lantbruksskolan vid Ultuna har uttalat, bland annat:

Under lästiden hade lektioner och övningar hittills plägat pågå i 8 timmar om dagen. Under hänvisning till önskvärdheten att uppöva elevernas självverksamhet hade kommittén nu föreslagit blott 6 timmars undervisning per dag. Kommittén överskattade denna självverksamhet, i varje fall under den första delen av kursen, då de grundläggande ämnena lästes och eleverna vore relativt ovana vid studier. De behövde då mera handledning på lärorummet, och det vore motiverat att åtminstone under den tiden använda 7 timmar om dagen till lektioner och övningar. På så sätt skulle även ett något större antal timmar kunna anslås till t. ex. naturlära, för vilket ämne det torde vara nödvändigt att använda längre tid än kommittén i sin undervisningsplan förordat.

Skogsvårdsstyrelserna hava i allmänhet icke gjort några erinringar mot kommitténs förslag om undervisningen i skogshushållning. Vissa styrelser, företrädesvis i de nordligare delarna av landet, hava emellertid funnit förslaget otillfredsställande.

Ordföranden i skogsvårdsstyrelsen i Gävleborgs län och länsjägmästaren hos samma styrelse hava ansett, att huvudkursen vid lantmannaskola borde få en längd av minst 250 arbetsdagar. Kursen borde börja den 10 januari och pågå till april—maj, då eleverna vid något olika tider hemförlovas exempelvis 1 månad under vårbruket och sådden. Därefter påginge kursen till jul med kortare hemförlovnin under skörden, om så befunnas nödvändigt. Den första avdelningen skulle ägnas åt i huvudsak de grundläggande ämnena, under sommaren bedreves praktiska övningar och arbeten bland annat i skogen och först under hösten meddelades undervisning i huvudämnena, sedan alltså nödiga praktiska insikter vunnits. Genom en sådan anordning skulle kunna utföras milkolning, ett arbete varigenom man på ett utomordentligt sätt komme den verkliga skogsvården in på livet. En sådan förlängning av kursen skulle även främja elevernas insikter angående den mest ändamålsenliga fördelningen på jorden och skogen av tillgänglig arbetskraft under årets skilda delar. Ett nedbringande sommartid av antalet elever i sådan utsträckning, att den tillgängliga arbetskraften svarade mot det verkliga behovet, kunde åstadkommas genom att bereda en del elever skoglig praktik utanför skolan. Inom de län, där skogsvårdsstyrelserna förfogade över lämpliga övnings- och demonstrationsskogar, torde praktisk utbildning där kunna lämnas. Inom andra län åter torde elevpraktik kunna ordnas under ledning och kontroll av skogsvårdsstyrelsernas personal, genom att ett antal elever under skilda tider av sommaren dirigerades till olika läns-skogvaktardistrikt, där de som hantlangare kunde deltaga i förekommande arbeten. En sålunda ordnad praktik under någon månad skulle på ett utomordentligt sätt komplettera och underlätta den skogligen undervisningen vid lantmannaskolan.

Centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund har ansett den föreslagna undervisningen i skogshushållning icke vara tillfyllest för att grundlägga en yrkesutbildning på skogsbrukets område. Centralrådet har vidare uttalat, att för nöjaktig undervisning i skogsbruk erfordrades en lärokurs av den ungefärliga beskaffenhet och omfattning, som föreslagits av ordföranden i Gävleborgs läns skogsvårdsstyrelse.

Svenska lanbrukstjänstemannaföreningen har uttalat, att examensämnena ej borde för hårt beskäras, dels därför att detta skulle minska elevernas intresse för respektive ämnen och lärarnas möjligheter att skipa skälig rättvisa emellan eleverna, och dels att principalerna vid tillsättande av platser hade en bättre värde mätare i ett större antal betygsämnen än som kommittén föreslagit.

Liknande synpunkter hava förekommit jämväl i *vissa andra yttranden*.

Lantbruksstyrelsen har föreslagit, att förutom de av kommittén föreslagna ämnena såsom betygsämnen upptoges jämväl ämnena svenska, räkning, fältmätning och avvägning samt lantbruksbokföring.

Östergötlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott samt *styrelserna för Strängnäs, Gamleby, Högalids, Hemse, Bräkne-Hoby, Vilans, Svalövs, Sättila och Bollnäs lantmannaskolor* förorda därjämte, att särskilda

betyg måtte givas i ämnena svenska språket, räkning med geometri samt lantbruksbokföring.

Den av kommittén föreslagna bestämmelsen, att lantmannaskola skall vara försedd med skoljordbruk, har på många håll ingivit betänkligheter samt föranlett erinringar. Även föreskrifterna rörande skoljordbrukets skötsel har givit anledning till anmärkningar i yttrandena.

Blekinge, Skaraborgs och Värmlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott samt *styrelserna för Bräkne-Hoby och Färgelanda lantmannaskolor* hava förordat, att bestämmelsen om skoljordbruk icke borde vara obligatorisk. Liknande uttalande har gjorts av *Kalmar läns södra landstings förvaltningsutskott*. *Styrelsen för Strängnäs lantmannaskola* har framhållit, att skolorna borde kunna befrias från skyldigheten att hava skoljordbruk, om vederbörande skola ägde tillgång till annat jordbruk. *Styrelsen för lantmannaskolan i Gamleby* har uttalat, att skolorna icke borde åläggas att anskaffa eget skoljordbruk utan borde i stället kunna arrendera dylikt jordbruk. *Södermanlands och Örebro läns landstings förvaltningsutskott* och *styrelserna för vissa lantmannaskolor* hava ansett, att skoljordbruk icke vore av behovet påkallade vid skola med endast vinterkurs. *Älvsborgs läns norra och södra samt Örebro läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* samt *styrelserna för Sätilla och Kävesta lantmannaskolor* hava föreslagit, att skoljordbruk icke nödvändigtvis skulle behöva drivas i skolans egen regi utan borde kunna utarrenderas till föreståndare eller lärare. *Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* och *styrelsen för Dingle lantmannaskola* hava uttalat sig för, att föreståndaren finge driva skoljordbruket på eget ansvar. *Styrelsen för Högsby lantmannaskola* har ansett, att skoljordbrukets skötsel under viss tid, t. ex. 5 år, borde anförtros åt ordinarie lärare för att sätta denne i tillfälle att förskaffa sig kompetens i skötsel av dylikt jordbruk. *Styrelsen för Sala lantmannaskola* har ansett, att även lärare borde kunna anförtros skötsel av skoljordbruk. *Jönköpings läns landstings förvaltningsutskott* har ifrågasatt lämpligheten av att skoljordbruket dreves i skolans egen regi.

Älvsborgs läns landstings förvaltningsutskott har uttalat tvivel därom, att skolägarna skulle vara villiga att utan några garantier för jordbrukets ekonomiska skötsel lämna denna i händerna på skolstyrelser eller lärare. Utskottet har förklarat sig ej vara övertygat om att betydelsen för skolorna av eget jordbruk vore så stor som kommittén framhållit. Utskottet har därför ansett, att det vore lämpligt att å de lokala organen överlåta den slutliga bestämmanderätten i denna fråga.

Lantmannaskolornas lärarförening har förordat, att Kungl. Maj:t skulle kunna under vissa förutsättningar bevilja dispens från bestämmelsen, att skolan skall vara försedd med skoljordbruk.

Lantbruksstyrelsen har anslutit sig till kommitténs uppfattning om betydelsen av att lantmannaskolorna vore försedda med skoljordbruk. Styrelsen har i ämnet anfört, bland annat:

De som ifrågasatt detta behov hade tydligen haft för ögonen skolor med enbart vinterkurs och funnit skoljordbrukets direkta betydelse där vara mindre stor. För lantbruksstyrelsen låge betydelsen av skoljordbruk, särskilt vid skola med enbart teoretisk utbildning, mindre i dess direkta demonstrationsvärde, vilket kanske kunde tillgodoses på annat sätt, än däruti, att skoljordbruket satte skolan i förbindelse med det praktiska livet och framför allt gäve lärarpersonalen en fastare anslutning därtill. Likaledes funne lantbruksstyrelsen det önskvärt, att skoljordbruk drevs i skolans egen regi, varigenom dess fulla utnyttjande i undervisningens tjänst och för dess syften underlättades. Därest skoljordbruk drevs med klok om- tänksamhet, borde det med dess drift förenade riskmomentet, som tydligen förestavat vissa erinringar på denna punkt, icke innebära någon större fara. Skolan måste dock givetvis räkna med både goda och dåliga år och reservera överskott från goda år till täckande av eventuell brist under dåliga år. Däremot vore lantbruksstyrelsen icke övertygad om lämpligheten av att skolföreståndaren under alla förhållanden skulle vara ansvarig för skoljordbrukets drift. Föreståndaren för en lantmannaskola utsåges icke alltid, såsom fallet måste vara vid lantbruksskola, med hänsyn till hans lämplighet för denna förvaltarverksamhet. Även om lantbruksstyrelsen förutsatte, att skolföreståndaren i regel skulle vara driftsledare för jordbruket, borde det därför enligt styrelsens förmenande stå vederbörande skolstyrelse öppet att i särskilda fall härtill utse annan person.

Departements-
chefen.

Lantmannaskolans främsta uppgift torde liksom hittills böra vara att i möjligaste mån giva jordbrukarungdomen de teoretiska och praktiska insikter i jordbrukets bedrivande, som den behöver för sin yrkesutövning. Såsom kommittén framhållit bör lantmannaskolan utgöra den allmänna formen för meddelande av den grundläggande fackkunskapen åt blivande jordbrukare. Skolan bör emellertid icke taga detta såsom sin enda uppgift utan även giva sina elever ett visst mått av allmänt medborgerligt vetande. Att på sätt kommittén förordat giva lantmannaskolan karaktären av uteslutande yrkesskola torde knappast vara ändamålsenligt med hänsyn till att denna skola ofta utgör den enda skolutbildning utöver folkskolan, som dessa elever äro i tillfälle att förskaffa sig. Genom att eleverna i skolan inhämta förutom den rena yrkeskunskapen en viss grad av allmänbildning öppnas för dem större möjligheter att under sin fortsatta praktiska verksamhet själva förskaffa sig den ytterligare utbildning varav de kunna vara i behov samt tillgodogöra sig den fortskridande utvecklingen i olika hänseenden på jordbruksnäringens område. Vid sidan av nu uppskisserade uppgift synes lantmannaskolan även i enlighet med vad kommittén anfört böra kunna medverka vid utbildningen av vissa funktionärer i jordbrukets ekonomiska organisationer och den statsunderstödda verksamheten för jordbrukets främjande.

Vad angår organiserandet av undervisningen vid lantmannaskolan kan jag i huvudsak ansluta mig till kommitténs förslag härutinnan. Skillnaden mellan skolor av A-typ och B-typ torde sålunda böra upphöra och en enhetlig skolform anordnas. På grund av den förhållandevis korta tid, som i allmänhet kan stå till förfogande för kurserna, torde någon större differentiering i fråga om kunskapsstoffet med hänsyn till elevernas förutbildning knappast kunna genomföras. Något praktiskt ändamål torde därför den

nuvarande organisationen av skolorna i två typer näppeligen tjäna. I yttrandena har den nu ifrågasatta reformen även i allmänhet vunnit anslutning. De huvudkurser, som böra upptagas vid lantmannaskola, synas i enlighet med vad kommittén föreslagit böra bliva följande, nämligen vinterkurs, fortsättningskurs, längre kurs och helårskurs. Vinterkursens längd torde böra bestämmas på sätt kommittén förordat till samma tid som nu gäller för den s. k. huvudkursen eller minst 125 arbetsdagar. Fortsättningskursen har kommittén föreslagit skola pågå under likaledes minst 125 arbetsdagar. Denna kurs torde såsom lantbruksstyrelsen framhållit huvudsakligen böra avse en fortsättning av vinterkursen med huvudvikten lagd på praktiska övningar i lantmannagöromål. Hinder bör emellertid icke förefinnas att använda kursen för specialutbildning i vissa grenar av lantmanmanäringen. I likhet med vad lantbruksstyrelsen framhållit anser jag, att den föreslagna kurstiden satts väl lång. Någon begränsning av densamma torde kunna ske utan att ändamålet med kursen förryckes. Emellertid är jag icke beredd att tillstyrka en så stor förkortning som lantbruksstyrelsen ifrågasatt, nämligen till 100 arbetsdagar. Enligt min uppfattning torde kursens längd böra bestämmas i överensstämmelse med vad lantmannaskolornas lärarförening förordat eller till minst 110 arbetsdagar. Även den av kommittén föreslagna minimitiden för den längre kursen torde såsom föreningen ifrågasatt utan olägenhet kunna förkortas från 245 till 230 arbetsdagar. Med hänsyn till att bevisandet av kurserna för eleverna merendels är förenat med avsevärda ekonomiska uppoffringar är det av vikt, att minimitiden för kurserna icke göres längre än som är nödvändigt för att de skola kunna fylla sina olika uppgifter i utbildningshänseende. Det är dock att märka, att såväl fortsättningskursen som den längre kursen enligt vad jag nu föreslagit komma att bliva ganska mycket längre än vad de för närvarande äro. Den ifrågasatta ettårskursen för lantmannaskolan innefattar en nyhet, som i ett flertal yttranden framkallat vissa betänkligheter. Emellertid torde denna kurs böra finnas å undervisningsplanen för lantmannaskolor. Möjlighet bör nämligen stå öppen för jordbrukarungdomen att inom lantmannaskolan erhålla en mera allsidig och grundlig utbildning än de förenämnda kurserna kunna skänka. Om undervisningen göres tillräckligt mångsidig och lägges efter praktiska linjer, kommer denna kurs med sannolikhet att locka elever. Givet är emellertid att denna kursform icke kan anordnas vid annat än ett begränsat antal skolor.

Vad angår undervisningens innehåll vid lantmannaskolan kan jag i huvudsak biträda vad kommittén härutinnan föreslagit. I anslutning till vad jag tidigare anfört torde emellertid å schemat för vinterkursen böra upptagas ämnet medborgarkunskap. Yrkande härom har framförts i ett stort antal yttranden. Den av kommittén gjorda avvägningen beträffande omfattningen av undervisningen i svenska språket, räkning och geometri synes mig lämplig. Undervisningen i dessa ämnen måste vara sådan, att eleverna bibringas de kunskaper häri, som äro erforderliga för att kunna tillgodogöra sig undervisningen i skolans fackämnen. I fråga om undervisningen i öv-

riga ämnen har jag ingen annan erinran att göra än att naturläran synes böra beredas en något större plats på kursens schema med hänsyn till att detta ämne har en grundläggande betydelse för en del av fackämnen. Det torde ock såsom lantbrukshögskolans lärarråd framhållit vara tveksamt huruvida ett sammanförande av vissa partier av detta ämne med andra ämnen kan anses lämpligt. De i vissa yttranden framförda yrkandena om en mera omfattande undervisning i skogshushållning än den kommittén föreslagit finner jag visserligen beaktansvärda. Men för närvarande anser jag icke lämpligt att i allmänhet giva undervisningen på detta område större omfattning än kommittén föreslagit. Den mera omfattande utbildningen i skogshushållning torde tillsviðare böra lämnas vid specialkurser. Dylika anordnas på sina håll för närvarande av skogsvårdsstyrelserna, och denna verksamhet bör enligt min mening vidare utvecklas och stödjas av statsmakterna. I det följande återkommer jag ytterligare till frågan om anordnandet av specialutbildning på skogshushållningens område.

Enligt kommittéförslaget har en avsevärd begränsning i förhållande till vad nu gäller skett av de ämnen, vari betyg skola meddelas. En dylik inskränkning i betygssättningen läser icke enbart vara till gagn. Såsom i vissa yttranden framhållits torde elevernas intresse för de ämnen, vari de icke erhålla något betyg, kunna komma att minska. Även torde kunna befaras, att full rättvisa icke kan göras mellan eleverna, om betygssättningen alltför mycket begränsas. Å andra sidan bör emellertid undvikas, att en alltför stor splittring av arbetsuppgifterna äger rum. En lämplig avvägning mellan dessa olika synpunkter synes kunna ske sålunda, att betygssättning sker i följande ämnen, nämligen svenska språket, räkning och geometri, kemi, fysik, geologi, botanik, jordbrukslära inklusive fältmätning och avvägning med ritning, husdjurslära jämte mjölkhushållning och sjukvårds- och hovbeslagslära, skogshushållning, lantbruksekonomi och lantbruksbokföring. Betyg i skogshushållning bör dock endast förekomma där detta ämne har större omfattning. Av förenämnda ämnen böra svenska språket, räkning och geometri, kemi, fysik, geologi samt botanik anses såsom förberedande ämnen, under det att de övriga böra betraktas såsom huvudämnen.

I likhet med kommittén är jag av den uppfattningen, att undervisningen vid kursen i så stor utsträckning som möjligt bör få formen av övningar och demonstrationer. Antalet undervisningstimmar per dag torde i början av kursen kunna sättas till sju. Under senare delen av kursen bör emellertid timantalet inskränkas till sex för att lämna eleverna tillfälle till mera självverksamhet.

Beträffande övriga kurser vid lantmannaskolan kan jag ansluta mig till kommitténs uttalande härutinnan. Dessa kurser böra avse en fördjupning och utvidgning av det lärostoff, som ingår i vinterkursen. Jag vill emellertid understryka vikten av att undervisningen vid dessa kurser även får en så praktisk inriktning som möjligt. I fråga om undervisningen vid helårskursen torde denna förutom på det sätt kommittén föreslagit lämpligen även

kunna anordnas så, att kursen inledes och avslutas med den teoretiska undervisningen under det att den praktiska delen av kursen förlägges till sommarmånaderna, då möjligheter finnas att utnyttja det praktiska åskådningsmaterialet.

Vad jag nu anfört rörande kurserna och undervisningens planläggning torde icke få anses helt bindande för dessa frågor utan får betraktas endast såsom utgörande en normalplan för lantmannaskolans verksamhet. För att lantmannaskolan skall kunna fullgöra sin uppgift måste såsom jag förut framhållit ett stort mått av frihet i fråga om undervisningens gestaltande förutsättas. Det bör få ankomma på skolornas styrelse att efter medgivande av Kungl. Maj:t eller lantbruksstyrelsen besluta om anordnandet av andra kurser än de förut omförmälda, där så finnes lämpligt, och i övrigt vidtaga sådana ändringar i kurserna som kunna påkallas av den fortgående utvecklingen av jordbruksnäringen. Vidare bör vid sidan av huvudkurserna kunna upptagas specialkurser för tillgodoseende av vissa särskilda önskemål i fråga om undervisningen eller av vissa mera lokalt betonade undervisningsbehov. En uppdelning av eleverna vid kurserna på olika studielinjer för åstadkommande av viss specialisering bör även vara tillåten.

Av största vikt är att lantmannaskolorna erhålla en fullgod utrustning. Härutinnan torde för närvarande avsevärda brister förefinnas. För att uppnå ett tillfredsställande resultat i fråga om skolornas materiella utrustning erfordras emellertid att de behöfliga medlen av statsmakterna ställas till förfogande. Till denna fråga återkommer jag i det följande. Emellertid vill jag här framhålla, att uppställandet av generella regler angående vad som skall anses erforderligt i fråga om undervisningslokaler för skolorna icke synes lämpligt. Frågan härom torde få prövas från fall till fall i samband med beviljandet av statsbidrag för ändamålet. I likhet med kommittén anser jag fördelaktigt, att såsom regel vid skolorna genomföres internatsystem. Undervisningens hela läggning kräver detta.

Såsom kommittén framhållit är det av vikt att goda läroböcker, som lämpa sig för lantmannaskolans undervisning, finnas tillgängliga. Kommittén har icke närmare ingått på denna fråga och det torde icke heller vara lämpligt att i detta sammanhang upptaga densamma till mera ingående överbäggande. Jag vill emellertid erinra, att inom lantbruksstyrelsen tillsatts en kommitté för spörsmålets utredande.

Härefter torde jag få övergå till behandling av en för ifrågavarande skolor synnerligen betydelsefull fråga, nämligen spörsmålet om skoljordbrukets ordnande på ett rationellt sätt. I ett flertal yttranden har det av kommittén framlagda förslaget att lantmannaskola skall vara förenad med skoljordbruk väckt vissa betänkligheter. För egen del ansluter jag mig emellertid principiellt till kommitténs ståndpunkt i denna fråga. För att undervisningen vid skolorna skall kunna få en tillräckligt praktisk inriktning torde tillgång till eget jordbruk vara i hög grad önskvärt. Men även ur andra synpunkter framträder betydelsen härav. Såsom lantbruksstyrelsen framhållit möjliggör skoljordbruket en fastare anknytning för såväl elever som

lärare till det praktiska jordbruket i trakten. Emellertid måste å andra sidan beaktas, att kostnaderna för anskaffande av egna skoljordbruk åt samtliga nu i gång varande lantmannaskolor skulle bliva högst avsevärda. Att ålägga skolorna att under alla förhållanden anskaffa sådant kan av ekonomiska och understundom måhända även praktiska skäl vara ogenomförbart. Med hänsyn härtill förordar jag, att i förevarande hänseende föreskrives, att lantmannaskola skall vara försedd med eget skoljordbruk, därest Kungl. Maj:t icke medger undantag härifrån. I sistnämnda fall bör emellertid om möjligt av lantbruksstyrelsen godkänt jordbruk annorledes stå till skolans disposition. Skoljordbruket bör såsom regel drivas i skolans egen regi och skötas av skolans föreståndare. Härigenom torde jordbruket kunna nå det mest effektiva sätt användas för sitt ändamål. Under vissa förhållanden torde det dock kunna befinnas önskvärt, att skolans föreståndare befrias från skyldigheten att förestå jordbruket och i dylika fall bör skolans styrelse kunna anförtro skötseln åt någon av lärarna.

De av kommittén föreslagna fordringarna för inträde såsom elev vid lantmannaskola föranleda icke några erinringar från min sida. Elev bör sålunda ha genomgått folkskola och under minst ett år varit sysselsatt med lantbruksarbete samt ha fyllt 18 år. Möjlighet torde dock böra finnas att medgiva sökande inträde vid fyllda 17 år.

Vidkommande kommitténs förslag ifråga om föreståndare och lärare vid lantmannaskolorna kan jag biträda desamma. Vid sådan skola bör i regel vara anställd en föreståndare, vilken i likhet med föreståndare för folkhögskolor och yrkesskolor torde böra benämnas rektor, vidare ämneslärare samt i övrigt behövligen extra ordinarie ämneslärare och speciallärare. Föreståndare och lärare torde liksom hittills i regel böra tillsättas av styrelsen. För vinnande av garanti för att endast fullt lämpliga personer komma i fråga till befattningarna torde böra fordras att lantbruksstyrelsen förklarat sökandena kompetenta. Styrelsen torde även på sätt kommittén vidare förordat böra uppsätta tre sökande på förslag och torde därefter skolstyrelsen böra äga bland dem utse innehavare av tjänsten. På sätt kommittén föreslagit bör den vid skolan stadigvarande lärarpersonalen bilda ett lärarråd. De av kommittén framlagda förslagen rörande skolans styrelse torde även kunna godtagas. Ledamöternas antal bör alltså bestämmas till fem, därav skolans rektor är självskriven ledamot och de övriga fyra utses på sätt Kungl. Maj:t i fråga om varje skola bestämmer.

Förslaget rörande lantbruksskolorna.

I fråga om *lantbruksskolornas uppgift* har kommittén icke föreslagit någon ändring. Kommittén har härom anfört, bland annat:

Vårt lands jordbruk hade otvivelaktigt behov av en väl skolad kår av praktiska lantbrukstjänstemän, och lantbruksskolan syntes äga goda förutsättningar att meddela för ändamålet lämpad utbildning. När det gällde praktisk undervisning i arbetsledning vid jordbruket, syntes lantbruksskolan för övrigt icke lämpligen kunna ersättas av annan skolform. Dylik under-

visning vore emellertid värdefull även för sådana ungdomar, som avsåge att framdeles bruka ett större jordbruk. Lantbruksskolan borde naturligtvis stå öppen även för dem. Enligt kommitténs mening vore det i själva verket synnerligen önskvärt, att skolan finge elever med på detta sätt olika utbildningssyfte och att den alltså icke finge karaktär av ren rättarskola.

Rörande *undervisningens organisation* har kommittén ansett, att den tvååriga kursen borde bibehållas såsom huvudkurs. Kommittén har emellertid övervägt möjligheten av undervisningstidens förkortande men funnit detta icke lämpligt. Härom har kommittén i huvudsak anfört.

Kommittén hade kommit till det resultatet, att övervägande skäl talade för ett bibehållande åtminstone tills vidare av det nuvarande systemet med tvåårig utbildningstid vid lantbruksskolan. Genom att eleven stode så lång tid under lärares direkta inseende borde utbildningen vinna i grundlighet och skolans föreståndare finge större möjlighet att bedöma elevens lämplighet för ifrågasatt anställning. För skolegendomens skötsel måste det också innebära en bestämd fördel, att eleven finge vistas så lång tid vid skolan, att han hunne bliva väl förtrogen med egendomens förhållanden, liksom även att vid detta kurssystem icke alla elever ersattes av nya vid samma tidpunkt.

Såsom förut nämnts har kommittén ansett, att ettåriga kursen vid lantbruksskolorna såsom regel icke bör bibehållas. Kommittén har såsom motivering härför anfört, bland annat:

Vid den nuvarande ettårskursen vid lantbruksskolan hade elevfrekvensen i allmänhet varit låg. Om undantag gjordes för de statliga skolorna, där särskilda förhållanden påverkade elevfrekvensen, vore det endast vid enstaka skolor, som det i reglementet stadgade antalet platser för ettårselever, eller 8, kunnat helt eller i det närmaste besättas. I allmänhet hade antalet kvalificerade sökande vid denna kurs stannat vid betydligt lägre siffra.

Orsakerna till den i allmänhet ringa elevfrekvensen vid lantbruksskolans ettårskurs torde vara flera. Kursen hade ursprungligen avsetts för blivande egna jordbrukare, men utvecklingen hade visat, att även vid denna kurs flertalet elever önskade efter avslutad utbildning erhålla avlönad anställning. Enär emellertid med hänsyn till kurstidens begränsning någon mera omfattande befälsutbildning i regel icke kunnat inläggas i programmet för denna kurs, hade de från ettårskursen utbildade eleverna oftast kommit att stå tillbaka i konkurrensen med tvåårskursens elever. Icke heller under utbildningstiden hade ettårseleverna — vad det praktiska arbetet beträffade — i regel kunnat anses jämställda med de övriga. När de efter den teoretiska vinterkursens slut överginge till praktiskt arbete, måste det vara svårt för dem att hävda sig gentemot kamraterna i tvåårskursen, vilka redan ett helt år tidigare varit sysselsatta vid lantbruksarbeten vid skolegendomen och därigenom blivit väl insatta i egendomens förhållanden. En brist hos ettårskursen hade vidare varit svårigheten att anordna praktiska turer i husdjurskötsel under den egentliga stallutfodringsperioden under vinterhalvåret, enär detta i huvudsak varit upptaget av teoretisk undervisning.

Det hade framhållits, att ettårskursen vid lantbruksskola skulle utgöra en särskilt värdefull förskola för fortsatt utbildning vid lantbrukshögskolan. Detta torde vara riktigt närmast ur den synpunkten, att studerande vid högskolan därigenom erhållit en allmän orientering i jordbrukets teori samt viss förtrogenhet med arbetet vid en lantbruksundervisningsanstalt. Med hänsyn därtill, att flertalet agronomer torde komma att sysselsättas inom

lantmannaskolan och hos hushållningssällskap, därvid de i båda fallen torde i huvudsak få ägna sig åt de mindre och medelstora jordbrukens problem, ville kommittén emellertid ifrågasätta, huruvida icke en kurs vid lantmannaskola, eventuellt kombinerad med någon tids övervakad elevutbildning, kunde anses utgöra en lika värdefull förutbildning till lantbrukshögskolan som lantbruksskolans ettårskurs.

Vad nu anförts innebure icke, att kommittén skulle frånkänna lantbruksskolans ettårskurs värde. Kommittén hyste den uppfattningen, att ettårskursen i och för sig kunde giva ett mycket gott utbildningsresultat. Men på grund av de särskilda förhållanden, som rådde vid en lantbruksskola, ifrågasatte kommittén lämpligheten av att den vid lantbruksskolorna i allmänhet bibehölles vid sidan av tvåårskursen. Den senare utgjorde en erkänt god utbildningskurs för arbetsförmän inom jordbruket, och kommittén ansåge det önskvärt, att flertalet lantbruksskolor helt finge koncentrera sig på att tillgodose denna uppgift. Därigenom skulle utbildningsproblemen vid dessa skolor förenklas, skolegendomarna skulle bliva gynnsammare ställda i fråga om arbetskraft, enär samtliga elever då komme att stanna vid skolan två år, och varje skola skulle kunna utbilda ett större antal väl skolade jordbruksförmän än vad nu vore fallet.

En del av det elevklientel, som ettårskursen nu hade att räkna med, torde i fortsättningen lämpligen kunna få sin utbildning vid den reformerade lantmannaskolan, en annan del vid lantbruksskolans huvudkurs. — Därjämte räknade kommittén med att ettårskursen i viss utsträckning bibehölles tills vidare vid de statliga lantbruksskolorna. Skulle det anses önskvärt att dylik kurs jämväl anordnades vid en eller flera av de övriga lantbruksskolorna, torde det böra få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma därom från fall till fall.

Kommittén har beträffande undervisningens innehåll och anordnande framhållit i huvudsak följande:

Kommittén hyste den uppfattningen, att lantbruksskolans huvudkurs i fortsättningen borde planläggas så, att något mera tid, än hittills varit brukligt, kunde ägnas åt teoretiska studier. Den fortgående utvecklingen inom jordbrukets teknik liksom också de allt mera invecklade jordbruksekonomiska problemen motiverade en utvidgning och fördjupning av den teoretiska lantbruksundervisningen. Icke minst på arbetsförmannen vid det större jordbruket ställdes i vår tid andra och större anspråk på fackligt vetande än förr, och för brukaren av ett större jordbruk framstode behovet av grundliga fackkunskaper om möjligt ännu starkare. Skulle lantbruksskolan på bästa sätt fylla sin uppgift vid utbildningen av dessa båda kategorier av jordbrukets utövare, borde ökat beaktande få skänkas åt den teoretiska skolningen.

Den utvidgade teoretiska undervisningen borde emellertid enligt kommitténs mening icke givas formen av någon mera avsevärd ökning i antalet undervisningstimmar. Strävandena borde i stället i främsta rummet inriktas på att få dessa timmar så effektivt utnyttjade som möjligt. För närvarande meddelades en icke ringa del av undervisningen i form av kvällslektioner efter slutad arbetsdag, och i vissa fall även såsom tidiga morgonlektioner. Kommittén förmenade, att systemet med kvällslektioner vid lantbruksskolan nu borde i huvudsak avvecklas. I stället borde ett större antal hela dagar ställas till förfogande för den teoretiska undervisningen. Lantbruksskolan borde i fortsättningen såsom hittills meddela en allsidig teoretisk lantbruksutbildning. För de båda kategorier av elever, som lantbruksskolan närmast hade att räkna med, vore den för lantmannaskolans vinterkurs av-

sedda lärokursen lämpad. Emellertid ställde storjordbrukets skötsel vissa särskilda krav, och tillgodoseendet därav inom undervisningen borde lämpligen ske i form av tillägg till läroplanen för berörda vinterkurs. Sålunda borde ökad undervisningstid anslås för arbetsläran med betingslära, för lantbruksbokföringen, för maskin- och redskapsläran etc. Närmast beträffande de blivande arbetsförmännen i deras egenskap av tjänstemän torde det också vara erforderligt, att undervisningen i räkning och geometri liksom också i svenska språket bleve grundligare än vad för lantmannaskolan förutsatts. I skogshushållning borde undervisningen hava ungefär samma ställning som vid lantmannaskolan och alltså olika omfattning allt efter skolans läge och uppgift.

Med beaktande av nu anförda synpunkter borde det få ankomma på lantbrukssstyrelsen att för varje särskild lantbruksskola fastställa undervisningsplan, som alltså borde upptaga samma undervisningsämnen som lantmannaskolan. Vad kommittén med avseende på undervisningen vid lantmannaskolan anfört beträffande examensämnen m. m. borde ävenledes i tillämpliga delar gälla för lantbruksskolan.

Kommittén hade funnit lämpligt, att tiden för den teoretiska undervisningen uppdelades mellan de båda utbildningsåren sålunda, att ungefär en tredjedel till hälften därav komme på första året och resten på andra året. I överensstämmelse härmed föresloge kommittén, att för tillgodoseende av den teoretiska utbildningen vid lantbruksskolan skulle under huvudkursens första år minst 50 och under dess andra år så många hela dagar eller mot denna tid svarande antalet halva dagar ägnas åt föreläsningar med därtill hörande övningar och demonstrationer, att den sammanlagda tiden för teoretisk utbildning uppginge till minst 150 hela undervisningsdagar. Därutöver föreslog kommittén, att under vinterhalvåret för elev, som i huvudsak sysselsattes med praktiska göromål, teoretisk undervisning i form av övningar och repetitioner anordnades under i regel en timme dagligen.

Hänsynen till skolegendomens skötsel torde i regel förbjuda, att eleverna i båda årskurserna samlades till teoretisk undervisning samtidigt. Denna omständighet medförde givetvis vissa svårigheter vid läsplanens uppgörande. Kommittén hade vissa sympatier för en sådan anordning av undervisningen under vinterhalvåret, att de båda årskurserna alternativt sysselsattes med teoretiskt och praktiskt arbete sålunda, att den yngre kursens elever finge teoretisk undervisning exempelvis en vecka och praktisk sysselsättning de två följande, under det att den äldre kursens elever under den första veckan i en dylik treveckorsperiod sysslade med praktiskt arbete och under de andra veckorna med teoretisk utbildning. Fördelades den teoretiska undervisningen mera jämnt mellan de båda utbildningsåren, kunde för båda årsklasserna perioderna för teoretisk undervisning och praktisk utbildning göras lika långa.

Därest endast en tredjedel av den teoretiska undervisningen förlades till huvudkursens första läsår, borde den teoretiska undervisningen vid lantbruksskolans huvudkurs ordnas på i huvudsak följande sätt. Under första vinterhalvåret avslutades undervisningen i svenska språket, räkning och geometri samt naturlära, varjämte vissa delar av jordbruksläran och husdjursläran genomgives. I sistnämnda ämnen borde främst sådana partier behandlas, som hade särskilt värde genom den ökade förståelse för de praktiska arbetsuppgifterna som de kunde väntas skänka eleven. Undervisningen borde detta halvår pågå omkring 35—40 dagar förutom vissa kvällstimmar. Efterföljande sommarhalvår anordnades demonstrationer och övningar i lantushållning och i förekommande fall skogshushållning under tillhoppa omkring 10—15 dagar. Under andra vinterhalvåret omfat-

tade undervisningen den del av den egentliga lärokursen, som återstode från första året. Under detta halvår borde undervisningen pågå omkring 75—80 dagar. Slutligen borde under sista sommarhalvåret omkring 20—25 dagar anslås till demonstrationer och övningar. I viss utsträckning borde de hela undervisningsdagarna kunna få utbytas mot samma tid i form av halva dagar.

I fråga om sättet för den teoretiska undervisningens anordnande borde även vid lantbruksskolan iakttagas, att eleven i så hög grad som möjligt fostrades till självverksamhet. Erforderlig tid borde anslås för självstudier och vid heldagsläsning borde antalet lektionstimmar i allmänhet icke överstiga sex.

Beträffande den praktiska utbildningen vid lantbruksskolan hade kommittén intet att erinra emot att nu gällande bestämmelser bibehölles i huvudsak oförändrade.

Kommittén ansåge, att vid lantbruksskolans huvudkurs förslagsvis omkring två månader av elevens utbildningstid borde ägnas åt praktisk husdjurskötsel. Förekommande turer borde så fördelas, att eleven finge tillfälle sätta sig in i de särskilda problem, som varje årstid uppställde, och en del av ifrågavarande praktiska utbildning borde lämpligen förläggas till andra studieåret, sedan den teoretiska undervisningen i husdjurslära i huvudsak avslutats.

För närvarande funnes vid de flesta lantbruksskolor anordnade s. k. praktiska utbildningskurser för ladugårdsförmän. Kommittén antog, att dessa kurser icke komme att nämnvärt påverkas av den föreslagna utökningen i turer för lantbruksskolans elever. Någon minskning i berörda ladugårdskursers elevantal torde likväl få vidtagas.

Förekomme vid lantbruksskola vid sidan av huvudkursen särskild ettårig kurs, borde enligt kommitténs mening elev vid sådan kurs beträffande den teoretiska utbildningen i huvudsak följa andra årets undervisning för huvudkursen. Den praktiska utbildningen borde för sådan elev anordnas i huvudsaklig överensstämmelse med vad förut anförts beträffande huvudkursen, därvid de med den i förevarande fall kortare utbildningstiden förenade särskilda omständigheter naturligtvis finge vederbörligen beaktas.

Kommittén har framhållit, att vad kommittén vid redogörelsen för lantmannaskolan anförts beträffande *utrustning, elever, lärare, styrelse m. m.* i tillämpliga delar borde gälla även i fråga om lantbruksskolan.

Yttrandena.

I fråga om organiserandet av undervisningen vid lantbruksskolorna har kommitténs förslag om borttagande av den ettåriga kursen väckt stark opposition. I ett mycket stort antal yttranden har påyrkats, att den ettåriga kursen skall bibehållas vid lantbruksskolan.

Lantbruksstyrelsen har härom anförts, bland annat:

Lantbruksstyrelsen funne ettårskursen icke hava så liten betydelse, som kommittén syntes vilja göra gällande. Denna undervisningsform skulle kunna tillgodogöras jämväl av sådana lantbrukselever, som hade för avsikt att ägna sig åt eget jordbruk och som redan förvärvat så goda praktiska insikter, att tvåårskursen syntes dem för lång. Erfarenheten hade givit vid handen, att denna kurstyp haft betydelse dels ur nu angiven synpunkt, dels såsom förberedelsekurs för högre utbildning. Utan att på något sätt vilja fränkänna lantmannaskolorna betydelse i sistnämnda avseende, ansåge sig

lantbruksstyrelsen dock böra framhålla, att teoretiska kunskaper, förvärfvade i den miljö, som en välskött lantbruksskoleegendom skapade, och i samband med praktisk utbildning därstädes, måste för den, som önskade förskaffa sig fortsatt utbildning, vara av speciellt värde. Lantbruksstyrelsen funne övertygande skäl tala för ett bibehållande utav ettårskursen vid samtliga tvååriga lantbruksskolor.

Förslaget innebure ett indragande av de norrländska ettåriga lantbruksskolorna och dessa kursers förläggning till lantmannaskolor. Med lantbruksstyrelsens principiella inställning till frågan måste styrelsen vara synnerligen tveksam om lämpligheten av kommitténs förslag på denna punkt. Då lantbruksstyrelsen icke vore övertygad om att den föreslagna helårskursen vid lantmannaskolan komme att tillfredsställa kraven på elevernas praktiska utbildning, ansåge styrelsen därför, att med indragande av de norrländska lantbruksskolorna borde anstå, åtminstone till dess att någon annan form för tillgodoseende av norra Sveriges behov på detta område utformats och i praktiken visat sig fullt tillfredsställande.

Liknande synpunkter hava framförts i yttranden från *lantbrukshögskolans styrelse och lärarråd, föreståndaren för Ultuna lantbruksskola, lantbruksakademien, Sveriges allmänna lantbrukssällskap, ett flertal styrelser för lantbruksskolor* ävensom ett stort antal korporationer och föreningar.

Även kommitténs förslag om *undervisningens ordnande* har i många yttranden mötts med kritik.

Lantbruksstyrelsen har härutinnan anfört, bland annat:

Kommitténs förslag om förläggande av ökad andel av den teoretiska undervisningen till den yngre kursen och om indragning av kvällsundervisningen hade i stort sett motiverats dels därmed, att kvällslektioner vore en olämplig undervisningsform vid tid, då under dagarna praktiskt arbete påginge, dels ock med skäligheten av att deltagarna i den yngre kursen såsom stöd för den praktiska utbildningen redan från början finge inhämta vissa teoretiska kunskaper i fackämnen. Lantbruksstyrelsen ville ingalunda förneka, att dessa synpunkter kunde vara av viss betydelse, men ansåge sig böra starkt ifrågasätta, om denna betydelse vore så avgörande, att den icke mer än väl uppvägdes av de olägenheter, en sådan omläggning av undervisningen medförde.

Det låge i sakens natur, att kvällsundervisningen efter allvarligt praktiskt arbete i viss mån måste anses påfrestande och att man, åtminstone i fråga om mera starkt teoretiskt betonad undervisning, kunde hava anledning förvänta något bättre resultat av undervisning, som meddelades när eleverna vore fysiskt mindre ansträngda. Emellertid hade tidigare vid lantbruksskolorna med resultat, som ingen torde vilja underkänna, all teoretisk undervisning meddelats morgnar och aftnar.

Lantbruksstyrelsen ansåge sig i detta sammanhang också böra framhålla, att de långa vintereftermiddagar, varom här vore fråga, vid en skolform som denna under alla förhållanden borde tagas i anspråk för ordnad undervisning. Vid en lantbruksskola kunde nämligen de ur praktisk arbetspunkt korta vinterdagarna icke utnyttjas till samtidig teoretisk undervisning för båda årskursernas elever.

Det andra motivet eller att förflytta en del av fackämnesundervisningen till den yngre årskursen vore mera betydelsefullt. Det vore naturligtvis ur den praktiska utbildningens synpunkt önskvärt, om eleverna samtidigt med praktiken finge inhämta de teoretiska förutsättningarna för pågående arbeten. Svårigheter av synnerligen vägande art torde emellertid redan ur den

teoretiska undervisningens synpunkt möta en sådan anordning. Skulle nämligen undervisningen i fackämnena kunna logiskt uppbyggas och göras fattbar, krävdes föregående kännedom i de grundläggande ämnena. Därast största effektivitet, särskilt i fråga om den slags undervisning, varom här vore fråga, skulle uppnås, vore det vidare ur undervisningssynpunkt nödvändigt att i rätt sammanhang meddela undervisningen i varje särskilt ämne. En utbrytning av vissa delar, som kunde hava större betydelse för den för tillfället just aktuella praktiska undervisningen, syntes därför knappast möjlig utan att undervisningen i sin helhet bleve lidande därpå.

Det av kommittén avsedda syftet borde enligt lantbruksstyrelsens förmanande tillgodoses i första hand därigenom, att arbetsledare och lärare hölle verklig kontakt med eleverna under det praktiska arbetets utövande och därvid lämnade sådana upplysningar och sådan handledning, att de teoretiska förutsättningarna för vederbörande arbete i nödig grad meddelades. Ett dylikt ordnande av den praktiska undervisningen vore en av förutsättningarna för att lantbruksskolan skulle kunna på ett ändamålsenligt sätt fylla sin viktiga uppgift såsom ett led i arbetet för jordbrukets förbättrande.

För att emellertid ytterligare tillgodose det av kommittén avsedda syftet vore det enligt lantbruksstyrelsens förmanande önskvärt, att sådana bestämmer meddelades, att eleverna i den yngre kursen redan vid ankomsten till skolan skulle bibringas vissa allmänna teoretiska grunder i fråga om den praktiska utbildningen på olika områden. Detta, som kanske lämpligen kunde ske under några få dagar, innan det egentliga arbetet toge sin början, skulle emellertid icke innebära någon början till undervisning i de egentliga fackämnena utan endast tjäna som förberedelse till den praktiska utbildningen och underlätta förståelsen av densamma och dess betydelse.

Om sålunda kommitténs förslag redan med hänsyn till den teoretiska undervisningen måste möta gensaga, låge dock de största olägenheterna i förslaget inverkan på den praktiska utbildningen vid skolan och den del av undervisningen, som utgjorde denna skolforms väsentliga betydelse och sårvärde.

Den praktiska utbildningen vid lantbruksskolan avsåge numera framför allt att låta eleverna genom egen praktisk erfarenhet förvärva kännedom om vilka prestationer, som i fråga om olika arbetare och under olika förhållanden skäligen kunde krävas. Vidare avsåge den praktiska utbildningen att lära eleverna, huru arbetet skulle ordnas och utföras vid ett jordbruk, så att alla detaljer bleve utförda på rätt sätt, i rätt tid och med största möjliga besparing, speciellt i fråga om användande av den mänskliga arbetskraften. Ju mindre tillgången på arbetskraft för lantbrukets behov bleve, desto betydelsefullare vore denna del av utbildningen vid lantbruksskolorna och desto större också betydelsen av att sådan undervisning lämnades på bästa och mest effektiva sätt.

För att emellertid så skulle kunna ske, syntes en nödvändig förutsättning vara, att arbetet vid skolegendomen icke förrycktes vare sig genom att den teoretiska undervisningen allt för mycket finge inkräkta på den arbetstid, som ur synpunkten av skolegendomens rationella skötsel vore absolut nödvändig, eller genom täta omkastningar mellan teoretiska undervisningsdagar och praktisk verksamhet. Alla sådana övergångar verkade i viss mån hämmande på effekten, då det toge en viss tid, innan eleverna hunnit anpassa sig för den ena eller andra formen av undervisning. Dessa synpunkter talade också emot en ifrågasatt halvdags teoretisk undervisning, då arbetet genom indragning av en större del utav arbetsstyrkan vid tider, då behov därav för jordbrukets rationella skötsel förelåge, skulle komma att förryckas.

Förhållandet mellan den teoretiska undervisningen och den praktiska ut-

bildningen vid lantbruksskolorna vore så ömtåligt, att förändringar i gällande bestämmelser icke borde ske utan efter synnerligen moget övervägande.

Lantbruksstyrelsen ansåge även den föreslagna begränsningen av undervisningen till 6 timmar om dagen olämplig.

Flertalet skolstyrelser hava funnit det av kommittén föreslagna ordnandet av den teoretiska undervisningen icke fullt ändamålsenligt. Särskilt förslaget, att viss kortare tids läsning skulle omväxla med viss kortare tids praktiskt arbete under vintermånaderna, har ansetts olämpligt. De olika skolstyrelserna hava emellertid haft olika uppfattning om bästa sättet för undervisningens ordnande.

Styrelsen för Berga lantbruksskola har föreslagit, att den teoretiska undervisningen måtte ordnas så, att vid den yngre kursen för ändamålet anslöges minst 300 timmar under vinterhalvåret, fördelade dels på kvällslektioner, dels på halva dagar, då väderleksförhållanden och arbetets fortskridande vid skolegendomen sådant medgåve. Dessutom borde anslås minst 50 timmar under sommarhalvåret till övningar och demonstrationer m. m. För äldre årskursen borde den teoretiska undervisningen ordnas så, att under vinterhalvåret minst 90 hela dagar anslöges till teoretisk undervisning samt under sommarhalvåret 10 dagar till demonstrationer, övningar och studieresor.

Föreståndaren för lantbruksskolan vid Ultuna har förordat, att läsdagarnas antal måtte fastställas till förslagsvis 130 och att undervisning dessutom borde äga rum under någon timme efter arbetstidens slut under vintern. Antalet undervisningsdagar i första årskursen borde begränsas till 25 å 30 i stället för föreslagna 50. Undervisningen komme otvivelaktigt att medföra bättre resultat, om större delen därav förlades till en sammanhängande period, förslagsvis 95 å 100 dagar under andra årskursen.

I detta förslag har *lantbrukshögskolans styrelse* instämt.

Styrelsen för Ulvhälls lantbruksskola har ansett, att den teoretiska undervisningen i yngre kursen borde fortgå från kursens början den 1 november under 30 dagar. Under denna tid borde äldre årskursen utföra praktiskt arbete. Därefter skulle äldre årskursen under 80 dagar i följd erhålla teoretisk undervisning.

Styrelsen för Bjärka-Säby lantbruksskola har uttalat, att undervisningen borde ordnas så, att eleverna under december och januari utförde praktiskt arbete klockan 7—12. Därefter borde anordnas teoretisk undervisning klockan 13—17. Under november, februari och mars borde det praktiska arbetet omfatta 7—8 timmar och därefter undervisning klockan 17—19. Något bärande skäl mot eftermiddagsläsning hade icke förebragts. Den föreslagna läsordningen vore ogenomförbar, om hänsyn skulle tagas till skolegendomens behöriga skötsel.

Styrelsen för Bollerups lantbruksskola har föreslagit, att den teoretiska undervisningen måtte ordnas enligt följande schema:

yngre årskursen	30	undervisningsdagar	under vintern och	5	under sommaren,
äldre	»	90	»	»	»
ettårskursen	120	»	»	»	»

Styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut i egenskap av styrelse för lantbruksskolan därstädes har framhållit, att undervisningens syfte bäst uppnåddes, om den äldre årsavdelningen av den 2-åriga kursen samt den 1-åriga kursen, vilken styrelsen ansåge böra bibehållas, bereddes teoretisk undervisning i en följd från början av november till slutet av mars. Om äldre årsavdelningen erhöle enbart teoretisk undervisning, förslagsvis 120 dagar, borde enbart teoretisk undervisning för yngre årskursen, fränsett kvällsundervisning, kunna beredas antingen 30 hela dagar eller dubbelt så stort antal halva dagar.

Styrelsen för Varpnäs lantbruksskola har ansett, att det vore lämpligare att inskränka undervisningen första året att omfatta 40 hela dagar eller däremot svarande antal halva dagar. Undervisningen kunde då ordnas så, att eleverna första året i november erhöle 20 à 25 hela dagar teoretisk undervisning och därefter under december—januari ett antal halva dagar samt på sommaren och hösten därefter nödig tid för exkursioner, fältmätningar m. m. För äldre kursen borde teoretisk undervisning med övningar kunna förläggas till tiden 1 december—början eller medio av april med sammanlagt 95 à 100 dagar och därefter under sommaren 10 à 15 dagar till exkursioner, studieresor m. m.

De flesta skolstyrelserna hava förordat, att antalet lektionstimmar per dag böra uppgå till minst 7, enär eleverna i allmänhet icke torde kunna anses vara mogna för självstudier.

Styrelserna för Berga, Bjärka-Säby och Tomta lantbruksskolor samt *föreståndaren för lantbruksskolan vid Ultuna* hava uttalat, att den praktiska utbildningen i husdjursskötsel borde inskränkas till 4—6 veckor.

Hushållningssällskapets i Östergötlands län förvaltningsutskott har ansett, att önskemålet om utökad teoretisk undervisning i tvåårskursen borde kunna tillgodoses, därest undervisningen förlades till eftermiddags- och kvällstimarna under exempelvis december, januari och februari månader, då arbetstiden vid skolorbruk uppginge till högst 7 timmar.

Sveriges lantbrukslärareförbund har framhållit, att den teoretiska undervisningen under första året borde läggas så, att den ej komme att verka störande på den praktiska utbildningen. Förbundet har förordat, att den teoretiska undervisningen under första halvåret förlades till det antal halva dagar, som kunde anses vara behövt.

I fråga om undervisningens innehåll vid lantbruksskolorna hava vissa erinringar och påpekanden framförts i yttrandena.

Lantbruksstyrelsen har uttalat, bland annat, följande:

Styrelsen kunde icke ansluta sig till den av kommittén framförda meningen, att den teoretiska undervisningen vid lantbruksskolan i huvudsak borde anpassas efter undervisningsplanen för lantmannaskolans huvudkurs. Utbildningsformen vid lantbruksskolan och syftet med skolans undervisning krävde nämligen en i viss mån annorlunda lagd och jämväl vidlyftigare teoretisk undervisning än lantmannaskolans huvudkurs.

Större inskränkningar av den teoretiska undervisningen vid lantbruksskolorna ansåge sig lantbruksstyrelsen icke kunna förorda. Någon minskning

i fråga om de ämnen, som vore att hänföra till naturkunnighet, kunde måhända utan skada genomföras. Lantbruksstyrelsen ville dock icke förorda, att dessa ämnen, som till sin natur vore så vitt skilda, sammansloges till ett. Till följd av folkskolans nuvarande jämförelsevis höga ståndpunkt torde möjligen den till svenska språket anslagna tiden kunna något inskränkas. Däremot funne lantbruksstyrelsen undervisningen i matematik böra bibehållas i ungefär nuvarande omfattning och likaså undervisningen i bokföring, vilken åtminstone vid lantbruksskolan syntes ovillkorligen böra upprätthållas som självständigt undervisningsämne. Om också med tvekan ansåge sig lantbruksstyrelsen kunna biträda förslaget om borttagande från lantbruksskolans undervisningsplan av medborgarkunskap såsom obligatoriskt undervisningsämne, vilket emellertid icke borde utgöra hinder för skolor, som så ansåge lämpligt och möjligt, att utan betygsgivning meddela någon undervisning däri.

Å andra sidan funne lantbruksstyrelsen viss utvidgning i undervisningen erforderlig. Tidens krav medförde också behov av ökad och mera genomförd undervisning i jordbruksekonomi samt i jordbrukets andelsrörelse.

Då lantbruksskolornas elever med hänsyn till skolornas karaktär och syfte i stor utsträckning vore för sökande av sin utkomst beroende av ämnesbetyg, ansåge sig lantbruksstyrelsen icke kunna tillstyrka ett mera omfattande sammanförande av olika ämnen under samma betygsenhet. Framför allt syntes det nödvändigt, att särskilda vitsord gävos i bokföring, räkning, svenska språket och maskinskötsel.

Styrelsen för Bollerups lantbruksskola har framhållit, att den nuvarande ordningen för betygssättningen vore tillfredsställande och borde bibehållas. Styrelsen har icke heller ansett, att något behov av lärarråd för lantbruksskolorna föreläge.

Styrelsen för Tomta lantbruksskola har ansett, att betyg borde givas i följande ämnen: svenska språket, räkning och geometri, kemi, geologi, fysik, botanik, jordbrukslära, husdjurslära, lantbruksekonomi, bokföring och skogshushållning.

Liknande synpunkter som de två sistnämnda styrelserna framlagt hava även anförts av *föreståndaren för Ultuna lantbruksskola*.

Lantbruksskolornas huvudsakliga syfte har hittills varit att utbilda den *Departements-*
kåren av lantbrukstjänstemän, som är behöflig såsom förmän och arbetsledare *chefen.* vid jordbruket. Även efter genomförandet av den nyorganisation av den lägre lantbruksundervisningen som nu är ifråga torde detta alltjämt böra bli lantbruksskolans förnämsta uppgift. Kommittén synes ha velat i högre grad än vad nu är förhållandet understryka detta skolans ändamål. Särskilt synes detta framträda genom kommitténs förslag, att den ettåriga kursen såsom regel icke bör upptagas på lantbruksskolans undervisningsprogram. I likhet med vad i flertalet yttranden uttalats finner jag det tveksamt, huruvida en sådan begränsning av lantbruksskolans kurser skulle vara lycklig. Den ettåriga kursen vid lantbruksskolan torde ha en icke oväsentlig uppgift att fylla vid sidan av den tvååriga och lärar enligt min mening icke för närvarande kunna ersättas av de föreslagna kurserna vid lantmannaskolan. Lantbruksskolans ettåriga kurs torde vara särskilt lämpad för utbild-

ning av sådana elever, som redan förvärvat en viss praktisk erfarenhet i jordbruk och som ämna övertaga skötseln av ett något större jordbruk. Såsom grundval för fortsatta studier torde ifrågavarande kurs även vara till gagn. Med hänsyn till det anförda ansluter jag mig till den uppfattning, som företräts av bland andra lantbruksstyrelsen, att den ettåriga kursen bör bibehållas såsom en huvudkurs vid lantbruksskolan. Emellertid torde den vid de två norrländska lantbruksskolorna förekommande vinterkursen icke vidare böra anordnas.

I fråga om undervisningens anordnande har, såsom framgår av de återgivna yttrandena, synnerligen delade meningar förekommit. En viss utvidgning av den teoretiska undervisningen torde vara önskvärd. Såsom kommittén framhållit bör den teoretiska undervisningen i så hög grad som möjligt anknytas till den praktiska. I den mån den teoretiska undervisningen måste få karaktären av lektioner synes emellertid lämpligt, att densamma sammanföres till hela eller halva dagar och sålunda det nuvarande systemet med kvällsundervisning för de teoretiska studierna i möjligaste mån avvecklas. I de avgivna yttrandena har ett stort antal skilda förslag framförts rörande denna frågas ordnande. Vid överbägande av vad härvid förekommit synes mig den lämpligaste anordningen vara följande. För tillgodoseende av den teoretiska utbildningen torde under den tvååriga kursen minst 135 hela dagar eller det mot denna tid svarande halva antalet dagar böra ägnas åt lektioner med därtill hörande övningar och demonstrationer. Där så finnes lämpligt, bör i samband med denna del av utbildningen även företagas studieresor. Av nyssnämnda antal dagar böra minst 35 hela dagar, varav 30 under vintern och 5 under sommaren, eller ett mot denna tid svarande antal halva dagar, förläggas till första året. Därutöver torde under första vinterhalvåret för elev, som huvudsakligen sysselsättes med praktiskt arbete, teoretisk undervisning i form av övningar och repetitioner böra anordnas under i regel en timme om dagen. I den ettåriga kursen torde minst 100 hela dagar eller däremot svarande antal halva dagar böra ägnas åt den teoretiska undervisningen i form av lektioner, övningar, demonstrationer och studieresor. Av denna tid bör lämpligen 90 dagar hänföras till vinterhalvåret och återstående 10 dagar till sommarhalvåret.

Av organisatoriska skäl torde det vara lämpligt, att eleverna i den ettåriga kursen erhålla teoretisk undervisning tillsammans med den tvååriga kursens äldre avdelning. Undervisningen torde i regel böra ordnas så, att under den tid teoretisk undervisning pågår eleverna erhålla omkring sju timmar sådan undervisning om dagen.

Vad angår utbildningens innehåll torde i huvudsak liksom för närvarande undervisningen böra inriktas på att meddela en såvitt möjligt allsidig teoretisk och praktisk lantbruksutbildning. Såsom kommittén framhållit torde i fråga om den teoretiska undervisningen den för lantmannaskolans vinterkurs avsedda ämnes- och kursplanen vara lämplig även för lantbruksskolan. Någon utökning torde emellertid med hänsyn till lantbruksskolans särskilda uppgift böra ske ifråga om undervisningen i arbetslära med betings-

lära, lantbruksbokföring och maskin- och redskapslära. Likaså torde en något grundligare undervisning böra förekomma i lantbruksskolan i räkning och geometri samt i svenska språket. Undervisningen i skogshushållning torde på lantbruksskolans schema få samma ställning som på lantmannaskolans och sålunda omfattningen av undervisningen få i viss mån bero på huruvida skolan är belägen i en utpräglad skogsbygd eller icke. I likhet med kommittén vill jag understryka vikten av att den teoretiska undervisningen lägges så att eleverna fostras till självverksamhet.

Vidkommande den praktiska utbildningen vid nu ifrågavarande skolor torde denna såsom kommittén uttalat böra i huvudsak bibehållas vid nu tillämpade linjer. Kommittén har ansett, att omkring två månader av elevernas utbildningstid borde ägnas åt praktisk husdjursskötsel. Någon inskränkning av denna tid till förmån för andra utbildningsgrenar har i vissa yttranden ansetts lämplig. Det synes emellertid vara angeläget att eleverna erhålla en så god utbildning härutinnan som möjligt, och minst sex veckor torde därför böra ägnas häråt. Den praktiska utbildningen vid ettårskursen synes i huvudsak kunna ordnas i överensstämmelse med samma undervisning vid tvåårskursen under iakttagande av de med den kortare utbildningstiden förenade särskilda omständigheterna.

Beträffande frågorna om skolornas utrustning, elever, lärare och styrelse gäller i tillämpliga delar vad jag härutinnan förut anfört rörande lantmannaskolorna. I sakens natur ligger emellertid, att lantbruksskolorna såsom för närvarande alltid måste vara försedda med eget skolorjordbruk.

Vad i det föregående förordats avses i tillämpliga delar skola gälla även lantbruksskolorna vid Ultuna och Alnarp.

Förslaget rörande lantushållsskolorna.

Kommittén har ansett, att *lantushållsskolans uppgift* bör i fortsättningen liksom hittills vara att meddela kunskap i grunderna för skötseln av ett lantushåll. Med lantushåll har kommittén i detta sammanhang avsett icke blott jordbrukarhushåll i trängre mening utan därjämte även andra jämförbara hushåll, såsom lantarbetarhushåll, hantverkar- och tjänstemannahushåll på landsbygden: s. k. producenthushåll, i vilka husmodern har till uppgift icke endast att handhava konsumtionen av olika varor och alster utan även att i viss utsträckning deltaga i produktionen och förberedandet av de nyttigheter, som omsättas i hushållet. Kommittén har härvid syftat på sådana verksamhetsområden som hemslöjd, trädgårdsskötsel, smådjursskötsel och i förekommande fall skötsel av större husdjur, samt tillvaratagandet av vid det egna företaget framställda produkter. Denna relativt vida ram för lantushållsskolans verksamhet innebär enligt kommitténs uppfattning icke, att lantushållsskolan skulle komma att stå i konkurrensförhållande till andra utbildningsformer, såsom t. ex. de på olika håll anordnade husmodersskolorna. Dessa torde nämligen, enligt vad kommittén framhållit, i regel avse utbildning för skötseln av vad kommittén skulle vilja be-

tecknat konsumenthushåll, d. v. s. stadshushåll och därmed jämförbara hushåll i samhällen och på landet.

Kommittén har i fråga om *undervisningens organisation*, såsom framgår av vad förut anförts, ansett, att den kortare kursen vid ifrågavarande skolor bör upphöra. Kommittén har härom anført, bland annat:

Den korta undervisningstid, som vid denna kurs stode till buds, medgäve icke en nöjaktig utbildning inom alla de områden, som vid skötseln av ett lantbruk vore av betydelse. Följden bleve, att elevernas utbildning bleve relativt ytlig, varjämte kravet på allsidighet i utbildningen svårligen kunde upprätthållas. Enligt kommitténs uppfattning låte det sig icke heller tänkas, att kursen efter viss omläggning av undervisningen skulle kunna på ett tillfredsställande sätt fylla sin uppgift. Det hade framhållits, att den kortare kursen vid lanthushållsskolan skulle vara önskvärd av den anledningen, att den föranledde mindre kostnader för eleven än en längre kurs och därigenom lockade till skolan elever, som eljest skulle utebliva. Detta vore i viss utsträckning riktigt, men kommittén kunde icke finna ett sådant argument tillräckligt för att motivera bibehållandet av en ur utbildningssynpunkt otillfredsställande kurstyp.

Såsom förut nämnts har kommittén såsom huvudkurser vid lanthushållsskolorna upptagit den nuvarande halvårskursen om 165 dagar samt därjämte en ny kursform, årskursen om 300 dagar. Tillika har kommittén förordat anordnandet av kortare kurser av olika slag.

I fråga om *undervisningens innehåll och omfattning* har kommittén framhållit, att vid lanthushållsskolan för närvarande förekomme teoretisk och praktisk undervisning jämsides. Med hänsyn till skolans syfte har kommittén ansett detta vara en lämplig anordning, liksom också att huvudvikten lägges vid den praktiska utbildningen. Den teoretiska undervisningens uppgift vid skolan har synts kommittén lämpligen böra i huvudsak begränsas till att vidga blicken för lanthushållets problem och att bidra till ökad förståelse för de arbetsuppgifter, som möta husmodern i ett lanthem.

I gällande reglemente angivas var för sig de praktiska och de teoretiska undervisningsämnena. Kommittén har ansett, att dessa båda grupper av ämnen lämpligen böra sammanföras under gemensamma benämningar, då den praktiska och teoretiska undervisningen i själva verket huvudsakligen utgör olika utbildningsformer inom samma kunskapsområde. I anslutning härtill har kommittén funnit lämpligt föreslå, att undervisningen vid lanthushållsskolan sammanfattas i ett något mindre antal ämnen än vad det nuvarande reglementet upptager. För lanthushållsskolans halvårskurs har kommittén sålunda räknat med följande sju undervisningsämnen, nämligen näringslära, hemmets ekonomi, hälsolära och barnavård, hemvård, husdjurslära och mjölkhushållning, trädgårdsskötsel samt slöjd.

Den ungefärliga fördelningen av lärotimmarna mellan de olika undervisningsämnena har kommittén förslagsvis angivit sålunda:

Näringslära	80 timmar	
Hemmets ekonomi	40	»
Hälsolära och barnavård	35	»

Hemvård	20	timmar
Husdjurslära och mjölkhushållning	40	»
Trädgårdsskötsel	25	»
Slöjd	20	»
Fria ämnen	15	»

För den praktiska utbildningen återigen har kommittén framlagt följande förslag till arbetsfördelning, därvid för enkelhetens skull räknats med veckoturer.

	Vinterkurs	Sommarkurs
Näringslära (hushållsarbete)	10 veckor inre hushåll 1 vecka slakt	8 veckor inre hushåll 1 vecka slakt 1 » konservering
Hemvård	1 vecka tvätt 1 » städning 1 » underhållsarbeten	1 » tvätt 1 » städning 1 » underhållsarbeten
Slöjd	5 veckor	4 veckor
Husdjurslära och mjölk- hushållning	4 »	3 »
Trädgårdsskötsel	— — —	3 »

Det praktiska arbetet har kommittén ansett böra upptaga 6 à 7 timmar om dagen, något olika för olika turer.

Med avseende på arbetets anordnande vid lanthushållskola har kommittén framlagt följande förslag till dagordning:

Kl. 7—8. Praktiskt arbete för alla. Vissa sysslor börja något tidigare (kök, ladugård, höns o. s. v.).

Kl. 8—8.45. Frukost (köket m. m. ordnas).

Kl. 8.45—9.30. Lektion I.

Rast 10 minuter.

Kl. 9.40—10.25. Lektion II. Receptgenomgång 15 minuter (eventuellt för alla)

Kl. 10.40—13.30. Praktiskt arbete (kök, slöjdsal, tvättstuga, ladugård, höns hus, trädgård m. m.). Förmiddagsmål vid 11.30-tiden (10—15 minuter) utan gemensamt avbrott i arbetet.

Kl. 13—14. Middag.

Kl. 14—16. Praktiskt arbete.

Kl. 16—17. Eftermiddagskaffe och *gemensam rast* för alla. (Eventuellt lektion måndag e. m., i vilket fall endast en lektion hålles på lördagen).

Kl. 17—18. Praktiskt arbete (eventuellt icke slöjdlaget vissa dagar i veckan).

Kl. 18—19. Kvällsmat (sedan alla fria utom kökslaget).

Kl. 19—20. Köket iordningställes.

Sång, gymnastik, samlingsaftnar, persedelvård m. m. inlägges extra på dagordningen, varvid det praktiska arbetet i motsvarande grad inskränkes.

Kommittén har ansett, att någon väsentlig skillnad i undervisningen icke borde gälla i fråga om de två olika kurserna, som funnes vid lanthushållssko-

lorna. Samma undervisningsämnen borde förekomma vid årskursen som vid halvårskursen. På grund av den längre utbildningstiden borde emellertid, enligt vad kommittén framhållit, undervisningen vid årskursen kunna avsevärt fördjupas och utvidgas. Därvid borde särskild uppmärksamhet ägnas åt de ämnen, som för elevernas framtida praktiska verksamhet kunde anses vara framför andra av betydelse.

Vad kommittén anfört beträffande *utrustning, inventarier och undervisningsmateriel* vid lantmannaskolorna har kommittén ansett i huvudsak även vara tillämpligt i fråga om lantushållsskolorna. Även för dessa skolor har kommittén upprättat ett byggnadsprogram. Rörande detta hänvisar jag till betänkandet (sid. 103).

Kommittén har ansett, att lantushållsskolorna i regel böra vara förbundna med *skoljordbruk*. Undantag härifrån skulle dock kunna medgivas. Kommittén har rörande skoljordbruken anfört, bland annat:

Förbundenheten med det praktiska jordbruket måste enligt kommitténs mening för lantushållsskolans verksamhet tillmätas synnerlig vikt. Endast om denna skola hade god kontakt med den näring, där det stora flertalet av skolans elever framdeles skulle verka, kunde skolans undervisning förutsättas er hålla önskvärd praktisk inriktning och därigenom bli till största gagn. En sådan praktisk inriktning främjades otvivelaktigt, om skolan själv vore försedd med ett med hänsyn till bygdens förhållanden och skolans ändamål lämpligt jordbruk. Ett sådant jordbruk vore ägnat att åt skolan skänka en lämplig miljö för samlevnaden och arbetet. Skolans karaktär av producenthushåll kunde därigenom också bättre komma till sin rätt. Kommittén vore av den meningen, att de allmänna fördelarna för lantushållsskolans undervisning av att skolan vore försedd med jordbruk vore så stora, att lantushållsskolorna i regel borde vara utrustade därmed. Skulle vid viss lantushållsskola särskilda svårigheter möta för anskaffande av skoljordbruk, eller skulle andra särskilda skäl kunna åberopas, borde likväl enligt kommitténs uppfattning sådan skola kunna befrias från skyldigheten att vara försedd med skoljordbruk. I dylikt fall borde skolan dock vara försedd med sådana anläggningar, som erfordrades för åstadkommande av en tillfredsställande praktisk undervisning i trädgårdsskötsel samt i smådjursskötsel.

Vore lantushållsskola förlagd till samma plats som lantmannaskola och denna försedd med lämpligt skoljordbruk, borde detta jordbruk kunna godkännas såsom skoljordbruk jämväl för lantushållsskolan. Dock borde därvid i fråga om särskilda anläggningar för undervisningen i trädgårdsskötsel och smådjursskötsel gälla vad nyss sagts beträffande lantushållsskola, som icke vore försedd med skoljordbruk.

Med avseende på särskilda bestämmelser rörande *elever, lärare och styrelse m. m.* har kommittén hänvisat till vad kommittén anfört beträffande lantmannaskolan. I fråga om eleverna har kommittén emellertid ansett sig böra föreslå en höjning av inträdesåldern från fyllda 16 till 17 år.

Yttrandena.

Kommitténs förslag rörande lantushållsskolorna hava i allmänhet vunnit anslutning i yttrandena.

Skolöverstyrelsen har emellertid framhållit, att, därest lantushållsskolans

kurser finge det innehåll, kommittén föreslagit, densamma skulle kunna komma att konkurrera med folkhögskolan om ungdomens intresse.

Lantbruksstyrelsen har ansett de förordade kurserna något för långa. *Lantbruksstyrelsen* har sålunda förordat, att följande tre kurser böra upptagas vid lanthushållsskolorna, nämligen en kortare kurs om minst 90 undervisningsdagar, en längre kurs om minst 125 undervisningsdagar och en årskurs om minst 250 undervisningsdagar.

Styrelserna för lanthushållsskolorna synas i allmänhet vara tillfredsställda med kommitténs förslag till kurser.

Kristianstads län hushållningssällskaps och *Älvsborgs läns södra hushållningssällskaps förvaltningsutskott* samt *styrelserna för Osby, Apelryds, Tollarps, Åkersbergs, Sätilla och Uddeholms lanthushållsskolor* hava emellertid ansett, att den föreslagna halvårskursen borde avkortas till 150 dagar i stället för 165.

Värmlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott samt *styrelserna för Benninge och Vendelsbergs lanthushållsskolor* hava i likhet med *lantbruksstyrelsen* hållit före, att den kortare kursen på 105 dagar icke helt borde borttagas.

Styrelsen för Östra Grevie lanthushållsskola har föreslagit, att, där lokala förhållanden därtill föranledde, kortare kurser på exempelvis 4 månader borde kunna anordnas.

Sveriges lantbrukslärareförbund har däremot förordat borttagande av den kortare kursen samt understrukit vikten av att lanthushållsskolorna även försedd med skoljordbruk.

Styrelsen för lanthushållsskolan i Bjärtoorp har ansett, att den av kommittén föreslagna tiden, i medeltal två timmar om dagen, för den teoretiska undervisningen vore väl lång. Enligt kommitténs uttalanden syntes emellertid möjlighet komma att förefinnas till jämkning i fråga om fördelningen mellan praktiskt arbete och teoretisk undervisning. Det allmänna arbetet vid lanthushållsskolan borde ej börja så tidigt som klockan 7 utan först klockan 7.30 eller 7.45.

I fråga om undervisningens innehåll hava *vissa skolstyrelser* ansett, att den föreslagna undervisningen i de teoretiska ämnena vid halvårskurserna skulle inkräkta för mycket på tiden för den praktiska.

I ett *flertal yttranden* har uttalats önskemål om att medborgarkunskap skulle upptagas på undervisningsplanen.

Styrelsen för lanthushållsskolan å Axvall har uttalat, att den föreslagna höjningen av inträdesåldern från 16 till 17 år vore mindre välbetänkt, då härigenom i många fall eleven nödgades gå sysslolös något år efter tidigare skolstudier, innan inträde kunde vinnas vid lanthushållsskola.

Liksom hittills bör även framdeles lanthushållsskolans uppgift vara att meddela kunskap i grunderna för skötseln av ett lanthushåll. Lanthushållsskolan torde böra på sätt kommittén förordat alltjämt på sitt program ha två kurser. Emellertid synes den nuvarande kortare kursen vid lanthushållssko-

Departement-
chefen.

lorna om minst 105 arbetsdagar icke kunna anses ur utbildningssynpunkt helt tillfredsställande. Den undervisningstid, som denna kurs för närvarande omfattar, anser jag i likhet med kommittén vara för kort för att kunna möjliggöra en nöjaktig utbildning inom alla de områden, som vid skötseln av ett lantushåll äro av betydelse. Kurstiden torde med hänsyn härtill böra förlängas. Vid avvägningen av den förlängning som synes böra äga rum har jag stannat för att föreslå en kurstid på 154 arbetsdagar eller 22 veckor. Härigenom kommer denna kurs att i fråga om undervisningens längd närma sig den nuvarande längre kursen om 165 dagar. En förlängning av denna senare synes ock böra ske. En undervisningstid av minst 308 arbetsdagar eller 44 veckor synes vara lämplig. Vid sidan av nu omförmälda huvudkurser torde vid lantushållsskolorna lämpligen böra anordnas kortare undervisningskurser av skilda slag såsom fortbildningskurser för förutvarande elever, husmoderskurser m. fl.

Vad kommittén anfört och föreslagit rörande undervisningens innehåll och omfattning föranleder icke några väsentliga erinringar från min sida. Liksom kommittén anser jag att vid lantushållsskolorna huvudvikten av undervisningen bör läggas på den praktiska utbildningen. De för huvudkurserna föreslagna ämnena synas i stort sett ändamålsenliga. Enligt min mening bör emellertid ett visst mått av medborgarkunskap meddelas även vid ifrågavarande kurser. Vid en närmare granskning av programmet för kurserna bör det stå öppet att vidtaga de ytterligare jämkningar, som kunna finnas lämpliga. Samma undervisningsämnen torde böra förekomma vid båda huvudkurserna. Den längre kursen bör avse en fördjupning och utvidgning av undervisningen i de förekommande ämnena.

I fråga om utrustning, elever, lärare och skolans styrelse bör i huvudsak gälla detsamma som beträffande lantmannaskola. Den föreslagna höjningen av inträdesåldern för eleverna från 16 till 17 år torde vara välbetänkt. Lantushållsskola synes vidare i likhet med lantmannaskola böra vara försedd med skoljordbruk, då detta även vid förstnämnda skola har sin betydelse för undervisningen. Emellertid torde jämväl i fråga om lantushållsskolorna förhållandena understundom vara sådana att stora svårigheter möta för anskaffande av lämpliga skoljordbruk. I dylika fall torde i likhet med vad jag förordade med avseende å lantmannaskolorna böra gälla, att dispens från skyldigheten att anskaffa dylikt jordbruk bör kunna medgivas. I överensslämmelse med vad kommittén föreslagit torde dock i sådana fall böra fordras, att skolan skall vara försedd med erforderliga anläggningar för åstadkommande av en tillfredsställande praktisk undervisning i trädgårds-skötsel och smådjurskötsel. Äro lantmannaskola och lantushållsskola förlagda till samma plats, synes hinder icke böra möta att den sistnämnda skolan, om så låter sig göra, använder lantmannaskolans skoljordbruk för sina behov, varigenom befrielse kan vinnas från skyldigheten att anskaffa eget jordbruk.

Praktisk elevutbildning.

Kommittén har i sitt betänkande även framlagt vissa förslag rörande praktisk elevutbildning i anslutning till lantmannaskolorna och lanthushållsskolorna. Kommittén har härutinnan föreslagit, att anordningar vidtagas för åstadkommande av särskilda elevgårdar, där eleverna efter genomgången av vederbörande skola kunna erhålla vidare praktisk utbildning. Enligt kommitténs förslag skall det tillkomma skolornas styrelser att träffa överenskomelser med innehavare av lämpliga gårdar för mottagande av elever. Såsom ledare och övervakare av elevutbildningen bör vederbörande skolas föreståndare eller föreståndarinna tjänstgöra. Kommittén har icke ansett, att något bidrag av statsmedel bör utgå till innehavare av elevgårdarna. Däremot har kommittén föreslagit, att ett belopp av 6,000 kronor av statsmedel ställes till förfogande till bidrag till elevernas resekostnader. Av detta belopp avses 4,000 kronor böra utgå till elever vid lantmannaskolor och 2,000 kronor till elever vid lanthushållsskolor. Kommittén har ansett, att i fråga om eleverna vid lantbruksskolorna något behov icke föreligger av elevpraktik efter slutad kurs.

Såsom motivering till sitt förslag har kommittén anfört, bland annat:

Sveriges allmänna lantbrukssällskap hade sedan många år tillbaka träffat avtal med ett antal större jordbruk att genom lantbrukssällskapets förmedling mottaga elever för praktisk utbildning på jordbrukets område. För närvarande torde på detta sätt årligen 40—50 unga män erhålla praktisk utbildning vid 10—15 elevgårdar. Vid sidan härav förekomme i olika delar av landet jordbruksegendomar, som mer eller mindre regelmässigt mottoge lantbrukselever för utbildning och därigenom kunde anses i viss utsträckning göra tjänst som elevgårdar. I många fall rekryterades dessa praktikantplatser av elever från lantmannaskolorna under medverkan av dessa skolors föreståndare.

Enligt kommitténs mening vore det önskvärt, att sistnämnda verksamhet från lantmannaskolornas sida erhöle ökad omfattning och sattes mera i system. För tillgodoseende av detta krav borde anordningar vidtagas för åstadkommande av särskilda elevgårdar i landets olika delar. Bland dessa elevgårdar borde olika storleksklasser av jordbruk vara representerade. Av varje elevgård borde fordras, att den vore väl utrustad i fråga om byggnader samt levande och döda inventarier m. m. Elevgård borde i fråga om skötseln äga gott anseende i bygden, och driftsförhållandena vid gården borde vara sådana, att elevpraktiken bleve möjligast lärorik.

I fråga om det närmare organiserandet av elevutbildningen för lantmannaskoleleverna har kommittén vidare anfört i huvudsak följande.

Med avseende på den praktiska elevutbildningens organisation hade kommittén övervägt, huruvida erforderliga elevgårdar borde utses av närmaste lantmannaskola, av vederbörande hushållningssällskap eller av lantbruksstyrelsen. Kommittén hade därvid funnit övervägande skäl tala för, att lantmannaskolorna, som hade det omedelbara intresset av den praktiska elevutbildningens ordnande, själva finge taga hand om elevgårdsfrågan.

Överinseendet över ifrågavarande praktiska elevutbildning borde ordnas av skolans styrelse. Lantmannaskolans föreståndare borde lämpligen fungera såsom ledare och övervakare av nämnda utbildning inom skolans verksamhetsområde. I sådan egenskap borde föreståndaren, bland annat, dels verkställa fördelning av de för praktisk lantbruksutbildning anmälda eleverna mellan de olika elevgårdarna, dels överlägga med respektive elevgårds innehavare om elevutbildningens lämpliga anordnande och om den ersättning, som skäligen syntes böra i varje särskilt fall utgå till lantbrukselev, dels ock — i förekommande fall med biträde av skolans lärare — vid besök å varje elevgård göra sig förtrogen med såväl förhållandena vid elevgården som även de enskilda elevernas uppförande, intresse och arbetsduglighet.

Elev, som för fortsatt praktisk utbildning erhöle plats vid elevgård, borde i regel erhålla viss ersättning för sitt arbete. Denna ersättning borde emellertid icke fastställas till högre belopp, än att elevgårdens innehavare rimligen borde hava något ekonomiskt vederlag för det särskilda besvär och de olägenheter i övrigt, som vore förenade med uppgiften att medverka i den praktiska elevutbildningen. Kommittén hade sålunda icke funnit anledning föreslå, att särskilt bidrag av statsmedel utginge till innehavare av elevgård för ifrågavarande medverkan.

I vissa fall kunde elev önska få den fortsatta praktiska utbildningen förlagd till egendom i ett annat jordbruksdistrikt än det, där skolan hade sin verksamhet. I allmänhet vore anledning söka beakta sådana önskemål. För jordbrukets utveckling borde det vara till fördel, att lantmannaskoleelever från områden med i tekniskt hänseende mindre utvecklade jordbruk under någon tid erhöle fortsatt lantbrukspraktik inom områden, där jordbruket hade hunnit längre i utveckling. Denna angelägenhet borde kunna ordnas sålunda, att de olika lantmannaskolorna bistode varandra, så att en skola inom ett relativt mera framstående jordbruksdistrikt förmedlade elevplatser vid skolans elevgårdar förutom åt egna elever jämväl åt sådana elever vid andra skolor, som av vederbörande föreståndare föresloges därtill.

I syfte att uppmuntra elever vid lantmannaskola till fortsatt praktisk elevutbildning syntes det kommittén önskvärt att i fall, då resekostnaderna skulle komma att uppgå till något större belopp, staten lämnade bidrag till dessa kostnaders bestridande. I sådant hänseende finge kommittén föreslå att elev, som efter genomgången huvudkurs i lantmannaskola genom sådan skolas bemedling antoge plats vid godkänd elevgård, av statsmedel erhöle bidrag till resekostnadernas bestridande. Regel borde vara, att den praktiska elevutbildningen följde omedelbart efter den teoretiska kursen. I undantagsfall syntes dock statsbidrag till resekostnaderna böra kunna utgå, även när sagda utbildning påbörjades senare; dock borde enligt kommitténs mening resan i sådant fall anträdas sist inom två år efter den teoretiska kursens avslutande. Statsbidrag borde enligt kommitténs uppfattning utgå, först när den på nämnda sätt beräknade resekostnaden uppginge till minst 10 kronor. Däremot syntes det icke vara ändamålsenligt att fastställa någon övre gräns för resebidragets storlek.

Det vore enligt kommitténs åsikt i regel önskvärt, att eleven efter ifrågavarande praktiska utbildning återvände till sin hembygd. Av detta skäl borde staten ekonomiskt underlätta elevens återresa efter samma grunder, som förut nämnts beträffande utresan. Resebidragen borde utbetalas av respektive skola, som i vederbörlig ordning finge söka för ändamålet erforderligt statsanslag. Kommittén hade ansett sig böra räkna med att årligen omkring 100 elever skulle uppfylla villkoren för erhållande av dylikt resebidrag samt att bidraget, beräknat för både utresa och återfärd, i medeltal för elev skulle uppgå till omkring 40 kronor. Det för ändamålet erforderliga statsanslaget finge då beräknas till 4.000 kronor.

Beträffande elevutbildningen för elever vid lanthus-hållsskolorna har kommittén i huvudsak hänvisat till vad kommittén anfört rörande denna utbildning i fråga om elever vid lantmannaskolorna. Angående resebidragen har kommittén ansett sig böra räkna med att årligen omkring 50 elever skulle erhålla dylikt bidrag samt att bidraget även här skulle i medeltal stanna vid 40 kronor.

Yttrandena.

Statskontoret har anfört, att, därest bidrag till resor av detta slag överhuvud taget borde utgå, bidraget syntes — i likhet med vad som gällde för exempelvis statsbidrag för studieresor enligt kungörelsen den 4 oktober 1929 angående statsbidrag till åtgärder för höjande av det mindre jordbruket och vad som föreslagits i statsverkspropositionen till 1938 års riksdag (IX: H. T. p. 60) angående understöd av statsmedel för utbyte av jordbrukarungdom mellan skilda landsändar — böra uppgå till allenast halva resekostnaden. Vad anginge den tidsrymd, inom vilken utresan sist skulle anträdas, har statskontoret ifrågasatt, huruvida denna icke skulle kunna sättas till ett år.

Norrbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har ansett, att det vore ogenomförbart i Norrbottens län att få elever till de föreslagna elevgårdarna med ett stipendium, som endast täckte resekostnaderna. I så fall sökte sig ungdomarna hellre till industrien.

I övriga yttranden har kommitténs förslag i denna del i allmänhet biträttats eller lämnats utan erinran.

Förevarande av kommittén framlagda förslag synes förtjänt att genomföras. Genom ett systematiskt anordnande av elevpraktik å särskilt lämpliga gårdar under kontroll torde större möjligheter öppnas för eleverna att erhålla en allsidig utbildning. En tids praktiskt arbete vid ett välkött jordbruk kan hos dem väcka impulser för jordbrukets förbättring och rationalisering, vilka sedermera kunna bliva till gagn vid deras fortsatta verksamhet. Arbetet inom en annan miljö än den vanliga torde även verka för ett vidgande av intressena och erfarenheterna.

Beträffande den praktiska elevutbildningens organiserande torde denna böra ske på sätt kommittén förordat. Ordandet av ifrågavarande elevgårdar torde sålunda böra ankomma på vederbörande lantman- eller lanthushållsskola. Jag vill särskilt understryka vikten av att den största omsorg nedlägges på utväljandet av elevgårdarna, så att därtill endast må utses sådana som äro för ändamålet verkligt lämpliga. På sätt kommittén framhållit torde det även vara lämpligt, att de olika skolorna samarbeta vid ordandet av den praktiska elevutbildningen och ett utbyte av elever mellan olika skolors elevgårdar sålunda kan komma till stånd. Överinseendet över utbildningen vid elevgårdarna bör utövas av skolans styrelse och såsom ledare och närmaste övervakare torde skolans föreståndare eller annan därtill utsedd person böra fungera. Någon ersättning av statsmedel till elevgårdar-

Departements-
chefen.

nas ägare bör, såsom kommittén framhållit, icke ifrågakomma. Såsom gottgörelse för det besvär, som ägaren förorsakas genom att mottaga elever till utbildning, bör han kunna åtnöjas med den fördel, anlitaandet av en billigare arbetskraft medför.

I syfte att uppmuntra eleverna vid ifrågavarande skolor att fortsätta sin utbildning vid elevgårdar bör i överensstämmelse med kommitténs förslag viss hjälp tilldelas dem av statsmedel. Lämpligt torde vara, att detta bistånd lämnas i form av bidrag till kostnaderna för resorna till och från elevgården. Dyligt bidrag bör såsom kommittén uttalat emellertid endast utgå, därest nämnda kostnader överstiga tio kronor. Bidrag torde lämnas till hela den del av resekostnaden, som överskjuter tio kronor. Skulle elev utan giltig anledning lämna elevgården, innan den bestämda elevtiden utgått, torde emellertid något bidrag till återresan icke böra lämnas. I regel torde den här ifrågasatta elevutbildningen komma att äga rum omedelbart efter kursens slut och reseersättningarna sålunda då utgå i förhållandevis nära anslutning till elevernas skolutbildning. Hinder torde emellertid icke böra föreligga att såsom kommittén ifrågasatt bidrag lämnas till en senare börjad praktisk elevutbildning, dock under förutsättning att denna börjar inom två år efter vederbörande kurs avslutande. Mot de av kommittén gjorda beräkningarna för kostnaderna för ifrågavarande bidrag torde intet vara att erinra. För ändamålet torde sålunda böra anvisas ett belopp av 6,000 kronor.

Specialkurs i skogshushållning.

Vid avgivande av förslag till undervisningsplan för lantmanna- och lantbruksskolor har kommittén framhållit, att behovet av skoglig fackkunskap hos ägare och förvaltare till jordbruk, kombinerat med skogsbruk, krävde en fylligare undervisning i skogshushållning än vad dessa undervisningsanstalter med få undantag hittills erbjudit. Med den utvidgade och starkt ekonomiskt betonade skogsundervisning vid lantmannaskolor i skogsbygd och mellanbygd och vid lantbruksskolor, som av kommittén föreslagits, har kommittén ansett det angivna behovet i huvudsak bliva tillgodosett, vad anginge det mindre hemmansskogsbruket. Emellertid har kommittén framhållit, att härutöver behov föreläge av ytterligare möjligheter till fördjupad skogsundervisning för vissa kategorier av blivande ägare och förvaltare av jordbruk med skog. Detta gällde enligt kommitténs mening dels ägare eller förvaltare till större hemmansskogar, i norra Sverige 300 hektar och större, i södra och mellersta Sverige 200 hektar och större, dels förvaltare, inspektorer och befallningsmän å gods och herrgårdar med betydande skogstillgång.

Kommittén har för fyllande av berörda brist i undervisningen i skogshushållning framlagt förslag om inrättandet av en specialkurs som påbyggnad å driftsledarkursens samt lantmanna- och lantbruksskolornas undervisning i detta ämne.

Innan jag ingår på detta förslag torde jag få erinra därom, att frågan om förbättrad skogsundervisning förut varit föremål för statsmakternas överväganden. Rörande vad därvid förekommit tillåter jag mig hänvisa till kommitténs betänkande (sid. 232—234), där en översikt över frågans tidigare behandling lämnats.

Kommitténs förslag innebär i huvudsak följande.

Ifrågavarande specialkurs i skogshushållning skall stå öppen för personer, som genomgått driftsledarkurs å Alnarp, lantbruks- eller lantmannaskola i skogsbygd eller mellanbygd. Kursen skall kunna mottaga högst 20 elever och omfatta en tid av fyra månader med en effektiv lärotid av 90 å 95 dagar eller omkring 650 timmar. Kursen avses skola börja den 1 november och sluta den 10 mars med två veckors uppehåll vid jul. Kommittén synes närmast anse, att kursen bör förläggas till lantbruksskoleegendomen Bjärka-Säby i Östergötlands län. Kommittén har emellertid även övervägt att förlägga kursen till en ny för ändamålet anordnad skola. Såsom skäl för kursens förläggande till Bjärka-Säby har kommittén framhållit:

Egendomen hade en väl bestockad skogsmarksareal om cirka 3,000 hektar. Betesfrågan vore rationellt ordnad. Sågtimret förädlades vid egen sågram. Ågaren vore ej främmande för tanken att anlägga en modern klingsåg. Å orten funnes goda avsättningsmöjligheter för flertalet vanliga virkessortiment, varför framställningen av skogsprodukter kunde bli mångsidig. Med hänsyn till förefintliga byggnader kunde inkvarteringsfrågan för 25 till 30 elever ordnas utan större kostnad.

Undervisningsplanen för ifrågavarande kurs har kommittén föreslagit skola erhålla följande utseende:

Undervisningsämne:	Föreläsningar, timmar	Demonstrationer och övningar, timmar	Summa, timmar
Skogsekonomi	50	50	100
Skogsteknologi	50	190	240
Skogsuppskattning	40	60	100
Skogsskötsel	40	100	140
Rättslära	20	10	30
Jaktvård	10	20	30
Fria ämnen (betesvård m. m.)	10	—	10
	Summa 220	430	650.

Kommittén har vidare föreslagit i fråga om lärarkrafterna vid kursen, att, därest kursen anslötes till en lantbruksskola, kursens ledning borde handhas av denna skolas föreståndare. Lantbruksskolans lärare i skogshushållning, som i regel torde vara en skogsvårdsstyrelsens tjänsteman, har kommittén ansett lämpligen jämväl kunna undervisa i vissa läroämnen, särskilt skogsskötsel, medan för undervisningen i övrigt enligt kommitténs mening torde få anställas en biträdande lärare med skogshögskoleutbildning, vartill torde kunna påräknas en i domänverket anställd yngre jägmästare på extra stat med tjänstgöring under blott viss del av året. För de praktiska övningarna har ansetts, att därjämte en övningslärare med skogvaktarutbildning (skogsrättare) torde erfordras. Härtill torde enligt kommittén kunna påräk-

nas en hos skogsvårdsstyrelsen anställd extra länsskogvaktare med tjänstgöring under blott viss del av året.

Bliir specialkursen fristående utan anslutning till läroanstalt, har kommittén ansett behov föreligga av två jägmästarutbildade lärare, varav den ene är föreståndare. Till dessa befattningar torde, enligt vad kommittén anför, kunna påräknas extra tjänstemän från domänverket eller eventuellt från skogsvårdsstyrelser med begränsad tjänstgöring.

Med hänsyn till att den skogligen specialkursen vore avsedd att ingå såsom ett led i lantbruksundervisningen har kommittén föreslagit, att den på enahanda sätt som de lägre lantbruksundervisningsanstalterna ställdes under kontroll och inspektion av lantbruksstyrelsen. Om specialkurs anslötes till lantbruksskola eller annan undervisningsanstalt har kommittén föreslagit, att den senares styrelse jämväl skulle utgöra styrelse för kursen. Av styrelsens ledamöter bör enligt kommitténs mening emellertid i dylikt fall åtminstone en vara i skogshushållning kunnig och erfaren. För fristående kurs har kommittén förordat tillsättande av en lokalstyrelse av fem personer, varav lantbruksstyrelsen utsåge en ledamot, tillika ordförande, centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund en ledamot samt hushållningssällskapet och skogsvårdsstyrelsen i det län, där kursen vore förlagd, vardera en ledamot, varjämte skolans föreståndare borde vara självskriven ledamot.

De årliga kostnaderna för den föreslagna specialkursen har kommittén beräknat sålunda:

Alternativ I (kursen anknuten till annan skola):

Lärare, timavlönad	kronor	700	
Lärare, anställd 4 mån.	»	2,500	
Övningslärare, anställd 4 mån.	»	1,200	
Särskilda föreläsare	»	1,000	kronor 5,400
Expenser, byggnadsunderhåll, inventarier och undervisningsmateriel, kursens ledning m. m.	»	2,600	
	Summa kronor		8,000.

Alternativ II (fristående kurs):

Lärare, tillika föreståndare	kronor	3,200	
Biträdande lärare	»	2,500	
Övningslärare	»	1,200	
Särskilda föreläsare	»	1,000	kronor 7,900
Expenser	»	2,500	
Byggnadsunderhåll, inventarier och undervisningsmateriel m. m.	»	1,600	
	Summa kronor		12,000.

Härtill komma för båda alternativen engångskostnader för fasta och lösa inventarier samt annan utrustning. För alternativ II har kommittén uppskattat dessa kostnader till 20,000 kronor. I fråga om alternativ I har kommittén framhållit, att kostnadsbeloppet i så hög grad bleve beroende å vederbörande skolas förefintliga resurser, att detsamma ej ens närmelsevis kunde fixeras.

Yttrandena.

Kommittéförslaget rörande anordnande av specialkurser i skogshushållning har i flertalet yttranden tillstyrkts.

Ur yttrandena må i övrigt här återgivas följande.

Lantbruksstyrelsen har mot förslaget allenast haft den erinran, att de ifrågasatta kurserna icke borde ställas under styrelsens tillsyn utan snarare under ett på skogsundervisningens område mera sakkunnigt organ, förslagsvis domänstyrelsen, eller centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund.

Skogsvårdsstyrelsen i Uppsala län har anfört, bland annat:

Styrelsen förväntade, att den föreslagna specialkursen i främsta rummet komme att utnyttjas såsom en förstärkning av driftsledarkursen vid Alnarp. Styrelsen satte därför i fråga, huruvida icke, med hänsyn till vikten av ökad kunskap i skogshushållning för flertalet jordbruksförvaltare, specialkurserna borde knytas fastare samman med driftsledarkurserna, så att eleverna från dessa kurser mera allmänt komme att fullborda sina studier vid specialkursen. Möjligen kunde detta ske genom att driftsledarkursen ej ansåges som fullständigt genomgången utan specialkursen och att därför eventuellt betyg eller intyg från denna senare kurs även angäves i betyget eller intyget från driftsledarkursen.

Skogsvårdsstyrelsen i Kalmar läns södra landstingsområde har avstyrkt förslaget om inrättande av en specialkurs. Styrelsen funne det sålunda omöjligt att på en tid av fyra månader kunna bibringa eleverna den kunskap i skogsvård, som skulle göra dem kvalificerade att självständigt sköta ett skogsbruk. Elevantalet, 20 stycken, vore allt för ringa för att motivera anordnandet av en så dyrbar kurs. Den kategori skogsägare och anställda, som här avsåges, kunde erhålla nödig utbildning vid redan befintliga skolor på skogsbrukets område.

Skogsvårdsstyrelsen i Västernorrlands län har framhållit, att en förläggning av den sålunda tilltänkta skolan till södra eller mellersta Sverige på grund av avsevärda skiljaktigheter i rådande förhållanden icke kunde tillgodose behovet i norra delarna av landet och tvärtom. Styrelsen har därför ifrågasatt, huruvida icke denna utbildning tills vidare kunde, allt efter framträdande behov, förläggas till olika platser inom landet. Flera skogsvårdsstyrelser förfogade numera, har styrelsen vidare framhållit, över skogsegen-
domar, som lämpade sig för ändamålet.

Styrelsen för Bjärka-Säby lantbruksskola har ansett, att därest ifrågasatt kurs, såsom kommittén ifrågasatt, förlades till skolan en höjning av det beräknade årliga anslaget med 1,000 kronor borde ske med hänsyn till att vid kommitténs beräkning av lärarlönerna någon ersättning för fritt vivre åt dessa och resor icke medtagits.

Såsom jag förut berört synes det önskvärt, att möjlighet beredes för jordbrukarungdomen och andra intresserade att erhålla en mera omfattande undervisning i skogshushållning än den som kan förekomma vid lantmannaskolan. För närvarande finnes vid sidan av den rent yrkesbetonade skogs-
Departements-
chefen.

utbildningen endast smärre huvudsakligen av skogsvårdsstyrelserna anordnade kurser. Det synes vara en brist, att grundligare utbildningskurser icke finnas tillgängliga för av skogsbruket intresserade jordbrukare. Även för dem, som genomgått lantbruksskola i syfte att vinna utbildning till förmän vid jordbruksegendomar, torde det vara önskvärt att kunna erhålla bättre kunskaper i skogshushållning. Med hänsyn härtill förordar jag i likhet med kommittén, att försök nu göres med anordnande av en specialkurs på detta område. Skulle behovet och intresset för en dylik utbildningsform visa sig mera omfattande, torde efter ytterligare utredning frågan om anordnandet av flera sådana kurser böra övervägas.

Den nu ifrågavarande kursen torde lämpligen kunna få den omfattning kommittén föreslagit. Kursen bör sålunda pågå under en tid av fyra månader med början den 1 november. Undervisningen torde böra omfatta de i kommitténs arbetsschema för kursen upptagna ämnena. Vid kursen bör kunna mottagas ett tjugotal elever. För vinnande av inträde vid kursen torde böra fordras att hava genomgått driftsledarkurs å Alnarp, lantbruks- eller lantmannaskola i skogsbygd eller mellanbygd eller eljest visat sig ha sådana kunskaper, som erfordras för att kunna följa undervisningen. Kursen torde tillsvidare böra ställas under lantbruksstyrelsens överinseende.

I fråga om kursens förläggning har kommittén framlagt två alternativa förslag, det ena under förutsättning att kursen förlägges till en av de nu befintliga lantbruksskolorna och det andra för det fall att kursen förlägges till en för ändamålet särskilt anordnad skola. Med hänsyn till att denna nya undervisningskurs närmast är avsedd att utgöra ett försök för utrönande av intresset för saken anser jag, att en särskild skola icke nu bör inrättas. Såsom framgår av kommitténs utredning komma även kostnaderna för en dylik skola att ställa sig väsentligt högre än för det fall, att kursen förlägges till en redan befintlig skola. Mot det av kommittén framförda förslaget att förlägga kursen till Bjärka-Säby lantbruksskola i Östergötland kunna vissa erinringar framföras. Genom kursens förläggande till mellersta Sverige komma de nordligare skogsrikaste delarna av landet i ett mindre gynnsamt läge i undervisningshänseende. Då emellertid någon lämpligare belägen skola icke för närvarande synes kunna komma i fråga, torde ett försök böra göras med kursens förläggande åtminstone till en början till nyssnämnda lantbruksskola. Emellertid torde ytterligare undersökning böra företagas om möjligheten att anordna en kurs av ifrågavarande slag även vid någon skola i de nordligare delarna av landet.

De årliga kostnaderna för staten för kursens uppehållande i enlighet med vad jag nu förordat torde med hänsyn till vad styrelsen för Bjärka-Säby lantbruksskola anfört böra beräknas till 9,000 kronor. Därjämte torde ett belopp av 10,000 kronor böra ställas till förfogande såsom engångskostnad för anskaffande av erforderlig utrustning och inventarier.

Överinseendet över lantbruksundervisningsanstalterna.

Kommittén har i sitt betänkande i fråga om överinseendet över nu ifrågasvarande skolor förordat, att detta fortfarande handhaves av lantbruksstyrelsen genom dess undervisningsbyrå, att denna byrås nuvarande personal, en byråchef och en byråinspektör överföras på ordinarie stat, att en kvinnlig byråinspektörstjänst i 24:e lönegraden, likaledes å ordinarie stat, inrättas vid undervisningsbyrån samt att därjämte å byrån i mån av behov anställes erforderligt antal biträden.

Ur kommitténs motivering till dessa förslag må här återgivas följande:

Enligt kommitténs mening utgjorde inspektionen av de fasta lantbruksundervisningsanstalterna ett betydelsefullt led i främjandet av lantbruksundervisningen. Om också den inspekterande verksamheten vore mycket betydelsefull, torde emellertid undervisningsbyråns ledande, initiativtagande och rådgivande verksamhet på lantbruksundervisningens område vara av än större vikt. Kommittén förutsatte sålunda, att det skulle tillkomma undervisningsbyrån att leda in den fasta lantbruksundervisningen på de vägar, som med hänsyn till jordbrukets läge och utveckling och ur det allmännas synpunkt vore mest lämpliga. Vidare borde det tillkomma undervisningsbyrån att taga initiativ till startande av nya skolor och härom överlägga med vederbörande ortsmyndigheter och att i samråd med dessa framlägga förslag till undervisningens rationella ordnande inom landets olika delar.

En förutsättning för denna undervisningsbyråns i viss mån vidgade verksamhet vore dock, att byrån utrustades med erforderligt antal för ifrågasvarande uppgifter fullt kompetenta personer. Det kunde i längden icke anses ändamålsenligt, att personalen vid denna byrå icke erhöle den fastare anställning, som byråns arbetsuppgifter motiverade och nödvändiggjorde. Befattningshavarna vid lantbruksstyrelsens undervisningsbyrå borde icke betraktas såsom någon extra personal för mera tillfälligt behov utan erhålla ordinarie anställning. Det kunde nämligen icke anses lämpligt med allt för fåta ombyten på dessa platser, vilket en mera lös anställning sannolikt skulle medföra.

Kommittén ville därför föreslå, att den erforderliga personalen å byrån överfördes på ordinarie stat.

Om kommitténs föreliggande förslag i fråga om lantbruksundervisningens ordnande genomfördes, komme undervisningsbyråns arbetsuppgifter att öka i avsevärd grad.

En viss lättnad för byrån vid genomförandet av dess ansvarsfulla arbetsuppgifter skulle dock kunna åstadkommas genom att å byrån inrättades en kvinnlig byråinspektörbefattning med uppgift, bland annat, att bereda ärenden och verkställa inspektion avseende lantushållningsseminarierna och lantushållsskolorna samt den övriga undervisningsverksamhet för landsbygdens kvinnliga ungdom, som fölle inom lantbruksstyrelsens arbetsområde. Någon tvekan syntes icke behöva råda om att de arbetsuppgifter, som skulle tillkomma ifrågasvarande byråinspektör, skulle helt upptaga hennes tid.

Kommittén ansåge sig ock böra framhålla, att den nu så aktuella frågan om åstadkommande av bättre arbetsförhållanden för landsbygdens kvinnor ävenledes torde mer än väl motivera, att inom lantbruksstyrelsens undervisningsbyrå inrättades en byråinspektörstjänst, vars innehavare skulle hava till uppgift att medverka i detta arbete. Det torde jämväl tillkomma denna befattningshavare att i förekommande fall taga befattning med den hushållningssällskapens hemkonsulentverksamhet, varom utredning påginge.

Yttrandena.

Landstingets i Södermanlands län förvaltningsutskott har ifrågasatt, huruvida icke undervisningen vid lantmanna- och lanthushållsskolorna borde ställas under skolöverstyrelsens överinseende.

Lantbruksstyrelsen har beträffande inrättandet av en byråinspektörsbefattning å undervisningsbyrån inom styrelsen anfört, bland annat:

Vid förarbetena till 1933 års omorganisation av lantbruksstyrelsen hade såväl jordbruksutredningen som styrelsen uttalat den åsikten, att inspektionen över undervisningen vid lanthushållsskolorna borde upprätthållas av en utanför ämbetsverket stående sakkunnig person, som skulle sköta denna uppgift såsom bisyssla med ett mindre arvode (för närvarande 1,200 kronor). Motivet härtill hade varit, dels att ifrågavarande arbetsuppgifter icke beredde full sysselsättning för en heltidstjänst inom styrelsen, dels ock att det skulle lända denna inspektionsverksamhet till gagn, om densamma handhades av person, som allt fortfarande stode i nära kontakt med det praktiska livet. Dessa motiv ägde fortfarande en viss giltighet. Då det emellertid vore anledning antaga, att upprättandet av en kvinnlig byråinspektörstjänst å undervisningsbyrån i sin mån skulle kunna bidra till att föra utvecklingen framåt inom den lägre lantbruksundervisningen för kvinnor och statens utgifter för ändamålet torde bliva ganska begränsade, funne sig lantbruksstyrelsen, om ock med tvekan, kunna ansluta sig till kommitténs förslag om upprättande av en dylik tjänst. Försiktigheten bjöde emellertid, att befattningen till en början gäves karaktär av tjänst å extra stat.

Styrelsen ställde sig även ganska tveksam till kommitténs förslag, att ifrågavarande befattningshavare skulle taga befattning även med hushållningssällskapens hemkonsulentverksamhet. Med samma rätt syntes nämligen all konsulentverksamhet inom hushållningssällskapens område böra överföras till undervisningsområdet, vilket dock icke borde ifrågakomma.

Upprättandet av denna nya tjänst komme givetvis att medföra någon ökning av lantbruksstyrelsens omkostnader. Av de i styrelsens omkostnadsstat ingående anslagsposterna borde enligt lantbruksstyrelsens beräkning anslagsposten till expenser ökas med 600 kronor och posten till reseersättningar höjas med 1,200 kronor, varför den sammanlagda höjningen av styrelsens omkostnadsanslag skulle uppgå till 1,800 kronor. Redan nu utginge reseersättning till inspektrisen för lanthushållsskolorna från styrelsens omkostnadsanslag. Då emellertid lantbruksstyrelsen räknade med ökad inspektionsverksamhet, syntes därav följa ökade kostnader för ändamålet.

Jämväl *allmänna civilförvaltningens lönenämnd* har ansett, att den föreslagna nya byråinspektörstjänsten borde uppföras å extra stat.

Statskontoret har uttalat, bland annat:

I avseende å byråinspektörsbefattningen å extra stat vore i gällande personalförteckning stadgat, att densamma skulle hållas obesatt, så länge den å övergångsstat för lantbruksstyrelsen uppförda byrådirektören kvarstode i tjänst. Då något skäl att överflytta nämnda befattning till ordinarie stat icke föreläge, under det densamma hölles obesatt, avstyrkte statskontoret förslaget i denna del. Vidkommande förslaget angående inrättande av en ny byråinspektörstjänst vid undervisningsbyrån erinrade statskontoret, att för närvarande vid lantbruksstyrelsen vore förordnad en inspektris för lanthushållningen, som hade denna uppgift som bisyssla och härför uppbure ett arvode om 1,200 kronor om året. Därest en omorganisation av den lägre lantbruks-

undervisningen skulle komma till stånd och detta skulle medföra ökat arbete för inspektrisen, borde någon invändning icke möta mot en höjning av det till henne utgående arvodet. Däremot vore statskontoret icke övertygat om lämpligheten av att för ifrågavarande ändamål inrätta en särskild tjänst.

Någon ändring i nu gällande förhållanden i fråga om överinseendet över ifrågavarande lantbruksundervisningsanstalter torde icke böra ske. Överinseendet torde sålunda allttjämt ankomma på lantbruksstyrelsen såsom sakkunnig myndighet inom förevarande område. Inom styrelsen bör tillsynen liksom hittills närmast påvila undervisningsbyrån. I anledning av det av kommittén framförda förslaget, att av undervisningsbyråns personal en byråchef och en byråinspektör måtte överföras från extra till ordinarie stat torde jag till en början få erinra, att byråchefstjänsten å byrån genom beslut vid 1938 års riksdag överfördes på ordinarie stat. Vad angår byråinspektörstjänsten torde även denna numera lämpligen kunna upptagas såsom ordinarie. Efter genomförandet av den omorganisation av lantbruksundervisningen, som nu ifrågasatts, torde göromålen å byrån bliva av den omfattning att behovet av denna tjänst kommer att bestå. Sedan innehavaren av den å övergångsstat uppförda byrådirektörsbefattningen numera avlidit, föreligger icke det av statskontoret anförda skälet för byråinspektörstjänstens bibehållande å extra stat. Beträffande kommitténs förslag att inrätta en byråinspektörsbefattning avsedd att ersätta den nuvarande arvodesbefattningen såsom inspektris för lanthushållsundervisningen anser jag i anslutning till vad statskontoret anfört förslaget icke för närvarande böra genomföras. Erforderligheten av denna nya befattning såsom heltidstjänst torde icke kunna anses helt ådagalagd. Lämpligheten av kommitténs förslag att ifrågavarande befattningshavare jämväl skall taga del i hushållningssällskapens konsulentverksamhet finner jag i likhet med lantbruksstyrelsen tveksam. Med hänsyn härtill torde det tillsvidare få bero på den blivande erfarenheten rörande ökningen av det arbete, som den nya organisationen av lanthushållsskolorna kommer att medföra för inspektrisen, hurvida hennes befattning bör ombildas på sätt kommittén föreslagit. Likaledes torde tillsvidare kunna anstå med den av statskontoret ifrågasatta höjningen av det nuvarande arvodet åt nämnda befattningshavare.

Förslag rörande vissa organisatoriska frågor.

Samordnandet av allmänna och lokala intressen.

Kommittén har i sitt betänkande jämväl upptagit till övervägande frågan, på vilket sätt ett samordnande av å ena sidan de allmänna intressena i fråga om lantbruksundervisningen och å andra sidan de mera lokalbetonade intressena lämpligast må kunna ske.

Kommittén har härvid uttalat, att samverkan mellan allmänna och lokala intressen bäst kunde främjas, om skolorna liksom hittills ägdes av ortliga

organ, samtidigt som staten skänkte undervisningsverksamheten sitt kraftiga stöd och även utövade den reglerande funktion inom detta område, som kunde anses påkallad.

Kommittén har i denna fråga vidare anfört:

Ytterst vore det naturligtvis den enskilde näringsutövaren, som droge den direkta nyttan av en förbättrad yrkesutbildning. När det gällde lantbruksundervisningens organisation, bleve det emellertid i regel icke möjligt för den enskilde att utan vidare få sina önskemål beaktade. Det enskilda intresset finge i stället komma till uttryck i någon form av organiserad samverkan mellan jordbrukets utövare eller genom andra organ med jämförbart syfte. I främsta rummet borde väl därvid nämnas hushållningssällskapen som direkt hade till uppgift att främja jordbruksnäringen vart och ett inom sitt verksamhetsområde. Men även landstingen, olika slag av skolföreningar och stiftelser etc. kunde i viss utsträckning fungera som representanter för ortsintresset med avseende på lantbruksundervisningen.

Enligt kommitténs uppfattning vore det betydelsefullt, att det allmänna intresse, representerat av staten, och det lokala intresset, företrätt av lämpliga organ i orten, finge samverka vid uppbyggandet av den organiserade lantbruksundervisningen i landet liksom också vid denna undervisningsverksamhets fortsatta bedrivande. Statens uppgift borde bland annat vara att tillse, att den allmänna planläggningen av undervisningen bleve förnuftig, att tillräckliga materiella resurser anvisades för verksamheten samt att erforderlig och duglig lärarpersonal stode till undervisningsverksamhetens förfogande. Staten borde vidare svara för den allmänna överblicken inom sagda undervisning, den borde i stora drag sörja för att de erforderliga lantbruksundervisningsanstalterna bleve lämpligt fördelade över landet, och den borde övervaka, att de var och en fyllde sin uppgift på bästa sätt. Lämpligt organ för ortsintresset återigen borde utöva den omedelbara ledningen av de enskilda skolornas skötsel, sådant organ borde bäst kunna tillse, att undervisningen anpassades efter de rådande lokala förhållandena, och det borde också kunna kraftigt medverka därtill, att ifrågavarande utbildningsanstalter bleve väl kända inom området, att de komme att uppbåras av landsbygdsbefolkningens förtroende och att som följd därav jordbrukarungdomen gärna sökte sin utbildning där. Hushållningssällskapens och skogsvårdsstyrelsernas tjänstemän ute i bygderna torde med fördel kunna utnyttjas i detta syfte.

Förslag rörande ordnandet av äganderätten till de statsunderstödda lantbruksundervisningsanstalterna.

Kommittén har i anslutning till sin uppfattning, att lantbruksundervisningsanstalterna borde ägas av ortliga organ, upptagit till behandling frågan, vilka ortsorgan, som borde komma i fråga såsom ägare till ifrågavarande skolor. Kommittén har därvid uttalat, att enligt dess mening vore önskvärt, att skolorna ägdes av hushållningssällskapen. Därest i vissa fall äganderättsfrågan icke skulle kunna ordnas i enlighet härmed, har kommittén förordat, att landsting eller stiftelser övertog äganderätten till sådan skola.

Innan jag närmare ingår på kommitténs motivering torde jag få lämna vissa upplysningar rörande äganderätten till de nuvarande lantbruksundervisningsanstalterna. Ägarna till dessa falla i huvudsak inom följande grupper: hushållningssällskap, landsting, föreningar av olika slag samt stiftelser.

I enstaka fall äges skola av aktiebolag eller enskild ägare. Av de 41 lantmannaskolorna ägas 4 av hushållningssällskap, 15 av landsting, 1 av hushållningssällskap och landsting gemensamt, 4 av stiftelse, 15 av förening, 1 av enskild och 1 av bolag. Av lantbruksskolorna ägas 2 av staten, 4 av hushållningssällskap, 1 av stiftelse samt 5 av enskild. Av de 40 lanthushållsskolorna ägas 4 av hushållningssällskap, 7 av landsting, 1 av hushållningssällskap och landsting gemensamt, 6 av stiftelse, 17 av förening, 3 av enskild och 2 av bolag. På samma plats som lantmannaskola och med samma ägare äro förlagda 21 folkhögskolor och på samma plats som lanthushållsskola och likaledes med samma ägare äro förlagda 14 folkhögskolor. Av lanthushållsskolor, som icke äro förlagda till samma plats och med samma ägare som folkhögskola, äro 11 förlagda till samma plats och med samma ägare som lantmannaskola.

Kommittén har i sitt betänkande (sid. 112—114) upptagit en tablå rörande äganderättsförhållandena i fråga om förevarande skolor och tillåter jag mig till närmare upplysning i ämnet hänvisa till denna.

I motiveringen för sin ståndpunkt i äganderätsfrågan har kommittén i huvudsak anfört följande:

Själva äganderätten till en lantbrukets ungdomsskola enligt nuvarande bestämmelser medförde icke något direkt inflytande på undervisningsverksamheten vid skolan. Denna verksamhet stode under ledning av skolstyrelsen. Äganderätten till skolan avsåge sålunda närmast skolans materiella tillgångar, och ägarens funktion inskränkte sig oftast till att handhava vården om skolans fasta egendom.

Begränsades ägarens befattning med skolans verksamhet på detta sätt — och kommittén räknade med att detta beträffande åtskilliga skolor även framdeles skulle bliva fallet — vore det närmast *en* omständighet, som för kommittén blivit utslagsgivande, när det gällt att taga ståndpunkt till frågan om ordnandet av lantbruksundervisningsanstalternas äganderättsförhållanden. Skulle staten medverka till bestridande av kostnaderna vid lantbruksundervisningsanstalt, vore det erforderligt, att staten erhöle rimlig säkerhet för att de sålunda anvisade medlen varaktigt komme till nytta för därmed avsett ändamål.

Enligt kommitténs mening borde i fortsättningen statsunderstöd till lantbruksundervisningsanstalt vara förbundet med villkor, att anstaltens ägare iklädde sig och svarade för en förbindelse av nu antydd innebörd. Det vore tydligt, att sådant ansvar borde kunna tagas av såväl hushållningssällskap som landsting. Däremot torde föreningsformen i detta hänseende befinnas vara otillfredsställande. Att en för detta ändamål särskilt bildad ekonomisk förening stode som ägare till en undervisningsanstalt med allmännyttigt syfte vore i princip oriktigt, helst som i detta fall skolans inkomster i allt väsentligt komme att bestå av anslag från stat och ortsgöring. En ideell förening återigen kunde ej beräknas äga den ekonomiska ryggrad, som skulle krävas av densamma i egenskap av ägare utav en lantbruksundervisningsanstalt.

Kommittén hade sålunda kommit till det resultatet, att föreningsformen icke utgjorde en tillfredsställande lösning av ifrågakvarande organisationsproblem. Enligt kommitténs mening borde därför sådan skola, som nu hade förening till målsman, överflyttas på annan ägare. Enär dylik skola för uppfyllandet av stadgade villkor om ortsbidrag i regel vore helt beroende

av anslag från landsting eller hushållningssällskap, torde det vara lämpligast, att sådant anslagsgivande ortsorgan bleve jämväl formell ägare till skolan. I åtskilliga fall lämnades emellertid ortsbidrag av både landsting och hushållningssällskap, och frågan om överflyttandet av äganderätten kunde då bliva mera invecklad. Kommittén ansåge det vara mest ändamålsenligt, att hushållningssällskapen finge utöva ledningen av den fasta lantbruksundervisningen, vart och ett inom sitt område. Kommittén vågade också räkna med att ett landsting i regel skulle under förhandenvarande förhållanden finna det vara ur undervisningsverksamhetens synpunkt lämpligt att överlåta skolan på vederbörande hushållningssällskap, samtidigt som landstinget fortfarande lämnade ekonomiskt stöd för skolans upprätthållande.

I vissa fall kunde nu antydd väg måhända icke visa sig vara framkomlig. För sådana tillfällen borde en stiftelse lämpligen stå som ägare till skolan. Kommittén förutsatte, att de anslagsgivande ortsorganen enade sig om en sådan organisatorisk åtgärd och att de därigenom förbunde sig att i fortsättningen gemensamt upprätthålla skolan. Den förutvarande ägaren till skolan finge givetvis ävenledes förutsättas medverka till skolans överlåtande på sådan stiftelse.

Yttrandena.

Kommitténs förslag rörande äganderätten till ifrågavarande skolor har i flertalet yttranden principiellt vunnit anslutning. Från vissa landstings förvaltningsutskotts sida har emellertid invänts, att, därest landstingen skulle bevilja medel till skolorna, landstingen även borde hava inflytande på skolornas förvaltning. Även andra erinringar hava framförts mot förslaget.

Uppsala läns landstings förvaltningsutskott har framhållit, att den av kommittén förordade anordningen i fråga om äganderätten förutsatte, för att kunna av landstingen godtagas, att hushållningssällskapen vore beredda att övertaga det ekonomiska ansvaret för skolorna med eller utan bidrag av landstingen. Rörande sällskapens förmåga härtill hade kommittén icke förebragt någon utredning. Med kännedom om de båda parternas möjligheter att anskaffa erforderliga medel låge det antagandet nära till hands, att landstingen skulle komma att i sista hand få svara för kostnaderna, samtidigt som de skulle sakna önskvärt inflytande över förvaltningen. Särskilt med hänsyn till vikten av sparsam förvaltning och av friktionsfria arbetsmöjligheter för skolorna måste en organisation av denna art anses förkastlig. Ur såväl praktiska som principiella synpunkter nödgades förvaltningsutskottet alltså bestämt avstyrka kommitténs förslag i denna del.

Kristianstads läns landstings förvaltningsutskott har ansett, att genom äganderättens överförande från garantiföreningar till hushållningssällskap eller landsting skulle ortsintresset säkerligen avtrubbas. Utskottet har i stället föreslagit, att en bestämmelse inrycktes i skolornas stadgar, att vid nedläggande av anstalten denna skulle kostnadsfritt övergå till hushållningssällskap eller landsting.

Malmöhus läns landstings förvaltningsutskott har ansett, att, därest kommitténs förslag i äganderättsfrågan genomfördes, staten borde lämna erforderliga bidrag till bestridande av skolornas driftskostnader.

Liknande synpunkt har framförts av *Jämtlands läns landstings förvaltningsutskott*.

Älvsborgs läns landstings förvaltningsutskott har förklarat sig icke kunna förorda ett överlåtande av äganderätten till skolorna å hushållningssällskapen.

Västmanlands läns landstings förvaltningsutskott har framhållit, att, därest landstingen skildes från lantbruksundervisningen, den ekonomiska grunden för dess fortsatta bedrivande måste vara noga och betryggande upprättad.

Lantbruksstyrelsen har funnit kommitténs förslag om överförande av äganderätten till skolorna varken skäligt eller genomförbart.

Styrelsen för Borghamns lantbruksskola har ansett, att anledning icke förefunnas att förringa lämpligheten av att förening stode som ägare till lantbruksskolorna.

Styrelserna för Östra Grevie och Uddeholms lantbruksskolor ha förklarat sig betvivla lämpligheten av att hushållningssällskapen skulle äga skolorna.

Svenska lantbrukstjänstemannaföreningen har uttalat, att enligt dess mening någon bestämmelse rörande äganderätten till skolorna icke borde meddelas.

Även *Östergötlands lantmannaskolförening* har motsatt sig nu förevarande förslag.

Styrelsen för fackskolans för huslig ekonomi lantbruksseminarium har ställt sig tveksam till förslaget lämplighet.

Sveriges agronomförbunds styrelse har ifrågasatt, huruvida landstingen skulle finna det lämpligt att överlåta skolorna på hushållningssällskapen och likväl fortsätta att lämna ekonomiskt stöd åt skolorna.

Statskontoret har i sitt yttrande fäst uppmärksamheten vid vissa spörsmål av mera juridisk art, som äga samband med äganderättsförhållandena i fråga om förevarande skolor. Statskontoret har härutinnan anfört, bland annat:

Frågan om ägarens ställning i rättsligt avseende till skolan och de medel, vilka skolstyrelsen förvaltade, hade enligt statskontorets mening icke blivit närmare utredd. I sistnämnda avseende vore av betydelse att få klarlagt, huruvida ägaren vore ansvarig för de förbindelser, som skolstyrelsen inginge, exempelvis genom anställande av lärare. Vore ägaren det icke, vore tydligen denne icke heller att betrakta såsom huvudman för skolan i samma mening som en kommun vore huvudman för en folkskola. Skolan syntes i sådant fall framträda såsom en i förhållande till såväl ägaren som övriga bidragsgivare fristående ekonomisk enhet, en anstalt med styrelsen såsom det organ, vilket mottog bidragen, beslutade angående utgifterna och kunde ingå förbindelser, för vilka endast skolkassan svarade.

Till de frågor, som jämväl borde undersökas, hörde frågan, i vad mån och på vad sätt de av kommittén antydda inskränkningarna i ägarens funktion vore eller borde göras bindande för denne. Därest skolan vore att betrakta såsom en anstalt, vars ekonomi vore skild från ägarens, torde också böra utredas, huruvida underhållskostnader å byggnader brukade bestridas av ägaren eller ur skolkassan, ävensom huruvida förutsättningar förelåge att i de fall, då värden om skolans fasta egendom överlåtits å skolstyrelsen, er-

hålla en förbindelse av ägaren att i stället för att underhålla byggnaderna lämna ett mot underhållskostnaden svarande bidrag till skolkassan.

Fredrika Bremerförbundet har framhållit, att den egendom, varå förbundets lanthushålls- och trädgårdsskola Apelryd är belägen, skänkts till förbundet för att användas till berörda ändamål. Förbundet har påpekat, att någon möjlighet att rubba på äganderättsförhållandena icke förefunnes. Förbundet har ifrågasatt, att förbundet kunde med bibehållande av äganderätten till skolegendomen upprätta en särskild stiftelse för skolans drivande.

Departements-
chefen.

Att en god samverkan kommer till stånd mellan å ena sidan staten såsom representant för det allmännas önskemål beträffande ifrågavarande skolor och å andra sidan lokala organ såsom företrädare av jordbrukets intressen är såsom kommittén framhållit av största betydelse för en ändamålsenlig lösning av den nu övervägda omorganisationen av den lägre lantbruksundervisningen. Till vad kommittén i detta hänseende anfört och förordat kan jag i huvudsak ansluta mig. Det bör sålunda tillkomma de statliga organen att hava överinseendet över att undervisningen lägges efter ändamålsenliga linjer och att skolorna fördelas å lämpliga orter i landet samt att tillräckliga medel stå till förfogande för att kunna upprätthålla skolorna på en tillfredsställande nivå såväl ifråga om lärarpersonalen som ifråga om undervisningslokaler och andra yttre anstalter. Den omedelbara ledningen över skolorna bör däremot påvila Ortsorganen, vilka ock skola tillse att undervisningen motsvarar de lokala önskemålen och behoven ävensom att skolorna bliva kända och vinna förtroende bland ortsbefolkningen. De lokala organ som här närmast kunna komma ifråga äro hushållningssällskapen och landstingen. Det torde vara nödvändigt, att dessa vid sidan av staten med intresse och kraft taga sig an skolorna, därest dessa skola kunna få en lycklig utveckling och vinna förtroende bland landsbygdens ungdom. Jämte nu nämnda organ torde även stiftelser, föreningar och enskilda kunna förväntas bidra till skolornas understödjande och hjälp.

I syfte att vinna en större säkerhet för skolornas riktiga bedrivande och på lämpligt sätt anknyta dem till Ortsintressena har kommittén framfört önskemålet, att äganderätten till skolorna i första hand borde överföras till hushållningssällskap eller, i den mån detta icke kunde genomföras, till särskilda för ändamålet upprättade stiftelser. Ehuru de skäl som kommittén framfört för denna sin uppfattning äro av betydelse, torde dock av praktiska skäl ett förverkligande av kommitténs önskemål näppeligen låta sig göra. Det synes kunna befaras — för vilket även yttranden giva belägg — att de landsting, som stödja undervisningsanstalter, icke skola vara villiga att med bibehållande av sin ekonomiska hjälp överlämna anstalterna till hushållningssällskapen. Ett övertagande från hushållningssällskapens sida av de skolor, som tillhöra föreningar eller enskilda, skulle kräva betydande ekonomiska uppoffringar, vilka sällskapen icke utan högst väsentliga statsbidrag skulle vara mäktiga att företaga. Det är även att märka, att icke alla sällskap med sina nuvarande ekonomiska resurser torde äga förutsättningar,

som äro erforderliga för skolornas bedrivande i fortsättningen. Lämpligast torde alltså tillsvidare vara att såsom ägare till skolorna liksom för närvarande stå hushållningssällskap, landsting, föreningar, stiftelser, bolag eller enskilda personer. Vid beviljandet av statsbidrag till ifrågavarande skolor torde vara lämpligt att uppställa sådana villkor, att garantier skapas för skolornas fortsatta bedrivande enligt de av statsmakterna godkända linjerna och för att de nedlagda statsmedlen icke gå förlorade, därest ägarna till en skola skulle vilja upphöra med densamma eller förändra den i icke önskvärd riktning. Till dessa spörsmål återkommer jag emellertid ytterligare i det följande.

I sitt yttrande har statskontoret framfört vissa rättsliga frågor till diskussion. Utan att vilja närmare ingå på dessa spörsmål, vilka det icke torde vara nödvändigt att upptaga till närmare överbägande i detta sammanhang, torde jag dock här få framhålla, att frågan huruvida och i vad mån skolans ägare är ansvarig för skolstyrelsens förpliktelser icke kan besvaras generellt utan torde vara beroende av det förhållande, som i varje särskilt fall råder mellan ägaren och styrelsen samt tredje man. Dessa problem torde få lösas enligt de vanliga civilrättsliga regler, som gälla på förmögenhetsrättens område, och röna intet inflytande av de nu överbägda åtgärderna beträffande ifrågavarande skolors organisation.

Lantbruksundervisningens ställning till hushållningssällskap, skogsvårdsstyrelser och folkhögskolor m. m.

I anslutning till vad kommittén förut anfört rörande hushållningssällskapens ställning till den lägre lantbruksundervisningen har kommittén föreslagit, att sällskapen i syfte att främja en planmässig utveckling av undervisningsverksamheten på jordbrukets område skola erhålla jämväl viss befattning med nämnda verksamhets ordnande. Kommitténs förslag härutinnan innebär i huvudsak följande. När erforderliga förutsättningar därför äro för handen, skall Kungl. Maj:t äga förordna, att lantbruksundervisningsanstalterna skola inordnas såsom ett led i vederbörande hushållningssällskaps allmänna undervisningsverksamhet. Hushållningssällskapet skall pröva den allmänna planen för skolans undervisningsverksamhet och denna verksamhets ställning inom lantbruksundervisningen i allmänhet inom sällskapets område. Sällskapet eller dess förvaltningsutskott skall efter förslag av eller i samråd med skolans styrelse uppgöra plan till anordnandet av olika kurser vid skolan. Hushållningssällskapet skall sysselsätta den vid skolan mera stadigvarande anställda lärarpersonalen, när denna icke helt tages i anspråk för skolans verksamhet, med sådana ytterligare uppgifter inom sällskapets verksamhetsfält, som efter samråd med skolans styrelse kan befinnas lämpligt tilldela dem. Denna anordning liksom skolans ställning i övrigt bör enligt kommitténs förslag medföra, att ifrågavarande lärarbefattningar tillsättas av hushållningssällskapet. Sko-

lans medelsbehov skall prövas av sällskapet och dess räkenskaper granskas samtidigt med hushållningssällskapets.

Såsom motivering till sitt förslag har kommittén — under erinran att hushållningssällskapen redan för närvarande bedreve viss undervisningsverksamhet — anfört i huvudsak följande.

Ur det allmännas synpunkt måste det anses angeläget, att de av staten på olika vägar vidtagna åtgärderna på lantbruksundervisningens område samverkade på ett sådant sätt, att bästa resultat ernåddes. Det vore ur sådan synpunkt icke lämpligt, att hushållningssällskap och skolor arbetade mer eller mindre isolerade från varandra. Situationen krävde, att ett organ, som ägde överblick över jordbrukets förhållanden inom ett större område och som kunde bedöma det aktuella undervisningsbehovet för olika orter och tidpunkter, finge till uppgift att utöva ledningen av denna undervisningsverksamhet. Denna uppgift borde jämväl innefatta tillsynen däröver, att, när flera undervisningsanstalter av samma slag funnes inom ett område, dessa anstalter med hänsyn till val av huvudkurser samt undervisningens inriktning inom dessa i möjligaste mån kompletterade varandra, så att de samlade utbildningsmöjligheterna bäst motsvarade lantbruksbefolkningens behov inom området.

Den föreslagna organisationsformen, som lämnade skolstyrelsens uppgift att leda skolans undervisningsverksamhet och handhava dess ekonomi i huvudsak obeskuren, vore även ur skolans egen synpunkt önskvärd. Genom inordnande i hushållningssällskapets verksamhet finge sällskapet ett mera direkt intresse att sprida kännedom om skolan och utbildningsmöjligheterna vid denna. För närvarande syntes kännedomen bland jordbrukarna om lantbrukets ungdomsskolor vara på många håll mycket bristfällig och det syntes angeläget, att åtgärder vidtoges i syfte att råda bot härför. Den förordade anordningen medförde vidare, att skolans lärare erhöles ökad möjlighet att bedriva s. k. utåtriktad verksamhet, varigenom deras kännedom om bygdens jordbruksförhållanden ökades till gagn för undervisningen vid skolan. För lantmannaskola med enbart vinterkurs såsom huvudkurs tillkomme som en ytterligare fördel, att den fast anställda lärarpersonalen kunde garanteras stadigvarande sysselsättning under hela året och därigenom erhålla tryggare arbetsförhållanden och även förmånligare avlöningsvillkor.

För hushållningssällskapet återigen borde inordnandet av lantbrukets ungdomsskolor i sällskapets verksamhet innebära en omedelbar fördel så till vida, att ett värdefullt tillskott av kvalificerad arbetskraft därigenom ställdes till sällskapets förfogande. En ytterligare fördel vore, att sällskapet genom en sådan anordning finge ökad möjlighet att främja önskvärd cirkulation av befattningshavare mellan lärar- och konsulentverksamhet.

Såsom förut anförts har kommittén föreslagit, att vid lantman- och lantbruksskolorna ökad uppmärksamhet borde ägnas åt undervisningen i skogshushållning. Kommittén har under hänvisning härtill såsom viktiga spörsmål framhållit dels frågan om anställande av lämpliga lärare för denna undervisning, dels ock frågan om lämplig undervisningsplan för detta ämne. I båda dessa angelägenheter har kommittén ansett, att *medverkan av skogsvårdsstyrelserna* vore helt naturlig, då dessa utgjorde det centrala skogsvårdsorganet i sitt län. Kommittén har därför förutsatt, att dylik medverkan regelmässigt söktes och lämnades.

Vid skola med fast anställd lärare i skogshushållning borde enligt kommit-

téns mening vederbörande skogsvårdsstyrelse beredas tillfälle att yttra sig över kompetensen hos sökande till sådan befattning, innan lantbruksstyrelsen prövade vederbörandes behörighet till tjänsten. Då skogsundervisningen ombesörjdes av tillfälliga lärarkrafter, har kommittén förordat, att detta om möjligt skedde genom tjänstemän hos skogsvårdsstyrelse. Kommittén har vidare ansett, att vid uppgörande av plan för undervisning i skogshushållning borde vid samtliga skolor, med undantag av sådana med ringa undervisning i ämnet (jordbruksbygdsskolor), skogsvårdsstyrelsernas yttrande inhämtas angående planens lämplighet med hänsyn till ortsförhållandena.

Såsom framgår av vad förut anförts i samband med frågan om äganderätten till lantbruksundervisningsanstalter äro ett avsevärt antal lantmannaoch lant-hushållsskolor samorganiserade med folkhögskolor. Kommittén har, på sätt förut antytts, ansett ett särskiljande av dessa skolformer vara av behovet påkallat. Ur kommitténs motivering till detta förslag torde här få återgivas följande.

Folkhögskolan å ena sidan samt lantmannaoch lant-hushållsskolan å den andra hade väsentligt olika syfte: den förra hade allmänbildande syfte, de senare vore yrkesskolor. Samlevnaden mellan de båda skolformerna hade ofta varit sådan, att folkhögskolan framträtt såsom den starkare. Hårtill hade givetvis den historiska utvecklingen spelat en stor roll: folkhögskolan hade varit den äldre parten, och lantmannaoch respektive lant-hushållsskolan hade senare vuxit fram. Resultatet hade i regel blivit, att sådan lantbruksundervisningsanstalt haft svårt att komma till sin rätt, att utveckla sig och att över huvud hävda sig vare sig inåt eller utåt.

Den reformering av lantmannaoch lant-hushållsskolorna, som kommittén föreslog, försvarades av ett fortsatt samordnande med folkhögskolan. Ordmandet av skolornas organisationsproblem, tillgodoseendet av kravet på utåtriktad verksamhet, genomförandet av årsanställning för lärarna i jordbrukets tjänst etc. vore allt anstalter, som svårligen skulle låta sig genomföras, därest skolorna alltjämt vore förenade med folkhögskolor.

Vissa folkhögskolor hade i större eller mindre utsträckning upptagit lantbruksundervisning på sitt program. Där ifrågavarande undervisning hade så ringa omfattning, att den närmast kunde hänföras under begreppet hembygdskunskap, borde den kunna vara ägnad att direkt främja lantbruksundervisningens syfte genom att stimulera ungdomen att söka verklig utbildning på området. Beträffande det mindre antal folkhögskolor återigen, som meddelade en mera omfattande lantbruksundervisning, borde uppställas det kravet, att lantbruksundervisningen fyllde berättigade anspråk på yrkesutbildning inom ifrågavarande område. Kommittén betraktade det såsom självklart, att sådan undervisning icke skulle upptagas av ytterligare folkhögskolor.

Kommittén har ansett, att det förordade skiljandet av sambandet mellan lantmannaoch lant-hushållsskola samt folkhögskola bör genomföras under loppet av högst åtta år.

Kommittén har i detta sammanhang något berört möjligheterna av sammanläggning av lantmannaskola och lant-hushållsskola. Enligt kommitténs mening böra hinder icke uppställas för en sådan åtgärd. Dock har det syns kommittén nödvändigt, att därvid vissa reglerande före-

skrifter uppställas i syfte att tillförsäkra lanthushållsskolan den självständighet, varav den kan vara i behov. Kommittén har i sådant hänseende föreslagit i huvudsak följande. Lantmannaskolan och lanthushållsskolan böra hava samma ägare. Styrelsen bör vara gemensam och förslagsvis bestå av fem valda ledamöter, därav två kvinnor, samt de båda föreståndarna vid skolorna. Varje skola bör hava sina egna undervisningsbyggnader, dock att gymnastiklokalen lämpligen bör vara gemensam. Lanthushållsskolan bör få utnyttja lantmannaskolans jordbruk för sin undervisning. Lanthushållsskolan bör disponera över egen trädgård för undervisningen liksom också för undervisningen i smådjurskötsel själv äga erforderliga stallutrymmen med tillhörande djurbesättningar. Ekonomien bör hållas fullt skild för de båda skolorna.

Yttrandena.

Kommitténs förslag rörande lantbruksundervisningens inordnande i hushållningssällskapens verksamhet har biträttats i ett stort antal yttranden. På många håll har emellertid förslaget väckt betänkligheter.

Lantbruksstyrelsen, som ställt sig avvisande mot förslaget, har i ämnet anfört, bland annat, följande.

Beträffande lantbruksskolornas inordnande under hushållningssällskapen funne lantbruksstyrelsen icke några vägande skäl härför föreligga. Enligt nuvarande organisationsform hade det hushållningssällskap, inom vars område skolan vore belägen, att utse övervägande delen av skolans styrelse. Endast skolstyrelsens ordförande utsåges av lantbruksstyrelsen, liksom i regel fallet vore med andra skolor, som helt och hållet dreves med bidrag av statsmedel, exempelvis trädgårdsskolor och mejeriskolor. En förändring härutinnan funne lantbruksstyrelsen ur det allmännas synpunkt varken önskvärd eller lämplig. Kommittén hade i föreliggande betänkande icke anfört motiv för sina förslag på dessa punkter. Fastmer syntes förslagen endast utgöra ett led i kommitténs allmänna strävan efter likformighet skolorna emellan. Ett inordnande av lantmannaskolorna under hushållningssällskapen vare sig med eller utan överförande, på sätt kommittén föreslagit av äganderätten, funne styrelsen dock knappast skäligt och ej heller genomförbart. Ett måhända vägande skäl till kommitténs långt gående förslag på förevarande område torde hava varit dess önskan att åstadkomma ett bättre utnyttjande av lantmannaskolornas lärarkrafter den tid, de icke vore upptagna av undervisning, och sålunda möjliggöra en omläggning av lärarpersonalens avlöningsförhållanden. Sådan omläggning kunde lantbruksstyrelsen emellertid icke för närvarande tillstyrka. Under sådana förhållanden bortfölla nämnda motiv för skolornas inordnande under sällskapen. Enligt lantbruksstyrelsens förmenande borde dock ett visst samarbete mellan särskilt lantmannaskolorna och hushållningssällskapen åvägbringas, nämligen så till vida att ett lämpligt utnyttjande av lärarpersonalen på överenskommelsens väg åstadkommes till gagn för såväl sällskapen som vederbörande lärare. Det syntes lantbruksstyrelsen därför önskvärdt, att sådana bestämmelser meddelades, att vederbörande hushållningssällskap — som speciellt företrädde lanthushållningen i orten — jämväl, där annan institution

eller annat organ än hushållningssällskap vore huvudman för lantmannaskola, tillförsäkrades rätt till en god representation i skolas styrelse. Vad lantbruksstyrelsen anfört rörande lantmannaskolorna gällde ock i fråga om lant-hushållsskolorna.

Södermanlands läns landstings förvaltningsutskott har uttalat, att, därest landstinget skulle bära det ekonomiska ansvaret för lantmannas- och lant-hushållsskolorna, landstinget måste bibehålla huvudmannaskapet och ledningen av skolorna.

Liknande synpunkter hava framförts i yttranden från *flera landstings förvaltningsutskott*.

Lantbruksakademien har motsatt sig ifrågavarande förslag under uttalande av sin fruktan, att skolorna skulle förlora den fria ställning, som vore en väsentlig förutsättning för all undervisnings- och uppfostrarverksamhet.

Flertalet hushållningssällskaps förvaltningsutskott hava ansett förslaget om inordnande av den fasta lantbruksundervisningen i hushållningssällskapens allmänna undervisningsverksamhet i princip välbetänkt men framhållit, att sällskapen i allmänhet icke vore i stånd att taga de ekonomiska konsekvenser, som en dylik anordning skulle medföra. Sålunda hava *Stockholms läns och stads, Kronobergs, Hallands och Värmlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* uttalat, att dessa hushållningssällskap icke kunde övertaga ifrågavarande verksamhet, om icke vederbörande landsting garanterade åtminstone viss del av skolornas ekonomi. *Förvaltningsutskotten i Uppsala läns* samt i *Älvsborgs läns norra och södra hushållningssällskap* hava ansett, att landstingen borde hava lagstadgad skyldighet att understödja den lägre lantbruksundervisningen. *Malmöhus läns* och *Skaraborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* hava däremot föreslagit, att staten måtte helt övertaga det ekonomiska ansvaret för denna undervisningsverksamhet. Även *förvaltningsutskotten hos Gävleborgs, Västernorrlands och Norrbottens läns hushållningssällskap* hava varit av den uppfattningen, att staten borde ställa större bidrag till förfogande för ändamålet än vad kommittén föreslagit. Andra *förvaltningsutskott*, såsom *Kalmar läns norra* och *södra* samt *Västmanlands läns hushållningssällskaps*, hava framhållit att alla hushållningssällskap icke hade ekonomiska möjligheter att övertaga ansvaret för ifrågavarande lantbruksundervisningsanstalter. *Jämtlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har förordat, att frivilligt samarbete borde ordnas mellan hushållningssällskap och ifrågavarande skolor. *Gotlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har förklarat sig icke kunna ansluta sig till förslaget, att lantmannaskolans lärare skulle vara anställda som hushållningssällskapets tjänstemän. Tanken vore enligt utskottets mening i princip tilltalande men troligen icke möjlig att realisera under nuvarande förhållanden.

Flertalet skolstyrelser hava framhållit, att, om den fasta lantbruksundervisningen skulle inordnas i hushållningssällskapens allmänna undervisningsverksamhet, skolstyrelserna borde äga större inflytande än kommittén före-

slagit. Allt för starkt beroende av hushållningssällskapen skulle enligt *styrelserna för Svalövs och Katrinebergs lantmannaskolor* inverka menligt på skolornas utvecklingsmöjligheter. *Styrelsen för Viks lantmannaskola* har ansett, att ifrågavarande skolor borde underställas vederbörande landsting i stället för hushållningssällskap. *Styrelserna för Hemse och Sala lantmannaskolor* hava uttalat, att samarbetet mellan hushållningssällskapen och skolorna borde ordnas frivilligt. *Vissa andra skolstyrelser* hava föreslagit, att staten eller vederbörande landsting måtte övertaga det ekonomiska ansvaret för skolorna.

Styrelserna för Viks, Sala samt Mora lantmannaskolor hava ansett, att de anslagsgivande myndigheterna borde vara representerade i respektive skolstyrelser. *Styrelsen för Gamleby lantmannaskola* har ställt sig tveksam om reformens lämplighet. *Styrelsen för Tenhults lantmannaskola* har framhållit, att, därest skolorna komme att underställas hushållningssällskapen, vederbörande skolas föreståndare borde bliva föredragande i hushållningssällskapets förvaltningsutskott i de ärenden, som rörde skolan. *Styrelserna för Stora Segerstads lantmanna- och lanthushållsskolor* ha uttalat:

Det vore icke lämpligt, att hushållningssällskapens förvaltningsutskott i dess helhet skulle vara en överstyrelse över skolstyrelsen, som i många fall valdes av hushållningssällskapets förvaltningsutskott ensamt eller i andra fall delvis av detta och delvis av landsting eller stiftelse. En skola och dess verksamhet skulle i sådant fall dirigeras av minst fyra institutioner. Den för ifrågavarande fall föreslagna apparaten bleve allt för tungrodd och det syftemål, som därmed avsåges, kunde vinnas på enklare sätt. Då förvaltningsutskottet till sina representanter i skolstyrelsen utsåge intresserade, sakkunniga och ansvarskännande personer, borde skolstyrelse även äga de befogenheter, som enligt kommitténs förslag skulle tillkomma förvaltningsutskott i stället för skolstyrelse.

Styrelserna för lantmanna- och lanthushållsskolorna i Vindeln hava framhållit, bland annat:

Det förefölle oklokt att överskatta hushållningssällskapens eller deras förvaltningsutskotts förmåga att handhava undervisningsfrågor, även om det gällde lantbruket. I de flesta fall vore det mycket få inom hushållningssällskapet och dess förvaltningsutskott, som hade pedagogiska insikter eller erfarenhet av den räckvidd, att de sakligt kunde bedöma undervisningsproblemet. Felet i kommitténs förslag vore emellertid det, att så många instanser skulle pröva och granska, att man inte visste, vem som styrde och ställde vid en skola.

Lantbrukshögskolans lärarråd, som förklarar sig icke kunna biträda kommitténs förslag rörande ordnandet av förhållandet mellan hushållningssällskapen och ifrågavarande skolor, har såsom skäl härför uttalat i huvudsak följande.

Det vore visserligen av vikt, att lärarnas utåtriktade verksamhet kunde främjas, så att dessa lärde känna lantbruket inom orten och dess förutsättningar. Det syntes dock lärarrådet vida viktigare, att skolorna även i fortsättningen finge behålla den fria ställning, de för närvarande intoge gentemot hushållningssällskapen. Sålunda borde undervisningen kunna ordnas på det

sätt, skolans lärare och styrelse funne lämpligast, utan att hushållningssällskapets förvaltningsutskott eller någon sällskapets tjänsteman i detta avseende tilldelades rollen av överhöghet. Ett samarbete mellan skolorna och sällskapen vore givetvis önskvärt, men detta borde ordnas genom fri överenskommelse i varje särskilt fall och ej så, att skolorna förlorade sin fria ställning.

Styrelsen för Sveriges agronomförbund har anfört:

Styrelsen kunde icke tillstyrka förslaget om lantmannaskolornas inrangerande i hushållningssällskapets verksamhet. Under de senaste decennierna hade utvecklingen allt bestämdare gått mot skolornas frigörande i organisationshänseende från det historiskt betingade sambandet med folkhögskolorna, och kommitténs förslag komme, om det genomfördes i denna del, att föra fram till ett fullbordande av denna utveckling. Från skolornas sida torde detta också hälsas med tillfredsställelse. De vore emellertid icke benägna att träda in under ett nytt förmynderskap utan önskade fastmer att under eget ansvar och under den centrala myndighetens ledning bemästra undervisningsproblemen.

Det praktiska resultat, som kommittén väntade av den föreslagna organisationsformen, skulle kunna vinnas med andra åtgärder än de föreslagna. Den vägen skulle förslagsvis kunna väljas, att, sedan skola och hushållningssällskap överenskommit om gemensam användning av de vid skolan anställda lärarna, denna överenskommelse skulle ligga till grund för statsbidrag till skolan för helårsanställning av dess lärare. På detta sätt skulle ernås, att skolans ställning bleve mindre isolerad, att skolan genom lärarnas deltagande i hushållningssällskapets verksamhet under viss del av året bleve mera känd, att lärarnas periodiska verksamhet i hushållningssällskapets tjänst förde dem i närmare kontakt med länets jordbrukare, vilket i sin tur komme undervisningen till godo, att nämnda sysselsättningsproblem vore löst, och att hushållningssällskapen tillfördes värdefull extra arbetskraft under den del av året, då sådan vore mest av nöden. Dessa fördelar skulle dessutom uppnås, utan att vederbörande hushållningssällskap behövde övertaga ledningen av skolan och undervisningsverksamheten med de för de flesta sällskap oöverkomliga ekonomiska förpliktelser en sådan anordning skulle medföra, och skolorna skulle få bevara en nyvunnen och av dem själva högt skattad självständighet.

Kalmar läns södra och Jämtlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott hava förklarat sig icke kunna förorda, att lärarbefattningar vid lantmannaskolor i vissa fall skulle tillsättas av hushållningssällskapen. Tillsättandet av lärare borde ske av den styrelse, som hade att taga närmare befattning med verksamheten i dess helhet.

Liknande uttalanden hava även gjorts av *vissa skolstyrelser*.

Statskontoret, som principiellt biträtt kommitténs förslag rörande skolornas ställning till hushållningssällskapen, har emellertid ifrågasatt, att det skulle undersökas, huruvida icke skolstyrelsen skulle kunna inordnas såsom led i hushållningssällskapets organisation. Med hänsyn till att behovet av en omorganisation av hushållningssällskapen och en omprövning av deras förhållande till staten i senare tid allt oftare gjort sig påmint, har statskontoret ansett det lyckligt, om skolornas organisationsfråga kunde upptagas i sammanhang med en utredning av dessa spörsmål.

Kommitténs förslag att helt frigöra lantbruksundervisningsanstalterna från folkhögskolorna har i yttrandena i allmänhet i princip vunnit gillande. Emellertid har förslagets ekonomiska konsekvenser flerstädes ingivit allvarliga betänkligheter. Särskilt har mot kommitténs förslag anmärkts, att någon utredning rörande de ekonomiska följderna av förslagets genomförande för folkhögskolorna icke förebragts.

Lantbruksstyrelsen har anfört, bland annat, följande.

Såsom folkhögskolorna utvecklats vore det uppenbart, att samhörigheten mellan folkhögskolan och lantmannaskolan kunde innebära mindre önskvärda band på lantmannaskolan och hindra dess ändamålsenliga utveckling. Lantbruksstyrelsen måste därför i princip ansluta sig till kommitténs krav på fullständig skilsmässa mellan de båda skolformerna jämväl i administrativt hänseende. Emellertid syntes en sådan skilsmässa på vissa håll knappast vara genomförbar utan allt för stora ekonomiska uppoffringar, i det att den ena skolan — och därvid i regel lantmannaskolan — måste utbrytas och flyttas till annan plats. Då båda skolorna tillhörde samma huvudman och kanske delvis vore förlagda till samma byggnader, vore det nämligen knappast möjligt och säkerligen icke rationellt att underställa dem olika styrelser. Understundom vore det också nödvändigt, att ett visst chefskap för bägge undervisningsformerna utövades av en för båda skolorna gemensam rektor. Erfarenheten visade dock att, där så kunnat ske, skilsmässa emellan folkhög- och lantmannaskola på en del håll genomförts. Det vore dock icke uteslutet, att fall kunde finnas, där ett genomförande av fullständig skilsmässa mellan dessa skolor, om hänsyn toges till alla förhållanden, skulle medföra större olägenheter än fördelar. Under sådana förhållanden funne sig lantbruksstyrelsen kunna ansluta sig till kommitténs förslag på denna punkt, dock endast under förutsättning att rätt förbehålles Kungl. Maj:ts att, om särskilda skäl därtill föranledde, medgiva fortsatt samband skolorna emellan i form av, bland annat, gemensam styrelse och rektor.

Flertalet av *styrelserna för lantmanna- och lanthushållsskolorna* synas vara eniga om lämpligheten av lantmannaskolans skiljande från folkhögskolan. *Styrelserna för Färgelanda, Mora, Bollnäs och Vindelns lantmannaskolor* hava emellertid ansett, att bärande skäl för en dylik skilsmässa icke anförts. *Styrelserna för Tomelilla och Fellingsbro lantmannaskolor* hava föreslagit, att respittiden för skiljandet av dessa skolor måtte utsträckas till tio år. *Styrelserna för Käversta och Tärna lanthushållsskolor* hava framhållit, att lanthushållsskolornas skiljande från övriga skolformer borde få avgöras i varje särskilt fall efter de olika förutsättningar — framför allt sådana av ekonomisk art — vilka i olika län och på olika orter förefunnes. *Statskontoret* har uttalat en liknande mening. *Styrelsen för Fellingsbro lanthushållsskola* har anfört, att lanthushållsskola borde kunna förläggas till samma plats som folkhögskola, under förutsättning att full ekonomisk självständighet ordnades för densamma.

Styrelsen för Östra Grevie lanthushållsskola har yttrat, bland annat:

Att endast för principens skull genomföra en skilsmässa mellan folkhögskola och lanthushållsskola syntes vara en misshushållning med de enskilda och allmänna medel, som offrats just i syfte att vid samma anläggning bereda

plats för båda skolformerna. Om en detaljerad uppdelning skulle ske i enlighet med kommitténs yrkanden beträffande undervisningen vid folkhögskola och lantman- eller lanthushållsskola, torde konsekvensen kräva, att denna specifikation av för den ena eller andra skolformen tillåtna eller icke tillåtna ämnen bleve ömsesidig och icke ensidig.

Älvsborgs läns norra och södra hushållningssällskaps förvaltningsutskott ha ansett, att sambandet mellan folkhögskola och lantmannaskola borde bibehållas på platser, där lokala önskemål därom förefunnes. Liknande synpunkter hava framförts av *landstingets i länet förvaltningsutskott*. *Örebro läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har uttalat, att skiljandet av lantman- och lanthushållsskolor från folkhögskola borde avgöras ur olika synpunkter och i varje särskilt fall. *Vissa förvaltningsutskott* ha oförbehållsamt uttalat sig för ett skiljande av ovannämnda skolformer i enlighet med kommitténs förslag.

Örebro läns landstings förvaltningsutskott har framhållit, att skäl syntes finnas även för bibehållande av sambandet mellan de olika skolformerna. Det vore uppenbara fördelar för lantman- och lanthushållsskolor att hava tillgång till speciallärare från folkhögskolorna samt möjlighet att använda folkhögskolornas samlingar och undervisningsmateriel m. m. Ett allmänt genomförande av kommitténs förslag i denna del kunde även komma att i vissa fall medföra stora ekonomiska uppoffringar för det allmänna utan att däremot svarande fördelar uppnåddes för utbildningen av landsbygdens ungdom. I varje fall syntes försiktigheten bjuda, att kommitténs förslag icke fastsloges som princip, från vilket intet undantag skulle vara medgivet.

Skolöverstyrelsen, som ansett förslaget olämpligt, har anfört, bland annat:

Överstyrelsen ville först erinra därom, att under senare år en frivillig skilsmässa mellan folkhögskola och fackskola flerstädes ägt rum och att framför allt lokala förhållanden varit avgörande för en dylik upplösning av ett tidigare samgående. I varje särskilt fall hade det givetvis ankommit på skolornas målsmän att fatta beslut i saken. Den upplösning av sambandet, som kommittén nu föresloge, skulle vara obligatorisk. De skäl, som härför anförts, vore enligt överstyrelsens mening icke övertygande. Där samarbetet mellan de olika skolformerna av ena eller andra skälet vore mindre gott, kunde en skilsmässa vara starkt motiverad, men där de olika skoltyperna, såsom på många ställen varit fallet, städse väl samarbetat och känt betydelsen av att de olika skolorna kunde komplettera varandra och i fostran av eleverna vara varandra till hjälp, funnes ingen önskan om skilsmässa. Lika litet torde vid dessa senare skolor känslan av att den ena skolformen hindrade den andras utveckling förefinnas. Skolöverstyrelsen ville uttala såsom ett önskemål, att, innan en obligatorisk skilsmässa föreskrevs, en detaljundersökning rörande förutsättningarna för skilsmässa vid varje särskild skolanläggning först skedde samt att, där skolornas målsmän funne ett fortsatt samgående önskvärt, pedagogiskt klokt och för de olika skolornas existens och arbetsmöjligheter bäst, Kungl. Maj:t skulle förbehållas rätt att efter vederbörlig framställning medgiva sådant fortsatt organisatoriskt samgående. Kommittén hade behandlat frågan om upphävandet av samarbetet som uteslutande en den ena partens, fackskolornas, angelägenhet. Denna ensidiga inställning till problemet om den fortsatta samlevnaden mellan skolorna markerades allra tydligast av den omständigheten, att kommittén icke

verkställt en utredning av de ekonomiska konsekvenserna för folkhögskolorna av en skilsmässa. Överstyrelsen funne det ofrånkomligt, att en dylik utredning skedde, innan ett förslag om den fasta lantbruksundervisningens omorganisation förelades riksdagen. Resultatet av en utredning måste komma att ställa sig helt olika vid olika skolor, eftersom arten av det organisatoriska samgåendet vore högst skiftande vid skolorna. Sålunda ville överstyrelsen erinra därom, att somliga kombinerade skolor hade sina undervisningslokaler, sina lärarbostäder, sina elevbostäder och övriga behöfliga utrymmen samlade i en byggnad, som, om den ena skoltypen flyttades bort, skulle bli onödigt stor för den kvarvarande skolan och givetvis krävde i underhåll och i kostnader för driften utgifter, som nu erlades av de båda skolorna gemensamt. Andra skolor, närmast de som hade ekonomiska föreningar såsom målsmän, hade större eller mindre kapital investerade i den gemensamma skolanläggningen. Det skulle för en kvarvarande skola med all sannolikhet i åtskilliga fall vara ekonomiskt omöjligt att lösa ut den bortflyttande skolan eller, där skolanläggningen hade medfört skuldsättning, ensam förränta och amortera den skuld, som skolorna tidigare haft att gemensamt bära. Att skolornas målsmän i alla förevarande fall skulle vara villiga eller ens äga möjlighet att i form av ökade anslag lämna kompensation för ett sänkt ekonomiskt underlag för en skolas drift torde icke kunna tagas med i räkningen som en säker realitet. Om en skola i följd av en obligatorisk skilsmässa måste åtaga sig en väsentligt ökad årlig ekonomisk börda, borde också möjligheter skapas till beredande av ökade statsbidrag åt sådan skola, då det eljest kunde tänkas, att skolans existens såsom en följd av utbrytningen bleve äventyrad.

Slutligen borde det icke förbises, att åtskilliga kombinerade skolor ägde skoljordbruk, vilket förhållande givetvis avsevärt kunde försvåra den av kommittén såsom önskvärd betraktade utflyttningen. Det torde icke få anses uteslutet, att, om en skilsmässa måste ske vid en dylik med skoljordbruk utrustad skola, det av skolans målsman kunde befinnas riktigast och lämpligast, att folkhögskolan flyttade. Kommittén hade icke tagit en sådan möjlighet med i beräkningen och hade följaktligen heller icke utrett, hur en dylik utflyttning skulle ekonomiskt ordnas. Det syntes överstyrelsen skäligt, att, om en utflyttning skulle ske, den av kommittén föreslagna hjälpen från statens sida borde utgå enligt lika normer, oberoende av om det vore folkhögskolan eller den därmed förbundna fackskolan som flyttade.

Av de från *styrelserna för kombinerade skolor* avgivna yttrandena framgår, att kommitténs förslag tillstyrkts med eller utan reservation av sju skolor och avstyrkts av fyra. Övriga styrelser hava ställt sig ganska reserverade till förslaget utan att dock vilja motsätta sig dess genomförande.

I anledning av kommitténs yttrande rörande begränsningen av lantbruksundervisningen vid folkhögskolorna ha vissa uttalanden gjorts i utlåtandena.

Lantbruksstyrelsen har härutinnan anfört, bland annat, följande.

Lantbruksstyrelsen ville till prövning upptaga frågan om förhållandet mellan lantmannaskolundervisningen och den undervisning i lantmannämnena, som bedreves vid vissa folkhögskolor. Till vad kommittén på denna punkt anfört kunde lantbruksstyrelsen principiellt ansluta sig. Styrelsen ansåge, att sådana olägenheter vore förenade med dessa dubbla, med varandra icke samverkande utan snarare konkurrerande statsunderstödda undervisnings-

former i lantmannaämnen, att skäl förelåge för att gå ännu ett steg längre än kommittén föreslagit.

Den vid folkhögskolorna bedrivna lantmannaundervisningen hade givetvis varit värdefull för jordbrukets utveckling och måste nog fortfarande anses så vara, i den mån tillgång till undervisning vid lantmannaskola icke förelåge. Ju mera den senare undervisningsformen ordnades och utvecklades kunde det befaras, att folkhögskolornas lantmannaundervisning komme att stå hindrande i vägen. Det kunde nämligen icke undvikas, att de så kallade lantmannabetonade folkhögskolorna uppträdde såsom direkta konkurrenter till lantmannaskolorna i fråga om elevanskaffning. Förekomsten av sådana lantbruksbetonade folkhögskolor hade också direkt motverkat anordnandet av väl utrustade lantmannaskolor. Om nu lantmannaskolorna omorganiserades så, att de lämpade sig för olika traktors och jordbrukarkategoriers behov, syntes det irrationellt, att staten i annan ordning stödde en lantmannautbildning, som bedreves enligt äldre former. Lantbruksstyrelsen ville därför föreslå, att i samband med en omorganisation av lantmannaskolorna till allsidig prövning upptoges frågan, huruvida statsunderstöd fortfarande borde utgå till lantbruksbetonad folkhögskola.

Skolöverstyrelsen har principiellt anslutit sig till samma ståndpunkt som lantbruksstyrelsen men framhållit, att den ifrågasatta ändringen i folkhögskolornas undervisning med hänsyn till de anställda lärarkrafterna icke kunde ske omedelbart.

Kommitténs uttalande rörande samförläggning av lantmannaskola och lantbrukshållsskola har föranlett vissa påpekanden.

Hallands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har ansett, att lantmanna- och lantbrukshållsskolor borde förläggas till samma plats, då skötseln av skoljordbruket vid lantbrukshållsskola därigenom skulle förenklas. *Jönköpings läns hushållningssällskap* har anfört, att lantmanna- och lantbrukshållsskola borde hava gemensam administration, när de vore förlagda till samma plats.

Riksförbundet landsbygdens folk har uttalat, att det vore önskvärt, att lantmanna- och lantbrukshållsskolorna förenades och att viss samdrift mellan dem komme till stånd. Förbundet har framhållit, att undervisningen vid en lantbrukshållsskola måste i hög grad befrämjas, om skolan hade tillgång till ett skoljordbruk. Enligt förbundets uppfattning gav erfarenheten från platser, där båda skolformerna vore förenade i en anstalt, vid handen, att denna skolform vore för elevernas utbildning och karaktärsdaning av största värde.

Ett av de viktigaste spörsmålen vid en blivande omorganisation av den lägre lantbruksundervisningen är frågan på vad sätt förhållandet mellan nu ifrågasvarande skolor, å ena, samt hushållningssällskapen, å andra sidan, bör ordnas. Till det av kommittén framlagda förslaget till problemets lösning kan jag icke helt ansluta mig. Ett visst samordnande av lantbruksundervisningen med hushållningssällskapens verksamhet synes emellertid välbetänkt. Att i så hög grad underordna skolorna sällskapen eller deras förvaltningsutskott, som kommittéförslaget innebär, torde dock icke vara lämpligt. Visserligen kan en dylik anordning synas rationell och effektiv, men den tor-

*Departements-
chefen.*

de likväl ur flera synpunkter, såsom i yttrandena påpekats, medföra nackdelar. Samordnandet av sällskapen och skolorna synes mig böra få utvecklas efter vad som finnes lämpligt inom de olika orter, där skolorna äro belägna, och på sådant sätt att de anslagsbeviljande lokala organens intresse för skolorna icke minskas.

Den samverkan, som enligt min mening bör komma till stånd mellan hushållningssällskapen och skolorna, torde därför böra genomföras på frivillighetens väg och under förutsättning, att samtliga de i frågan intresserade parterna därom äro ense och att skolornas ekonomiska ställning icke därigenom rubbas. Vid denna samverkan böra hushållningssällskapens förvaltningsutskott få tillfälle att yttra sig över de förslag till allmän plan för skolornas verksamhet, till undervisningsplan samt till de för skolornas medelsbehov upprättade staterna, vilka samtliga förslag sedermera fastställas av lantbruksstyrelsen. Vad angår lärarnas tillsättande torde detta få ankomma på skolornas styrelser, vilka bära närmaste ansvaret för skolornas verksamhet och utveckling. I den mån skolornas lärarkrafter icke helt tagas i anspråk för skolornas verksamhet böra de kunna användas för de uppgifter, som vederbörande hushållningssällskaps förvaltningsutskott och skolstyrelse anse böra ankomma på dem. Även i de fall där dylik samverkan icke kommer till stånd förutsätter jag, att hushållningssällskapen i den mån så är möjligt begagna skolornas lärarkrafter i sin verksamhet.

Genom det nu ifrågasatta samarbetet mellan skolorna och hushållningssällskapen vinnes, att en bättre överblick över skolornas verksamhet kan erhållas och att de olika skolorna inom ett hushållningssällskaps verksamhetsområde kunna organiseras och ifråga om sina undervisningsplaner inriktas så att de komplettera varandra. Jordbrukarungdomen erhåller härigenom sina utbildningsbehov täckta på det för den lättast tillgängliga och bästa sätt. Ett samarbete mellan skolorna och hushållningssällskapen på sätt här skisserats torde även medföra, att sällskapens intresse för skolverksamheten stärkes och skolorna till följd härav kunna påräkna ett större stöd från sällskapens sida. Det torde vara att förvänta, att genom sällskapens försorg kunskapen om skolorna och deras betydelse ur utbildningssynpunkt för jordbrukarna blir mera spridd ute i bygderna. Av vikt är jämväl, att genom den nu ifrågasatta samverkan större möjligheter öppnas att på ett rationellt sätt utnyttja lärarkrafterna vid skolorna. Avgjorda fördelar vinnas härigenom för såväl skolorna och lärarna som sällskapen. Skolorna kunna sålunda erbjuda lärarna bättre löne- och anställningsvillkor och bli därigenom i tillfälle att förvärva bättre kvalificerade lärarkrafter. Sällskapen å sin sida kunna för sin undervisnings- och konsulentverksamhet i viss mån disponera mångsidigt utbildad och tränad personal. En önskvärd cirkulation av befattningshavarna mellan skolorna och sällskapen underlättas även genom den föreslagna anordningen.

För det fall att, efter det samarbete mellan skola och hushållningssällskap i fråga om lärarkrafternas rationella utnyttjande anordnats, olika meningar

i viss sådan fråga skulle uppstå mellan skolstyrelsen och sällskapet torde det böra få ankomma på lantbruksstyrelsen att träffa avgörande i saken.

Vad kommittén anfört rörande samarbete mellan skolorna och skogsvårdsstyrelserna i frågor, som äga samband med den vid skolorna bedrivna undervisningen i skogshushållning, föranleder inga erinringar från min sida. Dyligt samarbete är önskvärt och lämpligt och torde också utan svårighet kunna etableras.

Beträffande det av kommittén väckta förslaget att frigöra nu ifrågavarande skolor från folkhögskolorna i de fall, där de äro sammanförda i en gemensam skola, torde vägande skäl tala för en sådan anordning. I princip kan jag även ansluta mig till detta förslag. Efter en sådan skilsmässa torde det kunna förväntas, att lantmanna- och lanthushållsskolorna bättre skola kunna göra sig gällande och få en förmånligare och friare ställning. Emellertid skulle ett genomförande av förslaget utan någon begränsning i vissa fall medföra så avsevärda kostnader, att desamma icke kunna bäras av skolorna eller deras huvudmän utan statens mellankomst, varvid stora krav kunde komma att ställas på statskassan. Med hänsyn härtill anser jag, att det icke bör föreskrivas en ovillkorlig skyldighet att genomföra den föreslagna upplösningen av sambandet mellan ifrågavarande skolor och folkhögskolorna. Kungl. Maj:t torde från fall till fall böra kunna medgiva att en nu bestående samhörighet tillsvidare må bibehållas, särskilt då ett omedelbart skiljande av skolorna skulle medföra alltför dryga kostnader. Vid inrättandet av nya skolor bör givetvis tillses, att någon sammanläggning med folkhögskola icke äger rum.

I anslutning till vad kommittén och skolöverstyrelsen föreslagit anser jag önskvärt, att den undervisning i rena jordbruksämnen som nu bedrivs vid vissa folkhögskolor upphör. Den dualism i undervisningen, som i viss mån uppkommer därigenom att även folkhögskolorna upptagit lantbruksundervisning på sitt program, kan icke vara till gagn för någondera av nu berörda skolformer. Vad jag nu uttalat avser givetvis icke att förhindra att i samband med den allmänna undervisningen t. ex. i naturlära och dylika ämnen vid folkhögskolorna lämnas orientering och upplysning rörande jordbruket och därmed sammanhängande frågor. Jag förutsätter, att skolöverstyrelsen upptager detta spörsmål till övervägande och vidtager erforderliga åtgärder.

De av kommittén framförda synpunkterna på frågan om lämpligheten av sammanläggning av lantmannaskola och lanthushållsskola föranleda icke någon erinran från min sida. I likhet med kommittén anser jag, att något hinder icke bör resas häremot. De för reglerandet av sammanläggningen av kommittén förordade bestämmelserna torde i huvudsak vara ändamålsenliga. Emellertid torde föreskrifterna icke göras ovillkorliga utan bör det få ankomma på Kungl. Maj:t att vid behov medgiva dispens från dem.

Lärarnas utbildning.

I sitt betänkande har kommittén framlagt vissa förslag rörande utbildningen av lärarna vid lantbruksundervisningsanstalterna. Dessa förslag avse endast de agronomiskt utbildade lärarna. Efter att hava redogjort för fordringarna för inträde vid lantbrukshögskolan samt undervisningen där (sid. 155—157 i betänkandet), har kommittén framhållit, att den nuvarande pedagogiska utbildningen vid lantbrukshögskolan vore för knapphändig för utbildning av lärare för lantmänna- och lantbruksskolorna. Kommittén har föreslagit, att denna bör ordnas i huvudsak på följande sätt. Främst för sådana studerande, som ämna ägna sig åt lärarverksamhet, utbygges den nu vid lantbrukshögskolan anordnade kursen i pedagogik. Den bör, liksom hittills varit fallet, omfatta dels föreläsningar och dels undervisningsövningar jämte övningar i lantbruksjournalistik. Tillhopa böra föreläsningarna upptaga 25 lektionstimmar. Efter föreläsningarnas slut bör varje deltagare i kursen hålla en övnings- och en provföreläsning, vilken bör följas av kritik. De studerandes övriga undervisningsövningar böra lämpligen äga rum vid Ultuna lantbruksskola samt vid närbelägna lantmannaskolor. Innan studeranden får hålla några lektioner vid nämnda skolor, bör han först hava åhört ett visst antal lektioner och av vederbörande lärare blivit underrättad om det sätt, på vilket undervisningen vid dessa skolor meddelas. Därefter bör den studerande hålla minst tillhopa fyra övnings- och provlektioner. Sedan en från lantbrukshögskolan utexaminerad agronom erhållit anställning såsom extra ordinarie ämneslärare vid lantmänna- eller lantbruksskola, bör det tillkomma vederbörande föreståndare att giva den nye läraren den handledning i fråga om undervisningsverksamheten, varav denne kan vara i behov. Genom att såsom kommittén föreslagit fordra, att agronom skall hava tjänstgjort minst två år såsom extra ordinarie ämneslärare, förrän han må anses behörig att erhålla mera fast anställning såsom ordinarie ämneslärare, har möjlighet vunnits att pröva den unge agronomens lämplighet för lärarkallet, innan han i förekommande fall såsom ordinarie knytes till ifrågasvarande undervisningsverksamhet.

Beträffande utbildandet av lärarinnor för lantbruksskolorna har kommittén — efter att hava redogjort för den nuvarande utbildningsordningen — uttalat, att hela frågan om lantbrukslärläroinnoutbildningen syntes böra göras till föremål för särskild utredning. Såsom skäl härför har kommittén anfört, bland annat:

Det syntes vara önskvärt, att eleverna vid lantbruksseminarium i allmänhet ägde ett bättre teoretiskt underlag för studierna. Vidare syntes den praktiska förutbildningen böra vara så planlagd, att garantier funnes för kunnighet i allehanda praktiska arbeten, omfattande tillräcklig tid för övning i husdjursskötsel och särskilt smådjursskötsel, i trädgårdsskötsel och i lantbrukshåll m. m. Praktiken i lanthem borde om möjligt, åtminstone delvis, avse verklig bondgård, där husmodern själv deltog i allt arbete. Själva seminarierna borde bättre utrustas med undervisningsmateriel, laboratorier och bibliotek. Undervisningen borde i viss utsträckning omläggas efter nya prin-

ciper, t. ex. med tillämpad näringslära i matlagningen och med hänsyn mera tagen till möjligheterna att vid låga inkomster skaffa en fullvärdig kost. I de flesta ämnen vore en grundligare teoretisk undervisning påkallad.

Kommittén har även föreslagit, att kurser böra anordnas för lärarnas fortsatta utbildning efter början av deras egentliga lärarverksamhet. Efter att hava erinrat att under senare år ett flertal dylika kurser i olika ämnen anordnats har kommittén uttalat, att dessa kurser synas hava varit till gagn och att liknande kursverksamhet därför borde fortsättas. Den omständigheten att lantbruksundervisningen stode inför sin reformering syntes göra det särskilt påkallat, att de redan verksamma lärarna bereddes talrika tillfällen att förkovra sig inom sina ämnesområden. Därvid torde icke minst böra beaktas behovet av föreläsningar i praktisk pedagogik. Särskilda kurser rörande administrativa och organisatoriska problem avseende lantbruksundervisningsanstalterna borde även övervägas.

För ifrågavarande ändamål har kommittén beräknat ett särskilt anslag å 8,000 kronor.

Yttrandena.

Kommitténs förslag rörande lärarutbildningen har i de avgivna yttrandena i allmänhet icke föranlett några erinringar.

Lantbrukshögskolans lärarråd har emellertid uttalat en viss tvekan rörande möjligheterna att genomföra förslaget. Lärarrådet har i frågan anfört, bland annat:

Lärarrådet ville framhålla, att kommitténs program för ordnandet av undervisningen i pedagogik vid lantbrukshögskolan vore så omfattande, att det näppeligen kunde realiseras i obeskuret skick. Hela undervisningen i pedagogik skulle av läraren i ämnet kräva minst 145 undervisningstimmar, om kursen bevistades av 20 studenter. Att pressa in detta timal i lantbrukshögskolans redan nu hårt belastade studieschema skulle bereda mycket stora svårigheter. Dessutom ville lärarrådet framhålla, att undervisningen vid lantbrukshögskolan delvis meddelades i form av seminarieövningar, vid vilka studenterna finge hålla inledningsföredrag till följande diskussion. Sådana övningar hölles i flera av de agronomiska ämnena och varje student finge därför under vistelsen vid högskolan hålla flera dylika föredrag, varigenom en god övning erhöles såväl uti behandlingen av förelagt ämne som uti framträdandet som föreläsare. Dessa seminarieövningar kunde därför i ej ringa mån räknas den pedagogiska utbildningen till godo. Om varje student, som ville förvärva intyg om genomgången fullständig kurs i pedagogik, dessutom hölle en provföreläsning i närvaro av läraren i pedagogik samt i enlighet med kommitténs förslag hölle en övnings- och provlektion i Ultuna lantbruksskola eller den närbelägna Jälla lantmannaskola, torde detta kunna anses tillfyllest och lärarrådet kunde för sin del icke tillstyrka en mera omfattande utbildning i pedagogik inom ramen för lantbrukshögskolans undervisning.

Såsom kommittén framhållit torde en viss förbättring av utbildningen för *Departements-* lärarna och lärarinnorna vid de ifrågavarande skolorna vara önskvärd. Vad *chefen.* angår lärarna vid lantmanna- och lantbruksskolorna synas bristerna främst

gälla den pedagogiska utbildning, som meddelas dem vid lantbrukshögskolan. Av vad kommittén anfört torde framgå att denna utbildning är för knapphändig. En utökning av densamma synes därför böra övervägas, och därvid torde i huvudsak kommitténs förslag kunna godtagas. Med hänsyn till vad lantbrukshögskolans lärarråd anfört synes dock någon begränsning böra göras i förslaget. Sålunda torde de föreläsningar, som eleverna enligt kommitténs förslag böra hålla, kunna begränsas till endast en sådan i stället för två. Såsom lärarrådet påpekat få eleverna vid högskolan övning i att föreläsa under de vid högskolan förekommande seminarieövningarna. Någon ökning av kostnaden för undervisningen i pedagogik torde bli följden av ett genomförande av ifrågavarande förslag. Denna kostnadsökning synes emellertid bliva förhållandevis obetydlig. Fortbildningskurser för lärare torde även böra anordnas. Härvid torde särskilt beaktas, att lärarna erhålla tillfälle att inhämta kunskaper rörande jordbrukets ekonomiska utveckling och därmed sammanhängande frågor.

Vidkommande utbildningen för lärarinnorna vid lanthushållsskolorna synes på sätt kommittén föreslagit böra övervägas att göra denna till föremål för särskild utredning. Jag torde sedermera få ånyo underställa Kungl. Maj:t denna fråga.

Lärarnas tjänstgörings- och avlöningsförhållanden.

Tjänstgöringsförhållanden.

Enligt kommitténs uppfattning är en av de viktigaste förutsättningarna för fortsatt gynnsam utveckling inom lantbruksundervisningen, att lärarnas samsättningsfråga bringas till bättre lösning. Kommittén har framhållit, att vid nyordning på detta område särskilt följande principer böra tjäna till ledning. Lärarna böra stå till vederbörande skolas förfogande i den utsträckning skolan behöver dem, ej blott för huvudkurser utan även för kortare utbildnings- och undervisningskurser. Lärarnas arbetskraft bör, i den mån den ej tages i anspråk för skolans undervisningsverksamhet, utnyttjas på ett sådant sätt, att skolans syfte därigenom främjas och läraren erhåller ökade förutsättningar att meddela en efter bygdens förhållanden anpassad, gagnande undervisning.

I anslutning till dessa principer har kommittén framlagt förslag rörande *u n d e r v i s n i n g s s k y l d i g h e t e n* för lärarna vid ifrågavarande skolor. I fråga om föreståndare för *l a n t m a n n a s k o l a* har kommittén med hänsyn till hans administrativa och förvaltningsmässiga göromål ansett, att hans undervisningsskyldighet rimligen bör omfatta 14—20 veckotimmar, allt efter skolans storlek och andra undervisningen påverkande förhållanden. Det är att märka, att enligt förslaget föreståndaren i regel skall sköta skoljordbruket vid skolan. Undervisningsskyldigheten för ämneslärarna, vilka mera odelat kunna ägna sig åt undervisningen, har kommittén ansett böra bestämmas att omfatta 20—24 veckotimmar.

Föreståndare för lantbruksskolan har i kommitténs förslag ålagts en undervisningsskyldighet av 10—12 veckotimmar. Såsom skäl för att undervisningsskyldigheten för honom föreslagits bliva av mindre omfattning än den, som ålagts föreståndare för lantmannaskola, har kommittén framhållit, bland annat, att den till lantbruksskolan knutna jordbruksegendomen, vilken skall handhavas av föreståndaren, i allmänhet finge förutsättas vara betydligt större än skoljordbruket vid lantmannaskolan och som följd därav i avsevärt större utsträckning taga föreståndarens tid i anspråk. Ämneslärarnas undervisningsskyldighet har i kommittéförslaget upptagits till 16—20 veckotimmar. Vid bestämmandet av undervisningsskyldighetens omfattning har kommittén tagit hänsyn till att dessa lärare böra i större utsträckning än lärarna vid lantmannaskolorna taga del i skolegendomens förvaltning.

Det vid lanthuskolan tillämpade undervisningssystemet försvårar enligt kommitténs mening fastställandet av fixerad undervisningsskyldighet. Den teoretiska undervisningen har relativt mindre omfattning. Vid den praktiska undervisningen uppdelas eleverna i grupper, som var för sig handledas av en lärarinna. En dylik grupp sysselsättes i regel med samma slags arbete under hela dagen, och därigenom blir också lärarinnan jämförelsevis bunden. På grund av de särskilda förhållanden, som sålunda råda vid lanthuskolan, har kommittén icke funnit möjligt att för dess personal angiva den undervisningsskyldighet, som kunde anses lämplig.

Kommittén har vidare framhållit, att det syntes i fråga om lärarna vid lantmannaskolorna kunna inträffa, att dessa icke kunde helt utnyttjas i skolans tjänst. För dylika fall har kommittén föreslagit, att lärarna delvis skola sysselsättas med andra uppgifter och kunna få tillgodoräkna sig denna tjänstgöring för erhållande av lön såsom för full tjänstgöring vid skolan. Kommittén har ansett, att därvid i första hand bör ifrågakomma verksamhet i vederbörande hushållningssällskaps tjänst, såsom t. ex. medverkan i av sällskapet anordnade undervisningskurser. Av kommittén har även framhållits, att arbete för ungdomsorganisationer, försöksringar, bokföringsföreningar och därmed jämförbara organisationer bör kunna godkännas såsom kompensation för visst avdrag i undervisningsskyldigheten vid skola. Kommittén har emellertid framhållit, att genom den ifrågasatta anordningen den fasta lantbruksundervisningen komme att belastas med vissa kostnader för lärares avlöning, som rätteligen torde falla på hushållningssällskapen eller annat organ, som sysselsatte ifrågavarande lärare. Enligt kommitténs uppfattning betyder det icke så mycket, om dessa kostnader ej hållas strängt isär. Läraren kommer hela tiden att tjäna lantbruksundervisningen, tagen i vidsträckt bemärkelse, och genom den utåtriktade verksamheten främjar han enligt kommitténs mening direkt skolans syfte på flera sätt. Nu angivna system för sysselsättning av lärare, som ej har full tjänstgöring vid skolan har kommittén funnit böra föranleda viss kontroll. Kommittén har ansett, att denna kontroll bör utövas genom lantbruksstyrelsen.

Avlöningsförhållanden.

Kommitténs betänkande innefattar jämväl förslag till lönereglering för föreståndare och lärare vid lantbruksundervisningsanstalterna. Jag torde nu få lämna en kortfattad redogörelse för detta förslag och därvid ställa detsamma i belysning av nu gällande avlöningsförhållanden.

I fråga om *ordinarie lärare med full årstjänstgöring* har kommittén föreslagit följande. *Föreståndare vid lantmannaskola* har kommittén ansett böra placeras i 26:e lönegraden. För närvarande åtnjuter en dylik föreståndare vid lantmannaskola med vinterkurs jämte längre kurs, fortsättningskurs eller andra årskurs avlöningsförmåner till ungefär följande värde:

	Begynnelselön, kr.	Slutlön, kr.
Grundlön	5,400	5,400
Ålderstillägg (2 à 500)	—	1,000
Provisorisk avlöningsförbättring	600	600
Dyrtidstillägg å grundlön och ålderstillägg (uppskattningsvis 16 $\frac{1}{2}$ %)	891	1,056
Kronor	6,891	8,056
Bostad med bränsle (beräknat värde)	900	900
Tillhopa kronor	7,791	8,956
Tillkommer eventuellt dyrtidstillägg från landsting (uppskattat belopp)	891	1,056.

Enligt kommittéförslaget bli avlöningsförmånerna vid antagen placering inom dyrortsgrupp A följande:

Avlöning enligt 26:e lönegraden.

<i>Dyrortsgrupp A:</i>	Löneklass:	26	27	28	29
Lön		7,140	7,620	8,100	8,580
Dyrtidstillägg (uppskattningsvis 15 %)		1,071	1,143	1,215	1,260
Provisorisk avlöningsförstärkning		132	132	132	132
Kronor		8,343	8,895	9,447	9,972.

Lärare vid lantmannaskola med tjänstgöring vid huvudkurs (vinterkurs) jämte längre kurs, fortsättningskurs eller andra årskurs uppbär för närvarande avlöning till ungefär följande värde.

	Begynnelselön, kr.	Slutlön, kr.
Grundlön	3,700	3,700
Ålderstillägg (3 à 500)	—	1,500
Provisorisk avlöningsförbättring	500	500
Dyrtidstillägg å grundlön och ålderstillägg (uppskattningsvis 16 $\frac{1}{2}$ %)	610	858
Kronor	4,810	6,558
Bostad med bränsle (beräknat värde)	700	700
Tillhopa kronor	5,510	7,258
Tillkommer eventuellt dyrtidstillägg från landsting (uppskattat belopp)	610	858.

¹ Dyrtidstillägget beräknat på en årslön av 8,400 kronor.

Kommittén har föreslagit, att ifrågavarande lärare skola placeras i 22:a lönegraden.

Deras löneförmåner skulle då bli följande:

<i>Dyrortsgrupp A:</i>	Löneklass:	22	23	24	25
Lön		5,520	5,880	6,300	6,720
Dyrtidstillägg (uppskattningsvis 15 0/0)		828	882	945	1,008
Provisorisk avlöningsförstärkning		132	132	132	132
	Kronor	6,480	6,894	7,377	7,860.

Föreståndare vid lantbruksskola är för närvarande i avlöningshänseende likställd med sådan föreståndare vid lantmannaskola, som förut avses. Kommittén har funnit det vara lämpligt, att denna likställighet även i fortsättningen upprätthålles, och har i överensstämmelse därmed föreslagit, att jämväl föreståndare för lantbruksskola hänföres till 26:e lönegraden. Det är för närvarande vanligt, att föreståndaren vid lantbruksskola, därest han är anställd tjänsteman, utöver föreståndarlönen erhåller särskilt förvaltararvode av skolegendomens ägare. Kommittén har ansett, att dylik föreståndare bör medgivas rätt att även efter löneregleringens genomförande i förekommande fall mottaga sådant arvode.

Förste lärare vid lantbruksskola är nu i avlöningshänseende likställd med sådan fast anställd lärare vid lantmannaskola, som förut berörts. Kommittén har icke föreslagit någon ändring därutinnan. Ämneslärare vid lantbruksskola har således av kommittén placerats i 22:a lönegraden.

Föreståndarinna vid lanthushållsskola med två längre kurser åtnjuter för närvarande avlöningsförmåner till följande ungefärliga värde:

	Begynnelselön, kr.	Slutlön, kr.
Grundlön	3,400	3,400
Ålderstillägg (2 à 300)	—	600
Provisorisk avlöningsförbättring	340	340
Dyrtidstillägg (uppskattningsvis 16 1/2 0/0)	561	660
	Kronor	4,301
Bostad med bränsle (beräknat värde)	450	450
	Tillhopa kronor	4,751
Tillkommer eventuellt dyrtidstillägg från landsting (uppskattat belopp)	561	660.

Kommittén har ansett föreståndarinna vid lanthushållsskola böra placeras i 18:e lönegraden och till följd härav åtnjuta följande löneförmåner:

<i>Dyrortsgrupp A:</i>	Löneklass:	18	19	20	21	(22)
Lön		4,260	4,560	4,860	5,160	5,520
Dyrtidstillägg (uppskattningsvis 15 0/0)		639	684	729	774	828
Provisorisk avlöningsförstärkning		132	132	132	132	132
	Kronor	5,031	5,376	5,721	6,066	6,480.

Lärrarinnan vid lant-hushållsskola med två längre kurser uppbär för närvarande följande avlöningsförmåner (i vissa delar beräknade värden):

	Begynnelselön, kr.	Slutlön, kr.
Grundlön	2,500	2,500
Ålderstillägg (3 å 300)	—	900
Provisorisk avlöningsförbättring	250	250
Dyrtidstillägg (uppskattningsvis 16 $\frac{1}{2}$ 0/0)	412	561
	Kronor 3,162	4,211
Bostad med bränsle (beräknat värde)	300	300
	Tillhoppa kronor 3,462	4,511
Tillkommer eventuellt dyrtidstillägg från landsting (uppskattat belopp)	412	561.

Kommittén har föreslagit, att lärrarinnan med nyss angiven tjänstgöringsskyldighet skulle placeras i 15:e lönegraden. Hennes löneförmåner skulle då bli följande:

Dyrortsgrupp A:	Löneklass:	15	16	17	18	(19)
Lön		3,450	3,660	3,960	4,260	4,560
Dyrtidstillägg (uppskattningsvis 15 0/0)		517	549	594	639	684
Provisorisk avlöningsförstärkning		132	132	132	132	132
	Kronor	4,099	4,341	4,686	5,031	5,376.

Kommittén har slutligen uttalat såsom sin mening, att nu föreslagna lönegradsplacering får gälla jämväl ordinarie lärarpersonal vid sådan lantmannaskola eller lant-hushållsskola, där undervisning vid huvudkurs visserligen pågår kortare del av året, än förut sagts, men där undervisningen ingår såsom led i vederbörande hushållningssällskaps allmänna undervisningsverksamhet och läraren under tid, då undervisning vid skolan icke pågår, sysselsättes med jämförbara uppgifter inom hushållningssällskapet eller detta närliggande verksamhetsområden.

I fråga om placering i löneavseende av *ordinarie lärare med full tjänstgöring endast viss del av året* har kommittén ansett, att dessa böra med hänsyn till sin kortare tjänstgöringstid placeras i något lägre lönegrad än kollegerna med tjänstgöring hela året. I enlighet härmed har kommittén förordat, att föreståndare vid lantmannaskola med endast vinterkurs placeras i 23:e lönegraden. Lönen jämte dyrtidstillägg och provisorisk avlöningsförstärkning kommer då i dyrortsgrupp A att till en början uppgå till 6,894 kronor och efter uppflyttning i högsta löneklassen till 8,343 kronor. För närvarande åtnjuter en föreståndare för nyssnämnda skola en begynnelselön av 5,980 kronor samt en slutlön av 7,145 kronor, vartill i visst fall kommer dyrtidstillägg från landstinget å 660—825 kronor. Lärare vid lantmannaskola med endast vinterkurs föreslås av kommittén böra placeras i 18:e lönegraden, vilket innebär en begynnelselön — dyrtidstillägg och provisorisk avlöningsförstärkning inberäknat — av 5,031 kronor samt en slutlön av 6,480 kronor.

Nuvarande löneförmåner innefatta en begynnelselön av 4,580 kronor samt en slutlön av 6,327 kronor. Härtill kommer i vissa fall dyrtidstillägg från landstinget å 495—742 kronor.

Föreståndarinnan vid lanthushållsskola med endast en längre kurs har av kommittén placerats i 11:e lönegraden. Hennes lön varierar sålunda från 3,355 till 3,858 kronor. Nuvarande löneförmåner uppgå till lägst 2,755 kronor och högst 3,454 kronor. I vissa fall tillkommer dock dyrtidstillägg av landstinget å 330—429 kronor. Lärarinnan vid skola, som nu avses, har i kommittéförslaget tillagts lön enligt 7:e lönegraden eller sålunda lägst 2,769 kronor och högst 3,183 kronor. För närvarande utgår begynnelselönen med 2,047 kronor och slutlönen med 3,096 kronor jämte i vissa fall dyrtidstillägg å 247—396 kronor.

För *lärarpersonal, som icke haft ordinarie anställning*, äro löneförhållandena för närvarande helt oreglerade. Enligt vad kommittén uppgivit, synes det vara vanligt, att dylik lärare vid lantmannaskolas vinterkurs erhåller ett arvode av omkring 1,500 kronor och kollegan vid lantbruksskolan, därvid tjänstgöringen omfattar hela året, mellan 1,800 och 2,400 kronor. För extra lärarinnan vid lanthushållsskola torde ett månadsarvode av 100 kronor vara vanligt. I de flesta fall torde jämte den kontanta lönen utgå bostadsförmån och i särskilda fall — vid lantbruksskola och lanthushållsskola — jämväl fri kost. Enligt kommitténs mening är det önskvärt, att det icke obetydliga antal lantbrukslärare, som det här gäller, får sina anställnings- och avlöningsförhållanden bättre ordnade än vad nu är fallet. Kommittén har ansett, att extra lärare vid lantmannaskola med full tjänstgöring under hela läsåret — och kommittén räknar till dessa jämväl sådana, som under någon del av året äro sysselsatta av vederbörande hushållningssällskap med undervisningsverksamheten närstående uppgifter — samt andre lärare vid lantbruksskola i princip böra likställas i avlöningshänseende. Båda dessa grupper av lärare, vilka kommittén med ett gemensamt namn benämnt extra ordinarie ämneslärare, har kommittén ansett böra erhålla anställning som extra ordinarie befattningshavare och placeras i 17:e lönegraden. Därest extra ordinarie ämneslärare vid lantmannaskola anställes för undervisning huvudsakligen under vinterkurs, bör han enligt kommitténs mening skäligen placeras som extra ordinarie befattningshavare i 12:e lönegraden. Den särskilda ersättningen för undervisning under överskjutande tid har kommittén förordnat böra fastställas till tre kronor per undervisningstimme.

Extra ordinarie ämneslärarinnan vid lanthushållsskola bör enligt kommitténs uppfattning hänföras till 11:e lönegraden för extra ordinarie befattningshavare, därest anställningen avser skola med undervisning hela året, och till 4:e lönegraden för extra ordinarie befattningshavare, därest skolan under läsåret anordnar endast en halvårskurs.

Avlöning till *speciallärare* bör enligt kommitténs mening icke fixeras i avlöningsreglementet utan arvodet till sin storlek bestämmas från fall till fall.

Kommittén har ansett, att *vikariatsersättning* bör utgå enligt enahanda grunder, som innefattas i allmänna civilförvaltningens lönesystem.

Vid förut omförmält löneregleringsförslag har kommittén utgått från, att den nu förekommande förmånen av fri bostad icke inräknas i lönen, utan läraren lämnar ersättning därför efter det värde, den beräknas hava i orten.

Anställningsformen.

I fråga om anställningsformen har kommittén föreslagit, att den lärarpersonal, som är avsedd att vara fast knuten till lantbruksundervisningsanstalterna, anställs tills vidare med sex månaders ömsesidig uppsägning. För närvarande är fast anställd lärare vid lantmanna- eller lantbruksskola anställd antingen för viss tid — därvid med undantag för de två första åren anställning skall ske för minst tre år i sänder — eller också tillsvidare med ömsesidig rätt till uppsägning. Uppsägningstiden utgör för närvarande vid lantmannaskola minst fyra månader och vid lantbruksskola minst sex månader. Beträffande lärare vid lantbruksskola saknas bestämmelse i förevarande hänseende.

Kommittén har såsom motivering för sitt förslag anført, bland annat:

Kommittén funne det vara angeläget, att lantbrukslärares anställningsförhållanden så långt möjligt tryggades. Med hänsyn till lantbruksundervisningsanstalternas karaktär av frivilliga utbildningsanstalter syntes det emellertid nödvändigt, att ledningen för dylik ungdomsskola ägde viss möjlighet att genomföra förändringar i fråga om lärarpersonalens storlek och sammansättning. Sådan förändring kunde nödvändiggöras av utvecklingen i fråga om elevtillströmningen till skolan. Det vore ock tydligt, att i det fall lärare vid sådan ungdomsskola visade sig uppenbart olämplig ledningen för skolan borde äga vidtagna åtgärder för hans ersättande med annan lärarkraft.

Yttrandena.

I ett flertal yttranden har i fråga om lärarnas tjänstgöringsförhållanden uttalats, att tiden för föreståndarens undervisningsskyldighet bestämts väl lång, och i flera yttranden har därför förordats en nedsättning av densamma till minst åtta timmar i veckan. Denna mening har omfattats av bland andra *lantbruksstyrelsen* och så gott som samtliga *skolstyrelser*.

Det av kommittén framlagda förslaget till lönereglering för lärarna har i ett flertal av de avgivna yttrandena bestämt avstyrkts. Såsom skäl för avstyrkande av förslaget har framhållits, att det med hänsyn till den då förestående löneregleringen för de statliga befattningshavarna i allmänhet icke vore lämpligt att genomföra en lönereglering av lönerna för ifrågavarande lärare. Vidare har mot förslaget anförts, att en lönereglering för lärarna vid lantbruksundervisningsanstalterna borde genomföras samtidigt med en lönereglering för de hos hushållningssällskapen anställda befattningshavarna och en dylik reglering för lärarpersonalen vid folkhögskolorna. I ett stort antal yttranden har därjämte mer eller mindre omfattande erinringar framställts mot förslaget. I vissa yttranden har sålunda påyrkats bättre placering i lönehänseende för ifrågavarande personal, än den kommittén föreslagit.

Ur yttrandena må i övrigt här återgivas följande.

Statskontoret, som motsatt sig den föreslagna löneregleringen, har såsom skäl härför anfört:

Statskontoret funne det av principiella skäl oriktigt att utsträcka tillämpningen av de regler, vilka utarbetats med hänsyn till statliga tjänstemanna- och lärarkårer, till lärarna vid nu ifrågakarande undervisningsanstalter. Såsom också syntes framgå av förslaget lämpade sig ej heller dessa regler för de vid anstalterna rådande förhållandena, vilket skarpast framträdde i fråga om dels den anställningsform med viss uppsägningstid, som de ordinarie lärarna här skulle erbjudas, och dels förslaget till lönegradsplacering av lärarpersonalen vid lantmannaskolor med enbart vinterkurs (125 arbetsdagar) och lanthushållsskolor med enbart halvårskurs.

Vid granskning av de för närvarande till lärarna vid ifrågakarande skolor utgående löneförmånerna hade statskontoret kommit till den uppfattningen, att lärarna genomgående måste anses väl avlönade. Under sådana förhållanden syntes en lönereglering för dessa befattningshavare icke vara mer angelägen, än att densamma kunde uppskjutas i avvaktan på den utredning angående skolornas inordnande såsom led i hushållningssällskapens allmänna verksamhet, som av statskontoret förut förordats. I varje fall borde detta löneregleringsfråga icke upptagas till slutlig behandling annat än i samband med frågan om den allmänna reglering av den till hushållningssällskapet knutna konsulentverksamheten jämte konsulenternas löner, som torde vara att förvänta.

Allmänna civilförvaltningens lönenämnd, som ur principiella synpunkter ställt sig tveksam till förslaget genomförande, har anfört, bland annat, följande:

Enligt lönenämndens uppfattning låge det närmast till hands att låta med löneregleringen för lärarpersonalen vid lantbruksundervisningsanstalterna anstå, till dess frågan om ändrade avlöningsbestämmelser för de statliga befattningshavarna vunnit sin lösning. Lönenämnden ville ock ifrågasätta, om frågan rörande lönereglering för lärarpersonalen vid lantmannaskolorna kunde lösas fristående från spörsmålet om lönereglering för lärarna vid folkhögskolorna. Med hänsyn till de jämförelsevis förmånliga avlöningsbestämmelser, som för närvarande gällde för befattningshavarna vid lantbruksundervisningsanstalterna, torde för deras vidkommande ett anstånd med löneregleringens genomförande icke kunna anses medföra några mera nämnbärdiga olägenheter.

Med avseende å förslaget detaljer har lönenämnden anfört i huvudsak följande.

Mot kommitténs förslag beträffande löneställningen för ordinarie personal vid lantmannaskola, där undervisning vid huvudkurs påginge under minst tio månader årligen, samt vid lantbruksskola hade lönenämnden icke något att erinra. Däremot kunde lönenämnden icke biträda kommitténs uppfattning, att full lön enligt de föreslagna lönegraderna skulle utgå under tid, då undervisning vid skolan icke påginge, utan befattningshavarna sysselsattes med jämförbara uppgifter inom vederbörande hushållningssällskap eller detta närliggande verksamhetsområden. De arbetsuppgifter, som å sådan tid tilläventyrs skulle av hushållningssällskapen anförtros ifrågakarande lärare,

kunde nämligen icke betraktas såsom helt likställda med de göromål, som ankomme på lärarna vid utövningen av lärarbefattningen.

Vad vidare anginge löneställningen för lantmannaskolornas befattningshavare i de fall, då undervisningen endast omfattade en vinterkurs, ansåge lönenämnden dessas lönegradsplacering böra vara densamma som vid skola med helårsundervisning, ehuru lönen skulle reduceras med hänsyn till den kortare tjänstgöringstiden. En liknande anordning funnes genomförd för lärare i övningsämnen vid det statliga undervisningsväsendet, där lönen jämlikt 8 § 2 mom. avlöningsreglementet (nr 873/1937) skulle utgå i förhållandet till antalet veckotimmar. I förevarande fall syntes lönen kunna bestämmas på grundval av antalet tjänstgöringsveckor. Det kunde erinras, att folkskolläraernas löner enligt avlöningsreglementet nr 868/1937 skulle bestämmas efter den årliga lästidens längd vid vederbörande skola.

Beträffande kommitténs förslag till löneställning för lantbruksskolornas personal finge lönenämnden framhålla, att nämnden funnit de föreslagna lönegraderna jämförelsevis låga i förhållande till vad kommittén förordat för de övriga skolornas vidkommande. Lönenämnden ansåge sig i detta sammanhang böra erinra om, att lönenämnden i yttrande den 27 november 1937 angående anslag till skyddshemsverksamheten för budgetåret 1938/39 uttalat sig för en placering av föreståndarinnorna vid de kvinnliga skyddshemmen i 20:e lönegraden samt av folkskollärarynnorna vid dylika hem i 18:e lönegraden. I fråga om löneställningen för nu ifrågavarande befattningshavare med anställning vid lantbruksskola, där endast halvårskurs vore anordnad, gällde vad lönenämnden förut anfört beträffande personal vid lantmannaskola med full tjänstgöring endast under en del av året. Det sistnämnda hade avseende jämväl å den extra ordinarie lärarpersonalen med mindre än tio månaders årlig tjänstgöring.

Lönenämndens ordförande generaldirektören E. Stridsberg har i ett särskilt yttrande anfört:

Den av kommittén verkställda utredningen kunde icke läggas till grund för förslag om löneroglering för ifrågavarande lärarpersonal. Det kunde överhuvud taget starkt tagas i tvivelsmål, om det statliga lönesystemet borde tillämpas på lärare vid anstalter, som icke inginge i eller anslöte sig till en obligatorisk undervisningsform. Den anknytning till hushållningssällskapens upplysningsverksamhet, som kommittén åsyftade, vore allt för löslig och allt för oviss med avseende på genomförandet för att kunna tillmätas en avgörande betydelse för en löneroglering. Först sedan de organisatoriska omläggningarna genomförts, syntes tiden vara inne att till slutligt övervägande upptaga frågan, om löneroglering för omhandlade lärare borde ske enligt de statliga avlöningsprinciperna.

Därest i allt fall kommittéförslaget ansåges böra göras till föremål för proposition till riksdagen borde särskilt framhållas, att med den bristande klarheten i fråga om de uppgifter, som komme att åligga lärarpersonalen i hushållningssällskapens tjänst, kommitténs förslag till lönegradsplacering av vissa befattningshavare måste anses ligga alltför högt. Med hänsyn jämväl till de uppställda kvalifikationskraven och till andra jämförbara statliga befattningshavares löneställning syntes sålunda för föreståndare vid lantmannaskola böra avses högst 24:e lönegraden och för lärare vid sådan skola högst 21:a lönegraden, detta vid s. k. full tjänstgöring. Även för föreståndare vid lantbruksskola syntes en placering i 24:e lönegraden vara tillfyllest. De kvinnliga lärarnas lönegradsplacering syntes däremot snarare vara lågt än högt tilltagen. Intill dess dessa lärares ställning i organisatoriskt hänseende blivit klarlagd, vore det dock befogat att ej gå över kommitténs förslag.

Jämväl *lantbruksstyrelsen* har ställt sig avvisande mot kommitténs förslag till lönerreglering. I sitt yttrande har styrelsen av principiella synpunkter, bland annat, anfört:

Lantbruksstyrelsen ställde sig betänksam till ett genomförande av ifrågasatt lönerregleringsförslag. Det nuvarande avlöningssystemet för lärarpersonalen vid de lägre lantbruksundervisningsanstalterna vore utarbetat i nära anslutning till de avlöningsgrunder, som gällde inom annan statsunderstödd verksamhet å jordbrukets område, i första hand då hushållningssällskapens verksamhet. Lönerna för lärarpersonalen inom den lägre lantbruksundervisningen och för hushållningssällskapens befattningshavare vore sålunda inbördes så utmätta, att ett önskvärt utbyte av arbetskraft kunde ske de olika verksamhetsområdena emellan, varvid den ledande tanken varit, att den erfarenhet, som vunnits inom det ena verksamhetsområdet skulle kunna fruktbargöras inom det andra. Befordringsgången har härvid tänkts vara, att en person, som vunnit anställning som lärare vid lantman- eller lantbruksskola, därefter skulle befordras till konsulentbefattning hos hushållningssällskap och sedermera till föreståndare för dylik skola.

Genom införande av ett nytt avlöningssystem för den lägre lantbruksundervisningen skulle emellertid denna växelverkan kunna äventyras. Även ur andra synpunkter måste det anses mindre lämpligt att, på sätt här föreslagits, införa det statliga avlöningssystemet med bland annat dess dyrortsgruppning inom en del av den statsunderstödda verksamheten på jordbruksområdet, innan visshet vunnits, huruvida samma system kunde genomföras inom övriga delar av denna verksamhet, speciellt då inom hushållningssällskapen. Det syntes lantbruksstyrelsen vara desto vanskligare att genomföra en dylik lönerreform för lantbruksundervisningen, som kommittén tydligtvis utginge ifrån, att lantbruksundervisningen skulle starkare än vad nu är fallet anknytas till hushållningssällskapen. Ett genomförande av kommitténs förslag till lönerreglering torde på grund av inbördes sammanhang i fråga om arbetskraft m. m. hushållningssällskapen och skolorna emellan kunna förväntas medföra vissa ekonomiska konsekvenser för hushållningssällskapen med deras stora stab av befattningshavare. Jämväl för staten torde ett genomförande av förslaget medföra direkta ekonomiska konsekvenser, i den mån hushållningssällskapens befattningshavare vore anställda med bidrag av statsmedel. De ekonomiska konsekvenserna för sällskapet i fråga om de med särskilt statsbidrag icke avlönade befattningshavare torde vidare medföra krav från sällskapens sida på ökade allmänna statsbidrag. På grund av vad sålunda anförts talade därför enligt lantbruksstyrelsens förmenande starka skäl för att ett utsträckande av det statliga avlöningssystemet till lärarpersonalen vid den lägre lantbruksundervisningen helst icke borde ske annat än i samband med dess införande inom hushållningssällskapens och närliggande verksamhetsområden.

Lantbruksstyrelsen har i anslutning till det anförda förordat tillsviðare bibehållandet av det nuvarande lönesystemet med fastställda minimigrundlöner. Lantbruksstyrelsen har emellertid ansett, att i samband med den ifrågasatta omorganisationen av undervisningen de i form av provisorisk avlöningsförbättring för närvarande utgående extra avlöningsförmånerna till lärare vid lantbruksundervisningsanstalterna borde inräknas i minimilönerna och bestridas med skolans statsbidrag. Om så skedde skulle, enligt vad styrelsen uppgivit, föreståndares minimigrundlön höjas från 5,400 kronor till 6,000 kronor och förste lärares från 3,700 kronor till 4,200 kronor. En sådan

förändring av minimilönen måste, enligt vad lantbruksstyrelsen funnit, anses såsom en nyreglering av denna, vilket å sin sida måste få vissa följder såväl med hänsyn till dyrtidstilläggen som med hänsyn till pensionsförhållandena.

Lantbruksstyrelsen har härom vidare anfört, bland annat:

För närvarande utginge dyrtidstillägg å halva minimilönen efter samma grunder, som tillämpades för oreglerade befattningshavare i statens tjänst, för närvarande med cirka 30 procent eller räknat å hela lönen 15 procent. Å avlöningsförbättringen utginge intet dyrtidstillägg. Om efter en omreglering av lönen på föreslaget sätt dyrtidstillägg finge utgå å hela minimilönen med det procenttal, som tillämpades i fråga om innehavare av nyreglerad statsbefattning, eller för närvarande cirka 13 procent, skulle detta innebära, att befattningshavarna finge vidkännas någon minskning av dyrtidstilläggen eller för föreståndare utan ålderstillägg med cirka 30 kronor och för förste lärare med cirka 10 kronor per år.

I pensionshänseende komme en sådan omreglering att för lärarpersonalen vid lantbruksskolorna medföra större olägenheter. Enligt beslut av riksdagen betraktades nämligen löneförmåner, som faststälts före den 1 juli 1926, i pensionshänseende såsom motsvarande oreglerade löner, varför därå utan särskilt förhöjd pensionsavgift utginge pensionstillägg, i förevarande fall med 768 kronor för föreståndare och 516 kronor för förste lärare. I överensstämmelse härmed utginge enligt gällande pensionsbestämmelser pension till föreståndare med 5,568 kronor och till förste lärare med 4,416 kronor. För erhållande av pension erlades avgifter, av föreståndare med 160 kronor och av förste lärare med 130 kronor årligen. Inräknades emellertid den provisoriska avlöningsförbättringen i grundlönerna, skulle detta medföra en sänkning av pensionerna, för föreståndare från 5,568 kronor till 5,250 kronor och för förste lärare från 4,416 kronor till 4,275 kronor, under det att pensionsavgifterna för egen pension komme att höjas från 160 kronor till 175 kronor, respektive 130 kronor till 142 kronor 50 öre. På liknande sätt komme löne-regleringen tydligen att påverka jämväl familjepensionerna.

Under sådana förhållanden förordade lantbruksstyrelsen att genom statsmakternas beslut föreskrefves, att befattningshavare, som vid den nya löne-regleringens ikraftträdande innehade befattning förenad med pensionsrätt, skulle, så länge han innehade denna befattning, bibehålla sin ruvarande rätt till pension för sig och sin familj mot erläggande av nu utgående pensionsavgifter.

Andre lärares löneförhållanden syntes böra avpassas med beaktande av att tjänsten vore att betrakta såsom övergångstjänst, som icke borde innehavas för länge. Jämväl denna lön syntes böra få form av minimigrundlön, som i likhet med övriga minimigrundlöner borde utgå av skolan beviljat statsbidrag, jämte möblerad bostad för ogift person. Denna minimigrundlön föresloges till 2,500 kronor per år med dyrtidstillägg enligt samma grunder som till övrig lärarpersonal vid skolorna. Ålderstillägg till minimigrundlönen syntes knappast böra utgå. I förening med ersättning, som eventuellt kunde komma att utgå för arbete vid skolegendomen eller vid till skolan förlagda extra kurser, syntes den här föreslagna avlöningen vara tillfredsställande.

I fråga om lärare vid lantmannaskola gällde, att för föreståndare och fast anställd lärare vid lantmannaskola med endast vinterkurs utginge enligt gällande bestämmelser pension till föreståndare med $(3,750 + 486 =)$ 4,236 kronor och till fast anställd lärare med $(3,375 + 441 =)$ 3,816 kronor. Skulle den provisoriska löneförbättringen inarbetas i minimigrundlönen, i vilket fall lönen komme att betraktas såsom reglerad, skulle, enligt vad styrelsen vidare anfört, pensionsbeloppen utgå med endast 4,065 respektive 3,663 kro-

nor samtidigt som pensionsavgifterna för egen pension komme att höjas för föreståndare från 125 kronor till 135 kronor 50 öre samt för lärare från 112 kronor 50 öre till 122 kronor 10 öre. För familjepensionen gällde i stort sett vad här anförts angående den egna pensionen. Under sådana förhållanden förelåge enligt lantbruksstyrelsens förmenande här samma fog som i fråga om lärare vid lantbruksskolorna att särskilda åtgärder vidtoges för att säkerställa, att nuvarande pensionsförmåner och pensionsavgifter alltjämt bleve gällande för sådana befattningshavare, som vid en eventuell nyreglerings ikraftträdande innehade viss tjänst.

Beträffande lönerna för lärarinnorna vid lantbruksskolorna har lantbruksstyrelsen ansett, att dessa borde avvägas så, att de medförde en reglerad pension, som minst uppginge till nuvarande tjänstepension jämte utgående pensionsförhöjning samt att med hänsyn till löneläget för denna personal lönerna något höjdes.

Lantbruksstyrelsen har upprättat följande tablå, utvisande huru enligt styrelsens mening löner och pensioner böra regleras:

	Begyn- nelselön	Ålders- tillägg	Slutlön	Höjning i förhållande till nu ut- gående slutlön	Pen- sionsun- derlag
	kronor	kronor	kronor	kronor	kronor
<i>Föreståndarinna:</i>					
vid helårskurs, 2 längre eller 3 kortare kurser	4,000	600	4,600	600	3,450
» 1 längre kurs	2,400	600	3,000	400	2,250
» 1 kortare »	2,000	600	2,600	600	1,950
» 2 » kurser	3,000	600	3,600	600	2,700
» 1 längre och 1 kortare kurs	3,400	600	4,000	400	3,000
<i>Lärrinna:</i>					
vid helårskurs, 2 längre eller 3 kortare kurser	3,100	900	4,000	600	3,000
» 1 längre kurs	1,850	900	2,750	350	2,063
» 1 kortare »	1,400	900	2,300	400	1,725
» 2 » kurser	2,250	900	3,150	450	2,363
» 1 längre och 1 kortare kurs	2,700	900	3,600	400	2,700

Svenska lantmannaskolornas lärareförening har uttalat, att föreningen helst såge, att spörsmålet om löneroglering för lantbruksundervisningsanstaltarnas lärarpersonal icke nu behandlades utan först i sammanhang med att förslag till löneroglering för lärarpersonalen vid folkhögskolorna skulle uppgöras och föreläggas riksdagen. Föreningen har emellertid hemställt, att, därest förslaget nu skulle genomföras, föreståndare och lärare vid lantmannaskola hänfördes till en lönegrad högre än vad kommittén för varje särskild kategori föreslagit.

Sveriges lantbrukslärareförbund har i fråga om löneplacering för föreståndare och lärare vid lantmanna- och lantbruksskolorna framställt yrkande av samma innebörd som lantmannaskolornas lärareförening. Förbundet har beträffande lärarpersonalen vid lantbruksskolorna hemställt, att förestån-

darinna, ordinarie lärarinna och extra ordinarie ämneslärarinna vid sådan skola, där undervisningen pågår minst 10 månader, hänfördes till respektive 21:a, 18:e och 11:e lönegraderna samt motsvarande befattningshavare vid ifrågavarande skolor med endast en halvårskurs till 14:e, 10:e och 7:e lönegraderna.

Styrelsen för Sveriges agronomförbund har i fråga om löneplaceringen för föreståndare och lärare med full tjänstgöring vid lantmanna- och lantbruksskola anslutit sig till vad lantmannaskolornas lärareförening och lantbruksläraryrket förbundet uttalat. Beträffande avlöningen till lärare vid lantmannaskola med endast vinterkurs har styrelsen framhållit, att det borde tillses, att dessa lärares löneställning icke genom förslaget försämrades.

Skolstyrelserna vid Strängnäs, Bräkne-Hoby, Önnestads, Osby, Färgelanda och Vindelns lantmannaskolor hava jämväl föreslagit, att föreståndare och lärare måtte placeras en lönegrad högre än kommittén förordat. *Styrelsen för lantmannaskolan i Gamleby* har ansett, att lantmannaskolans lärare borde anställas på samma villkor som folkhögskolans lärare. *Styrelsen för Högsby lantmannaskola* har framhållit, att ordinarie lärare vid lantmannaskola med enbart vinterkurs borde placeras i 19:e lönegraden, ty om dessa lärare, jämlikt kommitténs förslag placerades i 18:e lönegraden, skulle deras lön minskas med ända upp till 566 kronor. *Styrelserna för Viks, Önnestads, Sala och Torsta lantmannaskolor* hava hållit före, att föreståndaren borde erhålla särskild ersättning för skötsel av skoljordbruk. *Styrelsen för Vilans lantmannaskola* har ansett, att föreståndaren antingen borde tillgodonjuta särskild ersättning för skötsel av skoljordbruk eller också placeras en lönegrad högre än kommittén föreslagit.

Liknande yrkanden hava framställts i ett flertal andra yttranden.

Åtskilliga styrelser för lanthushållsskolor hava framhållit, att lärarpersonalen vid lanthushållsskolorna borde placeras i högre lönegrad än kommittén föreslagit. Olika meningar hava emellertid gjort sig gällande i fråga om storleken av den föreslagna löneförhöjningen. *Sålunda har styrelsen för Vackstanäs lanthushållsskola* föreslagit, att vid minst 10 månaders undervisning föreståndarinnan borde placeras i 22:a lönegraden, ordinarie lärarinna i 18:e lönegraden och extra ordinarie lärarinna i 15:e lönegraden. *Styrelsen för Kumlans lanthushållsskola* och *styrelsen för fackskolans för huslig ekonomi lanthushållsseminarium* hava föreslagit följande löneplacering:

föreståndarinnan med minst 10 mån. tjänstgöring	B 22
ord. lärarinna » » 10 »	B 18
föreståndarinnan vid halvårskurs	B 15
ord. lärarinna » »	B 10
e. o. lärarinna med helårstjänstgöring	B 14
» » vid halvårskurs	B 7.

Styrelsen för Benninge lanthushållsskola har ansett, att föreståndarinnan borde placeras i 23:e lönegraden, ordinarie lärarinna i 20:e lönegraden och extra ordinarie lärarinna i 15:e lönegraden. *Styrelsen för Borghamns lant-*

hushållsskola har föreslagit, att föreståndarinnan och ordinarie lärarinna borde placeras i 20:e respektive 17:e lönegraderna. *Styrelserna för Tollarps och Åkersbergs lant-hushållsskolor* hava ansett, att föreståndarinnan och ordinarie lärarinna borde avlönas efter 20:e respektive 18:e lönegraderna. *Styrelsen för Uddeholms lant-hushållsskola* har föreslagit placering i 22:a och 17:e lönegraderna för föreståndarinnan respektive ordinarie lärarinna. Slutligen har *styrelsen för Stöndars lant-hushållsskola* föreslagit följande löneplacering:

föreståndarinnan vid helårskurs	B 22
ord. lärarinna » »	B 18
föreståndarinnan » halvårskurs.....	B 17
ord. lärarinna » »	B 14
e. o. lärarinna med helårstjänstgöring.....	B 14
» » » halvårstjänstgöring	B 7.

Svenska lant-hushållslärarinnornas förening har påyrkat följande löneplaceringar:

Vid lant-hushållsskola, där undervisning pågår minst 10 månader:

för föreståndarinnan	Lönegrad B 21
för ämneslärarinna	» B 18
för extra ordinarie	» B 11

Vid lant-hushållsskola med endast en halvårskurs:

för föreståndarinnan	Lönegrad B 14
för ämneslärarinna	» B 10
för extra ordinarie	» B 7.

Dessutom har föreningen föreslagit, att en vid skola med 15—20 elever för närvarande anställd tredje ordinarie lärarinna måtte kunna få behålla sin ordinarie ställning.

Styrelserna för Vackstanäs, Kumlans, Benninge och Hälsingegårdens lant-hushållsskolor samt *Fredrika Bremerförbundet* hava ansett, att löneavdrag för lärarinnornas bostad icke borde utgå för kök där sådant icke finnes.

Liknande yrkande har även framställts av *Svenska lant-hushållslärarinnornas förening*.

Sveriges agronomförbund har påyrkat tryggare anställningsvillkor för lärarna än kommittén föreslagit.

Det av kommittén framlagda förslaget till lönereglering för manliga och kvinnliga föreståndare och lärare vid lantbruksundervisningsanstalterna kan jag icke biträda. I likhet med vad i ett flertal yttranden uttalats anser jag starka invändningar kunna resas mot att detsamma nu genomföres. Det nuvarande lönesystemet för ifrågavarande personal är anpassat efter det som tillämpas beträffande de hos hushållningssällskapen anställda på jordbrukets område verksamma tjänstemännen. Såsom lantbruksstyrelsen framhållit äro lönerna för nämnda två kategorier tjänstemän i förhållande till var-

Departement-
chefen.

andra så utmätta, att ett önskvärt utbyte av arbetskraft skall kunna ske mellan de olika verksamhetsområdena. Enligt styrelsen har avsikten varit, att en person, som vunnit anställning såsom lärare vid lantmanna- och lantbruksskola, därefter skulle kunna befordras till konsulentbefattning hos hushållningssällskap för att sedermera ånyo såsom föreståndare för sådan skola kunna återgå till undervisningsverksamheten. Härigenom vinnes möjlighet för båda verksamhetsgrenarna att tillgodogöra sig personliga erfarenheter inom de olika tjänstgöringsområdena. Den nu förordade löne-regleringen torde komma att äventyra detta betydelsefulla personalutbyte. Det kan icke heller anses lämpligt att samtidigt som ifrågavarande skolor knyts fastare till hushållningssällskapets verksamhet i övrigt företaga en löne-reglering endast för skolornas personal, varigenom denna personal i lönehänseende komme att intaga en särställning i förhållandena till hushållningssällskapets befattningshavare. Det föreligger även en fara för att den nu föreslagna löne-regleringen, därest den genomfördes, komme att på ett icke önskvärt sätt verka bindande på genomförandet av en löne-reglering för sällskapets tjänstemän. Det torde även kunna ifrågasättas, om en löne-reglering för lanthushållsskolornas lärarinnepersonal lämpligen bör genomföras, förrän frågan om dessas utbildning lösts. Detta spörsmål torde böra göras till föremål för särskild utredning. I detta sammanhang torde jag även få erinra därom, att skolöverstyrelsen den 21 september 1938 framlagt en utredning med förslag till löne-reglering för lärarpersonalen vid folkhögskolorna. Detta förslag läser emellertid icke komma att föreläggas 1939 års riksdag. Med hänsyn till det nu anförda anser jag i likhet med statskontoret, lantbruksstyrelsen och allmänna civilförvaltningens lönenämnd, att frågan om en löne-reglering för lärarpersonalen vid lantbruksundervisningsanstalterna tillsvi-dare bör anstå och upptagas först i anslutning till en löne-reglering för den till hushållningssällskapets konsulentverksamhet knutna personalen och under beaktande av den löne-reglering, som kan komma att genomföras för lärarpersonalen vid folkhögskolorna.

Emellertid torde vissa kategorier av lärarpersonalen vid ifrågavarande skolor ha en så svag ställning i lönehänseende, att de skäligen böra erhålla någon förbättring i sina löneförmåner. Såsom framgår av vad förut anförts ha lönerna för extra lärare och lärarinnor lämnats helt oreglerade. I allmänhet uppbär för närvarande extra lärare vid lantmannaskolas vinterkurs 1,500 kronor och andre lärare vid lantbruksskola med helårstjänst mellan 1,800 och 2,400 kronor samt extra lärarinna vid lanthushållsskola månadsarvode av 100 kronor. Dessa lärarkategorier synas böra tillförsäkras bättre löneförmåner, och jag anser mig i sådant hänseende böra föreslå, att minimilönerna bestämmas för extra lärare vid lantmannaskola vid full tjänstgöring samt andre lärare vid lantbruksskola till 2,500 kronor såsom grundlön jämte dyrtidstillägg, för närvarande 412 kronor, och provisorisk avlöningsförbättring, 375 kronor, eller således tillhoppa 3,287 kronor, för extra lärare vid lantmannaskola med endast halvårstjänstgöring till 1,900 kronor såsom grundlön jämte dyrtidstillägg, 313 kronor, och provisorisk avlöningsförbätt-

ring, 285 kronor, eller sammanlagt 2,488 kronor samt till extra lärarinna vid lanthushållskola vid full årstjänstgöring till 1,600 kronor i grundlön jämte dyrtidstillägg, 264 kronor, och provisorisk avlöningsförstärkning, 160 kronor, och till sådan lärarinna vid halvårstjänstgöring till 1,000 kronor som grundlön jämte dyrtidstillägg, 165 kronor, och provisorisk löneförbättring, 100 kronor. Något föregripande av en blivande löneroglering för ifrågavarande lärarpersonal kan denna löneförbättring icke anses medföra. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda erforderliga bestämmelser med avseende å den nu förordade löneförbättringen. Kungl. Maj:t torde ock, innan den nya organisationen för skolorna träder i kraft, vidtaga erforderliga åtgärder för ordnande av pensionsfrågan för dessa lärare.

Vad angår föreståndares och lärares undervisningsskyldighet vid skolorna finnas för närvarande icke några närmare bestämmelser. Vad kommittén härutinnan förordat böra gälla torde emellertid motsvara den nu tillämpade praxis och synes lämpligen böra föreskrivas. Den av kommittén föreslagna minimitiden för föreståndares undervisningsskyldighet torde dock vid större skolor kunna komma att bli alltför hög. Möjlighet att minska densamma synes därför böra öppnas. Det torde böra få ankomma på lantbruksstyrelsen att besluta härom.

Den av kommittén föreslagna möjligheten att få tillgodoräkna viss tjänstgöring utom skolan för erhållande av lön såsom för full tjänstgöring torde böra medgivas. Likaledes torde lärare få tillgodoräkna sig tjänstgöring vid av skolan anordnade kurser. Givet är att, därest sådant tillgodoräknande medgives, lärarna icke skola erhålla särskilt arvode för sådana kurser. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda erforderliga bestämmelser i ämnet.

Utöver vad jag nu anfört torde för närvarande icke någon ändring i lärarnas avlönings- eller anställningsförhållanden böra föreskrivas utan torde därmed få anstå till dess de av mig förut berörda lönerogleringarna upptagas till avgörande.

Grunder för årligt statsunderstöd.

För närvarande utgår understöd till lantmannaskolorna enligt kungörelse den 5 december 1919 (nr 857) med vissa angivna belopp till de särskilda kurserna samt till parallellundervisning vid huvudkurs eller andra årskurs och därjämte med erforderligt belopp till ålderstillägg och vikariatsersättning enligt i kungörelsen stadgade regler. En del av understödet till huvudkurs, andra årskurs och längre kurs är betecknad såsom grundanslag. Statsunderstöd utgår endast under förutsättning att inom orten tillskjutes ett belopp, som med inräknande av elevavgifter uppgår minst till det belopp, varmed statsunderstödet till skolan överstiger grundanslaget. För statsunderstöd till fortsättningskurs, ålderstillägg och vikariatsersättning kräves icke

något ortsbidrag. Däremot kräves för statsunderstöd till parallellundervisning ortsbidrag med lika stort belopp som statens understöd. Utöver vad nu angivits utgår av statsmedel till föreståndare och lärare dyrtidstillägg enligt kungörelsen nr 476/1921 samt provisorisk avlösningsförbättring enligt kungörelsen nr 240/1936.

Vid sidan av ordinarie understöd har på senare tid av riksdagen anvisats anslag till ökat understöd åt dessa skolor. Enligt nu gällande kungörelse härom (366/1935) kan lantmannaskola, som åtnjuter understöd av statsmedel enligt gällande bestämmelser angående statsunderstöd till lantmannaskolor m. m., tillika uppbära ökat statsunderstöd med, för läsår räknat, fem procent av det skolan enligt nämnda bestämmelser tillkommande belopp, understöd till ålderstillägg, särskilt dyrtidstillägg till lärarpersonal samt bidrag till ersättning åt vikarie icke inräknade.

I fråga om understöd och övriga statsbidrag till lanthushållsskolorna av statsmedel gälla i huvudsak samma bestämmelser som beträffande lantmannaskolorna. Bestämmelserna härom finnas upptagna i kungörelserna nr 854/1919, 476/1921, 367/1935 och 351/1938. Ytterligare har från och med budgetåret 1936/37 anvisats statsbidrag till ersättning åt semestervikarie vid lanthushållsskola, där lärare bestrida full tjänstgöring under mer än 300 dagar.

Med bortseende från statsunderstöden till ålderstillägg, vikariatsersättning, dyrtidstillägg och provisorisk avlösningsförbättring till lärare framgå de nuvarande statsbidragen jämte förutsatta minsta ortsbidrag till lantmanna- och lanthushållsskolorna av följande sammanställning.

	Statsunderstöd					Minsta ortsbidrag
	Ordinarie			Ökat understöd	Summa	
	Grundanslag	I övrigt	Summa			
<i>Lantmannaskola.</i>						
Huvudkurs	3,000	4,000	7,000	350	7,350	4,000
Parallellundervisning vid huvudkurs..	—	1,500	1,500	75	1,575	1,500
Andra årskurs	1,250	1,250	2,500	125	2,625	1,250
Parallellundervisning vid andra årskurs	—	1,500	1,500	75	1,575	1,500
Fortsättningskurs.....	3,500	—	3,500	175	3,675	—
Längre kurs	4,000	2,500	6,500	325	6,825	2,500
<i>Lanthushållsskola.</i>						
Kortare kurser:						
första kursen.....	1,500	1,700	3,200	160	3,360	1,700
andra »	1,500	1,100	2,600	130	2,730	1,100
tredje »	1,500	500	2,000	100	2,100	500
Längre kurser:						
första kursen.....	2,250	2,250	4,500	225	4,725	2,250
andra »	2,250	1,350	3,600	180	3,780	1,350

Därest vid lantushållsskola vid samma läsår hålles en kortare och en längre kurs, beräknas statsunderstödet till den längre kursen såsom för första kurs, även om denna hålles efter den kortare kursen. Den senare betraktas i dylikt fall såsom andra kurs.

Statsbidragen till lantbruksskola uppgå i södra och mellersta Sverige till 11,500 kronor för varje skola och till skolorna i Norrland till 9,000 kronor för varje skola. Därjämte gäldas kostnader för ålderstillägg, dyrtidstillägg och provisorisk avlösningsförbättring till fast anställda lärare ävensom vissa bidrag till vikariatsersättningar av statsmedel.

Kommittén har ansett det nuvarande systemet för tilldelande av statsunderstöd till lantbruksundervisningsanstalter mindre tillfredsställande, närmast av det skälet att vid nuvarande bestämmelser allt för ringa hänsyn toges till de stora skillnader i elevantal, som kunde förefinnas mellan olika skolor tillhörande samma skolform.

Kommittén har i anslutning härtill i fråga om *avlöningsmedel till lärarpersonalen* föreslagit, att såväl de fast anställda som extra ordinarie och vikarierande lärarna vid lantbruksundervisningsanstalterna erhöles hela sin kontanta lön av statsmedel. Kommittén har erinrat, att folkskolläraernas kontanta avlöning efter beslut av 1935 års riksdag från och med den 1 juli 1936 helt bestridas med statsmedel. Enligt kommitténs mening tala minst lika starka skäl för att motsvarande anordning genomföres beträffande lantbrukslärarna. Vad kommittén sålunda anfört har emellertid avseende endast å den kontanta lönen. Bostadsförmånen bör däremot enligt kommitténs förslag tillhandahållas av de lokala organen.

Därest de vid lantbruksundervisningsanstalt anställda ordinarie och extra ordinarie lärarna skola avlönas med statsmedel, är det erforderligt, att särskilda regler uppställas beträffande den omfattning, i vilken sådana lärare må anställas vid olika skolor. I sådant hänseende har kommittén i huvudsak föreslagit följande:

Vid l a n t m a n n a s k o l a med vinterkurs — med eller utan efterföljande fortsättningskurs — eller längre kurs böra följande lärare finnas, när elevantalet utgör:

20—30: föreståndare och en ämneslärare;

31—40: föreståndare, en ämneslärare och en extra ordinarie ämneslärare;

41—60: föreståndare och två ämneslärare.

Vid skola med helårskurs böra följande lärare finnas, när elevantalet utgör:

20—30: föreståndare, en ämneslärare och en extra ordinarie ämneslärare;

31—40: föreståndare och två ämneslärare.

I fråga om skola med annan kombination av huvudkurser än vad nu sagts föreslås, att Kungl. Maj:t i varje särskilt fall skall äga bestämma det antal lärare, för vilkas avlöning statsunderstöd skall utgå.

Därest elevantalet vid en skola skulle nedgå, har kommittén ansett, att utvecklingen borde avvaktas under fem läsår, innan indragning av ordinarie lärarbefattning skedde. Extra ordinarie lärarbefattning borde däremot en-

ligt kommitténs mening indragas, därest elevantalet under vartdera av de två senast tilländalupna läsåren understigit det antal, som för inrättande av sådan befattning föreskrivits.

Beträffande *lantbruksskolorna* har kommittén ansett sig böra räkna med, att vid lantbruksskola skall efter genomförandet av de av kommittén föreslagna reformerna i fråga om undervisningens anordnande finnas plats för minst 32 elever och att det verkliga elevantalet skall för olika skolor komma att hålla sig mellan 32 och 40. Kommittén har föreslagit, att vid varje lantbruksskola med nyssnämnda elevantal bör finnas föreståndare, en ämneslärare och en extra ordinarie ämneslärare. Någon variation i lärarpersonalens antal och sammansättning torde enligt kommitténs mening vid denna skolform icke behöva komma i fråga.

Lärarbehovet vid *lanthushållsskola* har kommittén beräknat på följande sätt:

vid 15—20 elever: föreståndarinna, en ämneslärarinna och en extra ordinarie ämneslärarinna;

vid 21—24 elever: föreståndarinna och två ämneslärarinnor;

vid 25—30 elever: föreståndarinna, två ämneslärarinnor och en extra ordinarie ämneslärarinna.

Vad angår *speciallärarna* har kommittén föreslagit, att även för deras avlöning bör utgå understöd av statsmedel. Statsbidraget till avlöning av lärare i sång och gymnastik har kommittén föreslagit till fyra kronor för varje undervisningstimme och till avlöandet av övriga speciallärare med högst åtta kronor för undervisningstimme. Kommittén har förutsatt att speciallärare huvudsakligen skulle behövas i skogshushållning och trädgårdsskötsel.

Till speciallärnarnas grupp har kommittén även hänfört de av skolan tillkallade föreläsare, som skola hava till uppgift att behandla ämnen av speciell karaktär. För detta ändamål har kommittén ansett statsunderstöd böra utgå med högst 30 kronor för föredrag, dock högst 300 kronor för skola och läsår. Därest vid lanthushållsskola såsom huvudkurs anordnas halvårskurs, har kommittén ansett ifrågavarande statsunderstöd böra begränsas till 150 kronor för varje halvårskurs.

Beträffande *statsbidrag till driftskostnaderna* har kommittén föreslagit, att till *lantmannaskola* skola årligen utgå dels ett grundbelopp av 1,500 kronor eller, om två huvudkurser samtidigt anordnas vid skolan, 2,500 kronor, dels ock ett varierande belopp, beräknat efter 5 kronor för elev och månad. Emellertid har kommittén uttalat, att statsunderstöd icke bör utgå med högre belopp än det som för samma ändamål tillskjutes från orten och icke överstiger hälften av skolans av lantbruksstyrelsen godkända driftskostnader.

I fråga om *lantbruksskola* har kommittén föreslagit, att även denna tilldelas årligt statsunderstöd med 1,500 kronor i grundbelopp och 5 kronor för elevmånad. I anslutning härtill har kommittén uttalat, att, enär Orts-

bidrag till dessa skolor icke kunna förutsättas, de för lantmannaskolorna uppställda villkoren för statsbidraget icke kunde bli tillämpliga.

Kommittén har slutligen för *lanthushållsskolorna* förordat ett statsunderstöd av 1,500 kronor i grundbelopp och därutöver 5 kronor för elevmånad. Därest skolan under läsåret av huvudkurser anordnade endast en halvårskurs, har kommittén ansett grundbeloppet böra begränsas till 1,000 kronor. Samma villkor, som uppställts för statsbidrag till lantmannaskola, har kommittén jämväl föreslagit för *lanthushållsskola*.

I detta sammanhang har kommittén uttalat, att avgifterna för undervisningen vid lantbruksundervisningsanstalterna borde avskaffas. Därest detta icke skulle låta sig göra, har kommittén föreslagit, att undervisningsavgifter skulle få upptagas med högst följande belopp, nämligen 50 kronor för vinterkurs, fortsättningskurs samt helårskurs vid lantmannaskola, 100 kronor för längre kurs vid sådan skola samt 50 kronor för halvårskurs vid *lanthushållsskola* och 100 kronor för helårskurs vid sådan skola. Vid lantbrukskolans huvudkurs bör enligt kommitténs mening själva undervisningen under alla förhållanden vara avgiftsfri.

Kommittén har rörande de nuvarande förhållandena i förevarande avseende anfört:

Vid de flesta av lantbrukets ungdomsskolor upptoges för närvarande undervisningsavgift av eleverna, i den mån dessa icke på grund av särskilda författningsbestämmelser vore helt eller delvis befriade därifrån. Särskilt vid norrländska skolor vore det emellertid icke ovanligt, att undervisningsavgift ej upptoges. Undervisningsavgiften utginge i förekommande fall med olika belopp. Enligt för kommittén tillgängliga uppgifter utginge undervisningsavgift vid lantmannaskolas vinterkurs med lägst 25 och högst 120 kronor. Vid längre kurs upptoges undervisningsavgift med ända till 240 kronor. Vid *lanthushållsskolas* längre kurs vore enligt inkomna uppgifter gränserna 25 och 80 kronor. Vid lantbruksskola kunde undervisningsavgiften icke särskilt angivas, enär den vid sådan skola i förekommande fall utgående avgiften innefattade jämväl kost, bostad, bränsle och lyse samt läkarvård.

Yttrandena.

I ett icke ringa antal yttranden har kritik riktats mot de föreslagna grunderna för det årliga statsbidraget. I allmänhet har detta ansetts icke vara tillräckligt. Även mot de föreslagna föreskrifterna angående minimiantalet elever i skola för att statsbidrag skall lämnas hava erinringar gjorts. En sänkning av minimiantalet har i allmänhet förordats. Förslaget angående borttagande av elevavgifterna har jämväl i vissa yttranden betecknats såsom mindre lämpligt.

Lantbruksstyrelsen har i sitt yttrande såvitt angår statsbidraget till *lantbruksskolorna* anfört, bland annat:

Lantbruksstyrelsen hade sökt beräkna de statliga utgifterna för en lantbruksskola efter en omorganisation enligt de av kommittén framlagda grunderna. Styrelsen hade härvid utgått från ett antal av 32 elever. Lärarlöner-

na hade beräknats efter lägsta dyrortsgrupp och högsta löneklass för föreståndare och förste lärare samt lägsta löneklass för andre läraren. Undersökningen hade givit följande resultat:

Löner:

föreståndare	kronor	7,728: —	
ämneslärare (förste lärare	»	6,012: —	
e. o. lärare (andre lärare)	»	3,168: —	kronor 16,908: —
dyrtidstillägg efter 13 procent	»	2,437: 50	
provisorisk avlöningsförbättring (3 × 132)	»	396: —	
speciallärare	»	600: —	

Driftsanslag:

grundanslag	kronor	1,500: —	
tilläggsanslag (5 × 12 × 32)	»	1,920: —	» 3,420: —

Summa kronor 23,761: 50.

Statens nuvarande normala bidrag till lantbruksskola uppginge till 16,840 kronor.

Ur statens synpunkt skulle således genomförandet av kommitténs förslag föranleda avsevärt ökade utgifter i jämförelse med de nuvarande. Emellertid vore det nödvändigt att granska, hur genomförandet av förslaget skulle inverka på skolinnehavarens ekonomi, då därmed i högsta grad sammanhänger frågan om möjligheten av skolornas upprätthållande.

Enligt gällande grunder skulle med anlitande av statsbidraget utbetalas minimigrundlöner till föreståndare och förste lärare med (5,400 + 3,700) = 9,100 kronor, avlöning till andre lärare, som fränsett ersättning för arbete vid skolegendomen m. m. icke kunde uppskattas till högre belopp än cirka 1,000 kronor samt ersättning till speciallärare i vissa ämnen med belopp, som kunde beräknas till 500 à 600 kronor. Den sammanlagda kostnad, som skolinnehavaren hade att utgiva för lärare vid skolan, uppginge således till cirka 10,600 kronor. Återstoden av statsbidraget, 11,500 kronor, eller 900 kronor jämte det belopp, som erlades av betalande elever, åtginge till bestridande av övriga kostnader för skolan, i den mån dessa icke täcktes genom värdet av elevernas å skolegendomen utförda arbete. Dessa elevavgifter kunde förslagsvis antagas tillföra skolegendomen ett belopp av 2,400 kronor, varför till täckande av driftskostnader m. m. stode till förfogande ett belopp av cirka 3,300 kronor eller i runt tal samma belopp, som kommittén beräknat till driftsanslag eller — vid en skola med 32 elever — 3,420 kronor.

Mot storleken av det av kommittén beräknade driftsanslaget skulle således ingen erinran vara att göra, därest icke omorganisationen på annat sätt ekonomiskt inverkade på skolans och dess innehavares ekonomi. Så vore emellertid fallet. Genom införande av heldagsläsning för den yngre kursen under 50 dagar berövades skolegendomen under denna tid en värdefull arbetskraft, som på ett eller annat sätt måste ersättas. Med utgångspunkt från ett antal av 32 elever, därav halva antalet, eller 16, tillhörande yngre kursen, skulle minskningen i antalet dagsverken uppgå till 800. Värdet av varje dagsverke torde, med utgångspunkt från gällande arbetslöner och under ifrågavarande årstid gällande arbetstid, böra beräknas till 3 kronor 75 öre. Den ekonomiska förlust, skolorna sålunda skulle lida, uppginge därför till cirka 3,000 kronor per år.

Skulle föreliggande förslag genomföras, funne lantbruksstyrelsen med hänsyn härtill en höjning av statsbidraget nödvändig. Då lantbruksstyrelsen icke kunde finna skäl föreligga för ett utmätande av driftsanslaget efter det

tillfälliga antalet elever, syntes ett fast driftsanslag för ifrågavarande fall av 6,000 kronor vara nödvändigt. Ett fullföljande av kommitténs förslag skulle sålunda höja statens kostnad för varje skola till cirka 26,000 kronor eller med inemot 10,000 kronor.

För den händelse statsmakterna skulle besluta den mindre genomgripande omorganisationen av lantbruksskolorna, som lantbruksstyrelsen förut ifrågasatt, har styrelsen uppgjort följande kostnadsberäkning.

Med utgångspunkt från att det nuvarande anslaget vore tillräckligt samt att därur skulle utgå minimigrundlöner och ersättning till speciallärare, komme anslagsbehovet i första hand att ökas med den nu utgående provisoriska avlöningsförbättringen samt den föreslagna höjningen av andre lärarens grundlön eller med $(1,100 + 1,500 =)$ 2,600 kronor. Härtill komme emellertid ersättning för det på grund av ökad heltidsläsning minskade antalet dagsverken, som enligt samma beräkningsgrund, som förut tillämpats, borde utgå med $(16 \times 20 \times 3:75 =)$ 1,200 kronor. Totalförhöjningen av anslaget till skolorna skulle således uppgå till 3,800 kronor och detta borde alltså höjas från 11,500 kronor till 15,300 kronor per år.

Under här angivna förutsättningar skulle statens normala totala utgifter för lantbruksskola, samtliga ålderstillägg inbegripna men oavsett elevstipendier och eventuella vikariatsersättningar, beräknas sålunda:

statsbidrag	kronor	15,300
ålderstillägg	»	2,500
dyrtidstillägg (13 procent)	»	1,976
	Summa kronor	19,776.

Det av lantbruksstyrelsen framlagda förslaget skulle sålunda innebära en förhöjning per skola i förhållande till nuvarande kostnader med 2,936 eller i runt tal 3,000 kronor men i förhållande till kommitténs förslag en minskning med 3,985 kronor.

Lantbruksstyrelsen har verkställt en liknande beräkning av kostnaderna för en l a n t m a n n a s k o l a med endast en vinterkurs och ett elevantal under 30. Styrelsen har funnit statens kostnader för närvarande uppgå till 12,080 kronor och kostnaderna enligt kommitténs förslag till 15,697 kronor. Enligt vad lantbruksstyrelsen vidare anfört har en granskning av det ekonomiska läget ur skolornas synpunkt efter ett genomförande av kommitténs förslag givit vid handen, att en skola i det exemplifierade fallet skulle till täckande av drifts- och lokalkostnader disponera samma belopp som för närvarande, eller i runt tal 4,000 kronor. Lantbruksstyrelsen har ansett, att detta belopp icke möjliggör täckande av kostnaderna för mera tillfredsställande utrustning vid skolorna. Styrelsen har i anledning härav ansett, att frågan om statsbidrag till ifrågavarande skolor underkastas förnyad och mera ingående prövning. Beträffande elevavgifterna har styrelsen uttalat, att enligt styrelsens förmenande vid varje skolkurs syntes böra finnas ett visst i förhållande till statsbidraget avvägt antal avgiftsfria elevplatser. För övriga elever har styrelsen ansett avgift kunna upptagas med belopp, som av styrelsen godkänts. Därest statsmakterna skulle vidhålla gällande avlöningsform med minimigrundlöner till lärarpersonalen, har det syns styrelsen skäligen, att lönen såsom nu inräknades i statsbidraget till

skolan och att bidraget för olika kurser avvägdes så, att det möjliggjorde en tillfredsställande anordning och utrustning av skolorna. Förslaget att uppdelade statsbidraget i ett grundbelopp och ett tilläggsbelopp har lantbruksstyrelsen funnit skäligt. Däremot har styrelsen icke ansett sig kunna tillstyrka, att tilläggsbeloppet ställdes i beroende av elevantalet. Antalet elever påverkade nämligen enligt styrelsens mening endast i ringa grad skolans kostnader för undervisning och skolans drift, därest elevantalet icke nådde sådan omfattning, att parallellundervisning måste anordnas. Däremot har det syns lantbruksstyrelsen nödvändigt, att tilläggsanslaget utginge för tid, som respektive kurser påginge utöver fastställd minimitid.

Jämväl med avseende å lanthusållsskolorna har lantbruksstyrelsen verkställt likartade kostnadsberäkningar som i fråga om lantbruks- och lantmannaskolorna. Enligt dessa beräkningar skulle statsanslaget till skola med helårskurs, två längre kurser eller tre kortare kurser uppgå till enligt gällande grunder 11,105 kronor, enligt kommittéförslaget till 13,276 kronor och enligt lantbruksstyrelsens förslag till 12,318 kronor. Till skola med en längre kurs bliva motsvarande siffror enligt lantbruksstyrelsens beräkningar 6,975, 8,126 och 7,748 kronor. I yttrandet har lantbruksstyrelsen ock beräknat, vilka verkningar ett genomförande av kommitténs förslag skulle få för en skola med en längre kurs och för skola med två längre kurser. Enligt dessa beräkningar skulle genomförandet av kommittéförslaget i det förra fallet innebära en minskning av medlen till täckande av lokaler, bostäder och drift å 650 kronor och i det senare fallet 1,555 kronor.

Sveriges lantbrukslärareförbund har ansett, att antalet av med statsmedel avlönade lärare vid lantmannaskolan borde fixeras enligt följande grunder:

Vid skola med vinterkurs — med eller utan efterföljande fortsättningskurs — eller längre kurs och elevantalet:

15—25: föreståndare och en ämneslärare,

26—40: föreståndare och två ämneslärare,

41—60: föreståndare och två ämneslärare samt en extra ordinarie ämneslärare.

Vid skola med helårskurs och elevantalet:

15—25: föreståndare, en ämneslärare och en extra ordinarie ämneslärare,

26—40: föreståndare och två ämneslärare.

Flertalet styrelser för ifrågavarande skolor hava uttalat, att de av kommittén föreslagna statsbidragen vore för knappt tilltagna. Uppfattningen om anslagens lämpliga storlek varierar emellertid betydligt. Sålunda har styrelsen för Berga lantbruksskola ansett, att särskilt anslag icke borde utgå per elev och månad, utan grundanslaget borde i stället höjas till 6,000 kronor, medan styrelsen för Bollerups lantbruksskola anser, att grundbeloppet borde höjas till 5,000 kronor jämte 5 kronor per elev och månad. Styrelserna för Önnestads, Osby och Svalövs lantmannaskolor hava ansett, att statsunderstöden borde utgå med ett grundbelopp av 5,000 kronor per år. Styrelserna för Önnestads och Osby lantmannaskolor hava ansett att, om

två huvudkurser anordnades samtidigt, grundbeloppet borde utgå med 7,500 kronor och därutöver 5 kronor per elevmånad.

Styrelsen för lantmannaskolan i Gamleby har uttalat, att det föreslagna statsbidraget till skolorna borde höjas. Särskilt viktigt vore detta i fråga om det för elev och månad utgående bidraget, vilket borde utgå med 10 kronor i stället för 5 kronor. Även grundbeloppet borde ökas. Det på dessa grunder beräknade statsbidraget borde utgå med hela sitt belopp, även om det överstege hälften av skolans av lantbruksstyrelsen godkända driftskostnader.

Liknande uttalande har gjorts av *Kalmar läns norra landstings förvaltningsutskott*.

Styrelserna för Osby, Tollarps och Åkersbergs lanthushållsskolor hava ansett, att grundbeloppet till driftskostnader borde utgå med 3,000 kronor. Vidare hava *styrelserna för Vackstanäs, Benninge och Hälsingegårdens lanthushållsskolor* föreslagit, att statsbidraget till bestridande av driftskostnader borde utgå med samma belopp till lanthushållsskola som till lantmannaskola. *Styrelsen för lanthushålls- och trädgårdsskolan i Apelryd* har ansett, att blott sådana elever, som vore i behov därav, skulle befrias från undervisningsavgift, förslagsvis en för varje påbörjat belopp av 1,000 kronor av statsbidraget till respektive kurser.

Jämväl förvaltningsutskotten hos vissa hushållningssällskap hava framhållit, att de ifrågasatta anslagen till respektive skolor borde höjas. *Kristianstads läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* föreslår därvid, att anslaget till lantmannaskolans huvudkurs måtte utgå med 5,000 kronor och till två samtidiga kurser med 7,500 kronor. *Kristianstads läns landstings förvaltningsutskott* har ansett, att de föreslagna grundbeloppen böra höjas till respektive 5,000, 4,000 och 3,000 kronor. Till lanthushållsskola med en halvårskurs borde utgå 3,000 kronor och till dylik skola med två halvårskurser 5,000 kronor.

Hushållningssällskapet i Skaraborgs län förvaltningsutskott har framhållit, att till följd av förslaget elevdagsverkna vid lantbruksskola minskades med 25 per elev och år eller vid ett elevantal av 36 med icke mindre än 900. Utskottet har ansett, att statsbidraget därför borde höjas, så att skolornas ställning ej försämrades.

Minimiantalet elever i fortsättningskurs vid lantmannaskola borde enligt *Uppsala och Blekinge läns hushållningssällskaps förvaltningsutskotts* samt *styrelsernas för Viks, Högsby, Bräkne-Hoby och Sala lantmannaskolor* uppfattning fortfarande utgöra 15 i stället för föreslagna 20. *Styrelsen för Torsta lantmannaskola* har förordat, att 10 elever borde betraktas som minimiantal i nämnda kurs. *Styrelsen för lantmannaskolan i Molkom* har uttalat, att bestämmelserna om minimiantal elever måtte utgå. Om minimigräns skulle sättas, borde den bestämmas till 15 elever.

Kristianstads läns landstings förvaltningsutskott har uttalat, bland annat:

De föreslagna statsbidragen vore så låga, att det för skolornas ekonomi säkerligen vore bättre bibehålla den nuvarande ordningen än att förslaget

oförändrat genomfördes. För skolornas del skulle det vara lämpligare, om det nu till skolorna utgående tilläggsanslaget gjordes till ordinarie statsanslag och utginge som tidigare med 20 procent av ordinarie statsanslaget. På så sätt skulle landsting och hushållningssällskap ej heller behöva vidkännas en ökning av nu utgående anslag till skolorna. Ett fullständigt slopande av nu utgående elevavgifter torde vara ägnat att ytterligare försvaga skolornas ekonomi. Borttagande av dessa elevavgifter torde ej heller främja skolornas syften, enär det under alla omständigheter måste anses skäligt, att eleverna finge vidkännas någon ekonomisk uppoffring för undervisningen. För att göra det ekonomiskt överkomligt för medellös jordbrukarungdom att anlita här avsedd yrkesutbildning, torde den lämpligaste utvägen vara att lämna tillräckliga bidrag i form av statsstipendier åt behövande elever.

Riksförbundet landsbygdens folk har ifrågasatt, huruvida icke statens bidrag till skolornas driftskostnader borde beräknas avsevärt högre än vad kommittén gjort. Kostnaderna för denna undervisning borde emellertid enligt förbundets mening i huvudsak bestridas av staten och under alla förhållanden borde statsbidraget till driftskostnaderna icke utgå med lägre belopp än tre fjärdedelar av desamma.

Lantmannaskolornas lärarförening har yrkat, att grundbeloppen för statsbidragen måtte höjas och att undervisningsavgifter finge uttagas av elever, som kunde ha råd att erlægga sådan avgift.

Rörande statsbidragen har föreningen anfört, bland annat:

Till täckande av lantbruksundervisningsanstalts driftskostnader borde utgå årligt statsbidrag med dels ett grundbelopp av 5,000 kronor, dock att såsom grundbelopp borde utgå till lantmannaskola, där två huvudkurser anordnades, 7,500 kronor, samt till lantbruksskola, där under läsåret av huvudkurser endast en halvårskurs anordnades, 3,000 kronor, dels ock ett belopp av 5 kronor för varje elev och månad, som huvudkurs påginge. Statsbidrag borde icke få utgå till lantmannaskola och lantbruksskola med högre belopp än två gånger det som för samma ändamål tillsköttes från orten, elevavgifter däri inberäknade. Statsbidraget borde icke heller få överstiga tre fjärdedelar av skolans av lantbruksstyrelsen godkända driftskostnader, sedan därifrån avdrag gjorts för influtna hyror av elevbostäder.

Föreningen har i fråga om statsbidrag till speciallärarna yrkat, att sådant bidrag ock måtte beräknas för lärare i sjukvårds- och hovbeslagslära.

Skolöverstyrelsen, som motsatt sig borttagandet av elevavgifterna, har beträffande kommitténs förslag härom anfört, bland annat:

Detta förslag måste anses innebära mycket genomgripande konsekvenser. Vid de kombinerade skolorna hade i stort sett likartade regler gällt beträffande elevavgifter för folkhögskolornas och fackskolornas elever. Då ett ensidigt slopande av kursavgifter givetvis skulle utöver de ekonomiska följderna medföra betänkliga konsekvenser för elevrekryteringen, så förmenade överstyrelsen, att, därest över huvud taget principen om fri skolundervisning skulle anses vara ett önskemål inom all icke privat skolverksamhet i vårt land, avvecklandet av systemet med skolavgifter vid en grupp av ungdomsskolor icke borde ske, utan att samtidigt en prövning verkställdes rörande möjligheten och lämpligheten av en likartad åtgärd vid andra

hittills med de förra likställda ungdomsskolor och de ekonomiska konsekvenserna för samtliga grupper toges under samtidig omprövning.

Även *statskontoret* har avstyrkt borttagande av elevavgifterna.

Den omorganisation, som i det föregående tillstyrks, syftar bland annat *Departements-*
chefen. till att söka väcka intresse och förtroende för lantbruksundervisningen bland den vid jordbruket arbetande ungdomen. För att nå detta mål måste emellertid lärarkrafterna samt anordningarna för elevernas undervisning och trevnad vid skolan vara av bästa beskaffenhet. Det är även att märka, såsom jag förut framhållit, att den av mig förordade utvidgningen och moderniseringen av skolornas kurser och undervisning icke kan genomföras utan att en icke obetydlig ökning i deras inkomster kommer till stånd. Skolorna måste därjämte ha möjlighet att utvidga och förbättra sin undervisning alltefter som den fortskridande utvecklingen så fordrar. Till största delen torde den stagnation i skolornas verksamhet, som såväl av kommittén som även i yttrandena påtalats, ha sin grund däri, att tillräckliga medel icke stått till deras förfogande.

I likhet med kommittén anser jag därför, att ett vidgat ekonomiskt stöd bör skänkas ifrågavarande skolor och att statsmakterna i första hand böra träda emellan för åstadkommande av detta stöd. I överensstämmelse med vad i ett flertal yttranden framhållits håller jag emellertid före, att en kraftigare hjälp måste givas skolorna än vad kommittén förordat, därest den av mig förordade reformen skall kunna förverkliga det avsedda ändamålet.

Innan jag ingår på frågan rörande omfattningen av det statliga biståndet, torde jag få upptaga till övervägande kommitténs förslag om avskaffande av elevavgifterna. I anslutning till vad kommittén anfört, förordar även jag, att dessa avgifter borttagas och undervisningen sålunda blir fri. En dylik åtgärd torde ur flera synpunkter få anses berättigad. Redan kostnaden för uppehållet vid skolorna ställer merendels stora krav på många elevers ekonomiska resurser. Det är ock att märka, att vid flera skolor undervisningsavgifter redan nu icke förekomma. Det torde få anses vara av stor betydelse för jordbruket, att fackutbildning mera allmänt erhålles av jordbrukarna i landet. Möjligheterna att erhålla sådan böra därför i den utsträckning så kan ske underlättas. De av skolöverstyrelsen uttalade farhågorna för ett borttagande av elevavgifterna kan jag icke dela. De av styrelsen ifrågasatta konsekvenserna av den av mig nu förordade åtgärden synas icke befogade med hänsyn till de för jordbruket rådande speciella förhållandena med avseende å fackutbildningen.

Vad härefter angår den omfattning, vari statens bistånd bör lämnas, anser jag, att, såvitt angår avlöningarna till lärarpersonalen, detta bör utsträckas att omfatta även förut av mig förordade minimibelopp till grundlöner. För närvarande omfattar statsbidraget ålderstillägg, dyrtidstillägg och provisorisk avlöningsförbättring samt vikariatsersättning. Steget torde således nu böra tagas fullt ut och de ordinarie och extra ordinarie lärarnas kontanta löneförmåner bestridas helt av statsmedel. Såsom kommittén uttalat torde det

däremot böra ankomma på de lokala organen att sörja för bostad åt lärarna eller, där så icke kan ske, lämna dem kontant ersättning därför.

På sätt kommittén framhållit är det erforderligt — därest lärarna skola avlönas med statsmedel — att särskilda föreskrifter meddelas ifråga om den omfattning, i vilken lärare må anställas vid de olika skolorna. De regler kommittén härutinnan föreslagit anser jag i likhet med vad i flera yttranden framhållits i vissa delar för ofördelaktiga för skolorna. Enligt min mening torde i förevarande avseende följande böra gälla.

Vid lantmannaskola med vinterkurs — med eller utan fortsättningskurs — eller med längre kurs böra följande lärare finnas, när elevantalet utgör:

15—25: föreståndare och en ämneslärare,

26—40: föreståndare, en ämneslärare och en extra ordinarie ämneslärare,

41—60: föreståndare och två ämneslärare och en extra ordinarie ämneslärare.

Vid lantmannaskola med helårskurs böra följande lärare finnas, när elevantalet utgör:

15—25: föreståndare och en ämneslärare och en extra ordinarie ämneslärare,

26—40: samma antal lärare, som sist nämnts.

I fråga om lantbruksskolorna och lantbruksskolorna kan jag i huvudsak ansluta mig till kommitténs förslag rörande lärareantalet. Vid lantbruksskola torde sålunda böra finnas föreståndare samt en ordinarie och en extra ordinarie ämneslärare. Någon variation i lärarpersonalens sammansättning torde såsom kommittén framhållit icke behöva förekomma vid denna skolform. Elevernas antal vid skolorna torde nämligen böra beräknas vara mellan 30 och 40. För lantbruksskolornas del torde följande lärarpersonal böra finnas vid ett elevantal av:

15—20: föreståndarinna samt en extra ordinarie ämneslärarinna.

21—24: föreståndarinna och två ämneslärarinnor,

25—30: föreståndarinna samt två ordinarie och en extra ordinarie ämneslärarinna.

Då elevantalet överstiger 30, torde det böra tillkomma Kungl. Maj:t att för varje särskilt fall bestämma antalet lärarinnor.

Då särskilda skäl därtill föranleda, torde Kungl. Maj:t kunna medgiva, att extra ordinarie ämneslärare eller ämneslärarinna må kunna upptagas såsom ordinarie.

Även till speciallärarnas löner anser jag i överensstämmelse med kommittén visst understöd av statsmedel böra utgå. De av kommittén förordade bidragen torde få anses skäligen. Emellertid torde bidrag även böra beräknas till avlöning åt speciallärare i sjukvårds- och hovbeslagslära, slöjd och barnvård. Därjämte torde böra upptagas bidrag till föreläsningar i huvudsaklig överensstämmelse med kommittéförslaget. Den föreslagna begränsningen av detta bidrag för lantbruksskola med halvårskurs synes dock icke berättigad.

Härefter torde jag få övergå till frågan om storleken av driftsbidragen till

ifrågavarande skolor. I likhet med vad i ett stort antal yttranden uttalats anser jag de föreslagna driftsbidragen till skolorna alltför knappt tilltagna. Såsom framgår av lantbruksstyrelsens yttrande skulle skolornas ställning i ekonomiskt avseende icke bliva i någon avsevärd grad förbättrad efter genomförande av kommitténs förslag. Då utredningen giver vid handen, att skolornas utrustning och resurser med avseende å undervisningen äro bristfälliga, måste driftsanslagen ökas, därest nyttan av reformen icke skall äventyras. Jag torde få framhålla, att driftskostnaderna, d. v. s. skolans utgifter med undantag av lärarlöner, i genomsnitt kunna beräknas till minst 6,000 kronor. Vid lanthushållsskola med en $5\frac{1}{2}$ månaders kurs torde driftskostnaderna uppgå till omkring 5,500 kronor. I de fall där driftskostnaderna skulle avsevärt överstiga dessa belopp torde detta sammanhänga med att skolorna tyngas av skulder. I sådana fall torde en sanering av skolornas ekonomi böra företagas. Till denna fråga återkommer jag i det följande. Med beaktande av de nyss angivna siffrorna och under förutsättning att vissa bidrag liksom hittills lämnas från orten torde driftsanslagen böra upptagas efter följande grunder. Skolorna böra tilldelas dels ett grundbelopp, vars storlek göres beroende av arten och antalet kurser skolan har på sitt program, och dels ett särskilt bidrag för elev och månad; sistnämnda bidrag torde såsom kommittén föreslagit böra upptagas till 5 kronor. Bidraget bör utgå under hela kurstiden, även om denna skulle överskrida de av mig i det föregående förordade minimitiderna. Statsbidragets grundbelopp torde i fråga om lantmannaskola med endast vinterkurs böra bestämmas till 3,600 kronor. Till lantmannaskola med helårskurs eller vinterkurs och fortsättningskurs torde grundbeloppet bestämmas till 5,400 kronor eller 1,800 kronor mera än till skola med enbart vinterkurs. I de fall då vid skolan anordnas vinterkurs och längre kurs torde anslaget böra ökas med ytterligare 1,800 kronor till 7,200 kronor och då skolan upptar såväl vinterkurs och fortsättningskurs som längre kurs till 9,000 kronor. Anordnas vid sidan av helårskurs andra kurser torde tillägg till statsbidrag utgå efter samma proportioner som i det föregående tillämpats.

I fråga om lanthushållsskolorna torde även dessa böra erhålla grundbelopp samt ett bidrag av 5 kronor för elev och månad. Grundbidraget torde i anslutning till det förordade grundbidraget till lantmannaskolorna med helårskurs böra bestämmas till 5,400 kronor till lanthushållsskola med helårskurs eller två halvårskurser samt till 3,600 kronor till skola med endast halvårskurs. Anordnas vid lanthushållsskola samtidigt en helårskurs och en halvårskurs torde för den sistnämnda utgå ett grundbelopp av 1,800 kronor. Likaledes torde, då två halvårskurser samtidigt anordnas, för den ena av dessa utgå ett grundbelopp av 1,800 kronor.

Statsbidragen till lantbruksskolorna torde böra fastställas till 5,400 kronor såsom grundbidrag för år samt 5 kronor för elevmånad.

Liksom hittills torde böra föreskrivas vissa begränsningar i statsbidragens storlek. Sålunda torde i anslutning till vad nu gäller även i fortsättningen böra föreskrivas, att statsbidrag till driftskostnaderna icke må utgå, med

mindre visst^o belopp tillskjutits inom orten. Det torde vara skäligt att fordra att minst ett så stort belopp, som motsvarar en tredjedel av statsbidraget tillskjutes från orten. Statsbidraget bör icke heller få överstiga tre fjärdedelar av skolans av lantbruksstyrelsen godkända driftskostnader, sedan därifrån avdrag gjorts för influtna hyror av elevbostäder. Erfordras icke förenämnda bidrag för täckande av skolans av lantbruksstyrelsen godkända kostnader skola bidragen sålunda nedsättas. Härutöver torde böra gälla vissa allmänna villkor för statsunderstödens beviljande. Behovet av skolan torde böra vara vitsordat och densamma anordnad i överensstämmelse med gällande bestämmelser för ifrågavarande skolor. Antalet elever bör liksom nu vara minst 15 och högst 60 för lantmannaskola och 30 för lantbruksskola. Kungl. Maj:t bör emellertid äga rätt att dispensera från dessa bestämmelser. Beträffande lantbruksskola bör det ankomma på lantbruksstyrelsen att bestämma det antal elever, som skolan skall mottaga. För undervisningen vid skolorna må icke uppbäras avgifter. Avgift skall däremot utgå för elevernas kost och logi; undantag härifrån torde böra gälla i fråga om eleverna vid lantbruksskolans tvååriga kurs.

Genom de nu förordade bidragen erhålla skolorna en högst avsevärd förbättring i det ekonomiska biståndet från statens sida. I årets statsverksproposition har under nionde huvudtiteln till bidrag åt ifrågavarande skolor för lärarlöner och driftskostnader äskats ett belopp av tillhoppa 1,157,500 kronor. Enligt det nu förordade förslaget skulle för samma ändamål utgå ett belopp av 1,870,000 kronor, därav bidragen till driftskostnaderna utgöra 480,000 kronor. Jag torde få erinra att för närvarande uppgå bidragen från orterna till något över 500,000 kronor om året.

Bidrag till de i det föregående omförmälda specialkurserna, som skola kunna anordnas vid ifrågavarande skolor, torde lämpligen böra utgå från anslagen till bidrag till särskilda utbildningskurser samt till undervisning och studieresor för i det mindre jordbruket deltagande män och kvinnor.

Beviljandet av statsunderstöden torde liksom hittills böra ankomma på Kungl. Maj:t och ansökan därom ingivas till lantbruksstyrelsen.

Statsbidrag för nybyggnader.

Enligt vad kommittén upplyst är vid många av de nuvarande lantbruksundervisningsanstalterna den materiella utrustningen långt ifrån tillfredsställande. Bland annat är vid ett stort antal skolor byggnadsbeståndet enligt kommitténs mening icke av den beskaffenhet, att undervisningens krav på rymliga och även i övrigt ändamålsenliga lokaler kan anses vara på ett skäligt sätt tillgodosett. Hittills har det ankommit på vederbörande skolas ägare att själv svara för den fasta utrustningen vid skolan. Allt eftersom kraven på tidsenliga skolbyggnader stigit, har enligt vad kommittén funnit det emellertid blivit svårare för de flesta ägare av lantbruksundervisningsanstalter att tillgodose uppkommande behov av utvidgningar och förbätt-

ringar. Under senare tid ha i vissa fall bidrag av lotterimedel utgått till byggnadsarbeten vid lantbruksundervisningsanstalt. Sålunda har Kungl. Maj:t såsom bidrag till om- och nybyggnadsarbeten förordnat om utbetalning av penninglotterimedel till vissa lantbruksundervisningsanstalter av betydande belopp.

Kommittén har i sitt betänkande (sid. 216) lämnat en uppställning över anstalterna sålunda tilldelade belopp, och tillåter jag mig till närmare upplysning i ämnet hänvisa till denna uppställning.

Vidare har riksdagen i tvenne fall anvisat medel i form av räntefria lån för upprättande av nya lantbruksundervisningsanstalter. Sålunda anvisade 1936 års riksdag ett anslag å 225,000 kronor för att tillhandahållas Norrbottens läns hushållningssällskap för inrättande av en lantbruksskola. Beloppet lämnades såsom stående räntefritt lån mot in-teckningssäkerhet och återbetalningsskyldighet i händelse av skolans nedläggande. Vidare anvisade 1937 års riksdag på enahanda villkor ett anslag av 130,000 kronor till Västerbottens läns hushållningssällskap för inrättande av en lantmanna- och lant-hushållsskola.

Enligt kommitténs mening äro de sålunda tillämpade formerna för tilldelande av byggnadsanslag i längden icke tillfredsställande. Kommittén har ansett det vara erforderligt, att ifrågavarande medelstilldelning bringas mera i system och att för ändamålet erforderliga medel böra upptagas i riksstaten.

I sitt betänkande har kommittén därför föreslagit, att statsbidrag skall lämnas till nybyggnader vid lantmanna- och lant-hushållsskolor. Kommittén har härutinnan förordat, att statsbidrag för sådant ändamål skall kunna lämnas till landsting, hushållningssällskap eller sådan stiftelse, vars syfte är att upprätthålla lantmanna- och lant-hushållsskolor.

Vid fastställande av bidragsbeloppet böra enligt kommitténs mening läggas till grund kostnader för olika slags lokaler för skolans ändamål, däri inbegripet bostäder för lärare och elever, med tillhörande biutrymmen av skilda slag jämte erforderliga ledningar och fast inredning, för iordningställande eller inhägnande av byggnadstomt och för anordnandet av brunn ävensom utgifter för ritningar, arbetsledning och kontroll. Däremot böra enligt kommittéförslaget icke få inräknas kostnader för sådana byggnadsarbeten, vilka allenast avse att sätta befintliga lokaler i bättre skick eller att giva dem en bättre disposition, liksom ej heller kostnader för erforderliga byggnader för skoljordbruket.

Vad som föreskrives beträffande statsbidrag för anskaffande av nya byggnader har kommittén ansett i tillämpliga delar böra gälla även om- och tillbyggnadsarbeten, under förutsättning att genom dessa arbeten nya för undervisningen avsedda utrymmen erhållas.

Av de kostnader avseende byggnadsverksamhet vid lantmanna- eller lant-hushållsskola, som förut angivits, har kommittén ansett, att tre fjärdedelar böra bestridas genom statligt byggnadsbidrag, därest hushållningssällskap står som ägare, och eljest hälften av kostnaderna. Kommittén har ansett sig

böra föreslå högre bidragskvot för hushållningssällskap dels av den anledningen, att hushållningssällskapens egen ekonomi i regel icke torde tillåta stora utgifter för byggnadsändamål, dels också för tillgodoseende av önskemålet, att hushållningssällskapen så långt möjligt erhålla en ledande ställning inom den fasta lantbruksundervisningen. Kommittén har emellertid även uttalat, att det dock torde kunna tänkas fall, då jämväl en stiftelse bör komma i åtnjutande av det högre statsbidraget till byggnader. För den händelse ett hushållningssällskap av ekonomiska eller andra bärande skäl icke ensamt kan åtaga sig det ekonomiska ansvaret för en skola men väl att genom delaktighet i en särskilt för skolan bildad stiftelse ekonomiskt och på annat sätt stödja skolans verksamhet, har kommittén ansett skäligt, att sådan stiftelse erhåller byggnadsbidrag enligt samma grunder, som gälla för hushållningssällskap.

Kommittén har ytterligare föreslagit, att skilsmässan mellan folkhögskolorna samt lantmanna- och lantbruksskolorna bör underlättas genom särskild undantagsbestämmelse rörande bidragen av innehåll, att vid friställande av sådan skola jämväl landsting och stiftelse skola komma i åtnjutande av statsbidrag motsvarande tre fjärdedelar av de för tilldelningen av sådant bidrag godkända kostnaderna för det nya byggnadsföretaget.

I syfte att säkerställa de i skolbyggnader investerade statsbidragen, har kommittén förordat, att bland villkoren för statsbidrags beviljande upptages, att, därest skola nedlägges, återbetalningsskyldighet av statsbidraget helt eller delvis efter Kungl. Maj:ts bestämmande skall föreligga. Vid beviljandet av statsbidrag har kommittén vidare förknippat villkor avseende att säkerställa ändamålsenliga byggnader.

Under framhållande att åtskilliga lantmanna- och lantbruksskolor besvärades av avsevärda skulder å skolans byggnader har kommittén ifrågasatt, om icke bidrag till lättande av denna skuldbörda kunde lämnas.

Emellertid har kommittén icke ansett det vara möjligt att uppställa några ensartade regler för denna medelsanvisning. Bidrag för skuldsanering torde enligt kommitténs förslag böra grunda sig på motiverad framställning från vederbörande skola. Kommittén har förordat, att det skall ankomma på Kungl. Maj:t och riksdagen att efter utredning och prövning av ärendet bestämma om bidrag från fall till fall. Dock har kommittén ansett lämpligt, att den tid fixeras, inom vilken dylik framställning skall vara ingiven. Kommittén har föreslagit, att sagda tidsfrist fastställas till två år efter den tidpunkt, då kungörelse angående statsunderstöd till lantbruksundervisningsanstalter träder i kraft.

Yttrandena.

Det av kommittén föreslagna statsbidraget till nybyggnader vid lantmanna- och lantbruksskolor har i ett flertal yttranden förklarats vara för knappt tilltaget. Mot de föreslagna bestämmelserna om tilldelning av statsbidrag ha även i många yttranden rests invändningar. Sålunda har skäl icke ansetts föreligga att giva hushållningssällskapen någon särställning vid

bidragstilldelningen eller att utesluta föreningar, som innehava skolor, från rätten att erhålla bidrag.

Sistberörda ståndpunkt har företrätts av *lantbruksstyrelsen*. Styrelsen har emellertid därvid understrukt vikten av, att statsbidrag icke beviljades någon huvudman utan noggrann prövning, huruvida vederbörande skola ur alla synpunkter ägde förutsättningar att kunna utvecklas till undervisningscentrum av verklig betydelse.

Uppfattningen, att samma bidrag måtte utgå även om skolan ägdes av landsting eller stiftelse, har biträtts av bland andra *lantbruksakademien*, *förvaltningsutskottet hos Kalmar läns norra, Hallands läns och Jämtlands läns landsting, styrelserna för Stora Segerstads, Högalids, Högsby, Katrinebergs, Fristads, Sala och Mora lantmannaskolor samt Tollarps och Åkersbergs lanthushållsskolor. Landstingens i Älvsborgs och Värmlands läns förvaltningsutskott och förvaltningsutskottet hos Hallands läns hushållningssällskap samt Svenska lantmannaskolornas lärarförening* hava uttalat, att landsting och hushållningssällskap borde likställas i fråga om bidrag till nybyggnader. I *vissa yttranden* har yrkats, att förening måtte bli likställd med hushållningssällskap i fråga om bidrag. *Sveriges lantbrukslärareförbund* har ansett, att någon skillnad i bidragshänseende icke borde göras mellan ägarna till skolan. *Kristianstads läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* samt *styrelserna för lantmannaskolorna i Önnestad och Osby* ävensom *styrelsen för Apelryds lanthushållsskola* hava föreslagit att i de fall, då hushållningssällskapen vore ägare till skolorna, statsbidraget borde utgå med 90 procent av kostnaderna och att, då landsting, stiftelse eller förening ägde skolorna, ifrågasättande bidrag borde utgå med 75 procent av kostnaderna. *Svenska lantmannaskolornas lärarförening* har yrkat, att statsbidraget borde utgöra större delen av byggnadskostnaderna samt medgivas även för anskaffande av inventarier.

Statskontoret, som motsatt sig kommitténs förslag i denna del, har till stöd härför anfört, bland annat.

Statskontoret hade fått det intrycket, att kommittén vid uppskattningen av lokalbehovet icke uteslutande velat tillgodose själva undervisningsverksamheten utan sökt främja jämväl andra intressen, såsom t. ex. att möjliggöra mottagandet av större jordbrukarsammanslutningar, föreläsningsföreningar m. fl. Statskontoret ville även ifrågasätta, om icke kostnader för byggande av gymnastiklokal, vilken enligt kommittén skulle kunna utnyttjas jämväl av gymnastikintresserade i orten, lämpligen kunde — åtminstone delvis — gäldas från fonden för idrottens främjande.

Statskontoret hölle före att i förevarande avseende icke borde fastställas någon allmän regel utan omständigheterna i det särskilda fallet prövas, främst med hänsyn till behovet för den del av landet, varom fråga vore, av vederbörande anstalt. Endast för det fall, att en byggnadsverksamhet på förevarande område skulle anses lämpligen kunna bedrivas såsom beredskapsarbete, syntes anledning föreligga att i förväg uppgöra ett samtliga vederbörande skolor omfattande byggnadsprogram.

Departement-
chefen.

Redan tidigare har framhållits, att vid många av de nuvarande skolorna den materiella utrustningen är mindre tillfredsställande. Även byggnadsbeståndet torde sålunda såsom kommittén uttalat vara bristfälligt vid ett icke ringa antal skolor. Dessa brister torde flerstädes vara av den art, att även förhållandevis blygsamma krav på rymliga och i övrigt ändamålsenliga lokaler icke kunna anses skäligen tillgodosedda. Därest en ändring härutinnan skall kunna genomföras, är det nödvändigt, att staten ekonomiskt bispringer skolorna. Deras egna resurser och ordsbidragen lära icke vara tillräckliga för genomförandet av nybyggnader i erforderlig utsträckning. Såsom jag förut framhållit torde den nu förevarande reformen icke bliva av större betydelse, därest icke de nödiga materiella resurserna ställas till skolornas förfogande. Jag förordar alltså i likhet med kommittén, att visst statsbidrag lämnas till byggandet av erforderliga lokaler för skolorna.

Vad angår frågan vilka kategorier skolor, som böra erhålla statsbidrag för nu ifrågavarande ändamål, är jag ense med kommittén därutinnan, att bidrag endast bör lämnas till nybyggnader för lantmanna- och lantushållsskolor. Bidrag torde däremot icke böra ifrågakomma för nybyggnad vid lantbruksskola. Skolbyggnaderna vid dessa skolor torde ingå som en del av de för skolorbrukets drift erforderliga byggnaderna och kostnaderna för desamma böra sålunda skäligen kunna bäras av jordbruket. Kommittén har i sitt förslag begränsat möjligheterna att erhålla statsbidrag till sådana skolor, vilka ägas av hushållningssällskap, landsting och sådana stiftelser, vilkas ändamål är att upprätthålla ifrågavarande skola och vilkas stadgar fastställas av Kungl. Maj:t. I huvudsak kan jag biträda detta förslag. Emellertid anser jag dock att hinder icke bör föreligga, att förening, som uppfyller de för stiftelse stadgade villkoren, även kan tilldelas statsbidrag. En avgränsning i fråga om bidragstilldelningen på sätt nu förordats torde medföra en viss garanti för att skolorna för framtiden uppehållas och bidragen sålunda komma det avsedda ändamålet tillgodo under en mera avsevärd tid. En sådan säkerhet förefinnes däremot icke, därest skolorna ägas av enskilda eller bolag. För att ytterligare säkerställa, att bidragen komma till framtida gagn för avsett syfte torde på sätt kommittén förordat med beviljandet av statsbidrag förknippas det villkoret, att, därest skolan nedlägges, återbetalningsskyldighet av statsbidraget under beaktande av den tid skolbyggnaderna varit i bruk helt eller delvis skall av Kungl. Maj:t kunna åläggas skolans ägare.

Det nu ifrågasatta statsbidraget torde på sätt kommittén föreslagit böra erhållas för utförande av nybyggnader och ombyggnader av olika slags lokaler för skolans ändamål. I bidragsbeloppet må inräknas kostnaderna för erforderliga ledningar och fast inredning, för iordningställande eller inhägnande av byggnadstomt och för anordnande av brunn ävensom utgifter för ritningar, arbetsledning och kontroll. För att bidrag skall utgå till ombyggnadsarbeten böra dessa som regel avse utvinnande av nya eller rymligare lokaler eller avsevärda förbättringar i hygieniskt avseende av gamla sådana. Vanlig erforderlig förbättring av befintliga lokalutrymmen torde alltså böra

hänförs till reparationer, till vilka bidrag av nu ifrågavarande art ej utgå. Ej heller bör utgå bidrag till byggnader vid skoljordbruk.

De av kommittén framförda förslagen rörande den omfattning, vari statsbidrag bör lämnas till förut omförmälda byggnadsarbeten, kan jag icke i allo biträda. Tanken att vid bidragstilldelningen giva hushållningssällskapen en förmånligare ställning än övriga ägare av skolor, vilka kunna erhålla bidrag, synes sammanhånga med kommitténs förslag rörande överförande å sällskapen av äganderätten till skolorna. Något skäl att upprätthålla den av kommittén ifrågasatta skillnaden mellan hushållningssällskapen och övriga bidragsberättigade förefinnes sålunda icke, utan bidrag torde böra utgå enligt samma grunder till ägarna av skolorna.

I fråga om den omfattning, vari bidragen böra lämnas, anser jag i anslutning till vad kommittén förordat, att 75 procent av de godkända byggnadskostnaderna böra täckas av statsmedel.

I sammanhang med beviljande av bidrag bör Kungl. Maj:t äga på sätt kommittén förordat fastställa villkor, vilka trygga att bidragen användas på ett ändamålsenligt sätt. Härvid böra de av statskontoret framhållna synpunkterna rörande uppskattningen av lokalbehovet i varje särskilt fall beaktas.

Beträffande vad kommittén uttalat rörande saneringen av skolornas skulder kan jag i stort sett biträda detta uttalande. Från fall till fall torde sålunda böra prövas bidragsbehovet för ifrågavarande ändamål och medel därefter anvisas av riksdagen. Någon tidsfrist, inom vilken framställning om dylika bidrag skall vara inkommen för att kunna beaktas, synes emellertid icke behöva uppställas.

Statslån för anskaffande av skoljordbruk.

Såsom framgår av vad i det föregående anförts har kommittén föreslagit, att lantmanna- och lantushållsskolorna skola utrustas med skoljordbruk. För att underlätta för skolorna att anskaffa dylika jordbruk har kommittén framlagt förslag därom, att lån av statsmedel för sådant ändamål skall kunna tilldelas hushållningssällskap, landsting och sådan stiftelse, vars syfte är att upprätta skola, som nyss nämnts. Dylika lån böra enligt kommitténs mening kunna utgå med högst fem sjättedelar av ifrågavarande jordbruks värde med därå befintliga eller till uppförande avsedda, för jordbrukets behov erforderliga byggnader. Vid fastställande av lånebeloppet har kommittén avsett, att jämväl jordbruksegendomen eventuellt tillhörande skog bör medräknas. Återstående del av anskaffningskostnaden för skoljordbruk liksom även kostnaden för jordbrukets utrustning med levande och döda inventarier har kommittén föreslagit skola bestridas från orten. Kommittén har förutsatt, att erhållet statslån skall förräntas i överensstämmelse med de grunder, som gälla för egnahemsjordbruk. Vidare har kommittén ansett, att maximibelopp för statslån till anskaffande av skoljordbruk bör faststäl-

las. I detta hänseende har föreslagits såsom regel för lantmannaskola ett belopp av 100,000 kronor och för lanthushållsskola ett belopp av 30,000 kronor. Där särskilda omständigheter föreligga, har kommittén emellertid ansett Kungl. Maj:t böra äga bevilja högre belopp än nu angivits. Kommittén har här syftat, bland annat, på lantmannaskola med teoretisk-praktisk helårskurs.

Vad kommittén förordat beträffande statslån för anskaffande av skoljordbruk bör enligt kommitténs uppfattning i tillämpliga delar gälla även vid utvidgning av redan befintligt jordbruk. Beträffande vissa av nu förefintliga skoljordbruk torde ägaren i samband med förvärvet hava fått upptaga lån på jämförelsevis ogynnsamma villkor. Kommittén har till bispringande av ägarna av sådana skuldyngda skolor föreslagit, att Kungl. Maj:t lämnas befogenhet att efter framställning bestämma, huruvida i särskilt fall statslån på nu angivna villkor må utlämnas jämväl beträffande sådant redan anskaffat jordbruk.

I överensstämmelse med vad kommittén hemställt rörande statsbidrag för nybyggnader m. m. har kommittén i fråga om förevarande lån förordat, att beviljandet av sådana lån begränsas till fall, då jordbruket äges av hushållningssällskap, landsting eller på förut angivet sätt bildad stiftelse.

I fråga om lantbruksskolorna har kommittén icke ansett erforderligt, att lån ställdes till förfogande för anskaffande av skoljordbruk åt dessa skolor.

Kommittén har slutligen föreslagit, att en särskild lånefond skulle inrättas, varifrån lån för anskaffande av skoljordbruk skulle beviljas.

Yttrandena.

Mot kommitténs förslag i denna del har i allmänhet icke framförts några mera vittgående ändringsyrkanden. I yttranden från vissa myndigheter och korporationer i norra Sverige har hemställts, att lånen till anskaffande av skoljordbruk måtte bliva räntefria. *Norrbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har uttalat, att ifrågavarande ortsbidrag till anskaffande av skoljordbruk skulle vara svårt att uppbringa i Norrbottens län, varför statsmakterna borde bereda hushållningssällskapen i medellösa landsdelar möjlighet att anskaffa erforderliga medel.

I *vissa andra yttranden* har även gjorts gällande, att svårigheter skulle kunna uppstå att förränta lånen i enlighet med kommitténs förslag.

Statskontoret har avstyrkt inrättande av en lånefond för anskaffande av skoljordbruk. Statskontoret har framhållit, att i den mån behov av statslån för ifrågavarande ändamål skulle uppträda, medel åtminstone tillsvidare skulle kunna anvisas under fonden för låneunderstöd.

*Departements-
chefen.*

Kommitténs nu förevarande förslag kan jag i huvudsak biträda. Såsom jag förut anfört torde lantmanna- och lanthushållsskolorna i regel böra vara försedda med egna skoljordbruk. För underlättande av anskaffandet av sådana jordbruk torde lån av statsmedel såsom kommittén förordat på för-

delaktiga villkor böra kunna utlämnas till ägarna av nämnda två kategorier skolor. På samma sätt som ifråga om beviljande av statsbidrag till byggnader har kommittén föreslagit, att endast hushållningssällskap, landsting och stiftelser skola såsom ägare av skolorna kunna erhålla lån. I anslutning till vad jag därvid anfört ifråga om denna begränsning anser jag, att för ifrågasvarande lån även bör gälla, att lån må beviljas förutom till de av kommittén upptagna kategorier ägare jämväl till föreningar, vilka innehava lantmannan- och lanthushållsskolor och vilkas stadgar godkänts av Kungl. Maj:t. Beträffande villkoren för lånens utlämnande torde såsom kommittén förordat böra i huvudsak gälla enahanda villkor, som äro stadgade för lån till egna hemjordbruk. De i vissa yttranden uttalade farhågorna, att svårigheter skulle kunna uppstå att förränta lånen, kan jag icke dela. Även om skoljordbruket bör vara ett mönsterjordbruk torde man likväl böra utgå från att det blir ekonomiskt bärande. Tillgången till elevernas arbetskraft torde i viss utsträckning förbilliga driften. Elevhushållen möjliggöra därjämte en fördelaktig avsättning av jordbrukets produkter. Med hänsyn härtill kunna de föreslagna lånevillkoren icke anses alltför betungande. Hinder bör emellertid icke möta, att Kungl. Maj:t medgiver skolan rätt att från annat håll upplåna intill 60 procent av skoljordbrukets värde och därefter med statslån utfylla i övrigt erforderligt belopp intill $\frac{5}{6}$ av värdet. I likhet med kommittén anser jag att någon del av anskaffningskostnaderna för skoljordbruket bör gäldas av medel, som ställas till förfogande från orten. Därest ändringar i lånevillkoren för egnahemslån skulle komma att genomföras, böra motsvarande ändringar även vidtagas i lånevillkoren för nu ifrågasvarande lån. Den av kommittén förordade begränsningen av lånebeloppen till i allmänhet 100,000 kronor för lantmannaskola och 30,000 kronor för lanthushållsskola föranleder ingen erinran från min sida. Icke heller har jag något att erinra mot förslaget, att lån skall kunna beviljas för erforderlig utvidgning av redan befintliga skoljordbruk eller för bispringande av sådana skolor, vilka redan upptagit lån för anskaffande av skoljordbruk, i de fall då lånen äro anskaffade på mindre gynnsamma villkor. Lånen torde böra beviljas av Kungl. Maj:t.

Kommitténs förslag att inrätta en särskild lånefond, varifrån lån för ifrågasvarande ändamål skola beviljas, kan jag i likhet med statskontoret icke biträda, utan anser i överensstämmelse med vad ämbetsverket anfört, att erforderliga medel för ändamålet tillsvidare böra anvisas under fonden för låneunderstöd.

Stipendier åt behövande elever.

Gällande bestämmelser angående stipendier av statsmedel åt vissa elever vid lantrbruksundervisningsanstalter äro meddelade i kungörelse i ämnet den 3 juni 1938 (nr 356).

Stipendier utgå med högst följande belopp, nämligen

vid lantbruksskola i södra och mellersta Sverige samt vid helårskurs vid lantbruksskola i Norrland och Dalarna med 120 kronor till obemedlad och 60 kronor till mindre bemedlad elev för varje årskurs; samt

vid lantmannaskola, lantushållsskola och teoretisk vinterkurs vid lantbruksskola i Norrland och Dalarna med 45 kronor till elev, som är i synnerlig grad i behov av understöd (tredje behovsgraden), med 25 kronor till obemedlad elev (andra behovsgraden) och med 15 kronor till mindre bemedlad elev (första behovsgraden), allt beräknat för läsmånad.

Kommittén har från föreståndarna för de olika skolorna inhämtat uppgift om den ungefärliga kostnaden för elev att deltaga i huvudkurs vid ifrågavarande skolor. Av dessa uppgifter har framgått, att sagda kostnad — om hänsyn i detta fall icke toges till den undervisningsavgift, som eleven i förekommande fall har att erlägga — i medeltal kan beräknas uppgå till ungefär följande belopp:

	Kost	Logi	Böcker och undervisningsmateriel	Exkursioner	Personliga utgifter under kursen	Utrustning och resekostnader	Summa
Lantmannaskolas vinterkurs (5 månader)	210	50	62	10	55	135	522
Lantbruksskolas tvåårskurs (hela kursen).....	—	—	100	10	415	390	915
Lantushållsskolas längre kurs (5 1/2 månader)	210	61	66	6	40	125	508

Kommittén har ansett de stipendier, som för närvarande lämnas eleverna, vara för små och förordad, att desamma väsentligen höjas. Härutinnan har kommittén föreslagit, att understöd av statsmedel till behövande elever i fortsättningen får utgå med följande belopp, nämligen vid lantbruksskola med 250 kronor till elev, som är i synnerlig grad i behov av understöd (tredje behovsgraden), med 150 kronor till elev, som är att anse såsom obemedlad (andra behovsgraden) och med 75 kronor till mindre bemedlad elev (första behovsgraden), allt beräknat för årskurs, samt vid lantmanna- och lantushållsskola med 50 kronor till elev av tredje behovsgraden, med 30 kronor till elev av andra behovsgraden och med 20 kronor till elev av första behovsgraden, allt beräknat för läsmånad. Stipendier till elever i specialkursen i skogshushållning har kommittén ansett böra utgå enligt samma grunder som för elever vid lantmannaskola.

Beträffande helårskurs vid lantmannaskola har kommittén föreslagit, att elev bör komma i åtnjutande av viss ekonomisk förmån jämväl i annan ordning. Vid sådan kurs får varje elev förutsättas själv bestrida kostnaderna för kost och logi under hela utbildningstiden. Enär emellertid eleven kan beräknas uträtta ett icke ringa mått av produktivt praktiskt arbete, har det syntts kommittén rimligt, att han erhåller någon ersättning härför. Kommittén har i sådant hänseende föreslagit, att varje elev, som fullständigt ge-

nomgår sådan kurs, under senare delen av kurstiden i lämpliga portioner erhåller ett arvode av förslagsvis 200 kronor. Ifrågavarande belopp bör enligt kommitténs mening bestridas av skolorbrukets inkomster eller eljest till skolans förfogande stående medel.

Yttrandena.

Ett flertal skolstyrelser och hushållningssällskaps förvaltningsutskott ha uttalat, att den föreslagna höjningen av elevunderstöden till lantman- och lanthushållsskolor till 20, 30 och 50 kronor per läsmånad för respektive första, andra och tredje behovsgraden vore väl knapp. Särskilt understödet till elever av andra behovsgraden har ansetts böra höjas till 35 kronor per läsmånad. Styrelserna för Önnestads lantmannaskola och Strömsörs lanthushållsskola ha föreslagit, att elevunderstöden måtte utgå med 20, 30 och 60 kronor för respektive behovsgrad. Styrelserna för Osby lantman- och lanthushållsskola ha förordat en höjning med 10 kronor utöver kommitténs förslag för varje behovsgrad. Styrelsen för Hammenhögs lantmannaskola har framhållit, att en höjning av elevunderstöd till 65 kronor för tredje behovsgraden och motsvarande höjning för övriga behovsgrader skulle tillföra skolorna flera elever.

I vissa yttranden har uttalats, att elevunderstödet borde utgå jämväl för tid, vederbörande kurs påginge utöver den fastställda minim tiden.

Riksförbundet landsbygdens folk har ifrågasatt, om icke elevernas uppehälle vid skolorna kunde bliva kostnadsfritt.

Lantbruksstyrelsen har framhållit, bland annat:

De av de sakkunniga föreslagna understödsbeloppen innebure en avsevärd höjning i förhållande till nu utgående understöd. Principiellt vore lantbruksstyrelsen av den uppfattningen, att understöd för studier icke borde tillmätas så, att de i och för sig utgjorde den egentliga lockelsen till genomgående av viss undervisningskurs. Understöd av detta slag borde därför icke vara högre än som krävdes för att envar med anlitan av egna medel eller hjälp från hemmet kunde beredas tillfälle att förskaffa sig utbildning. Med hänsyn till de förändrade förhållandena på arbetsmarknaden inom jordbruksområdet och därav skapade ökade svårigheter för föräldrar att avstå från söners och döttrars arbetskraft under undervisningstiden, ansåge sig lantbruksstyrelsen emellertid böra tillstyrka kommitténs förslag. Någon förhöjning därutöver syntes styrelsen däremot knappast av förhållandena påkallad.

Skolöverstyrelsen, som i denna del tillstyrkt förslaget, har emellertid erinrat, att förslagets genomförande även måste hava konsekvenser för folkskolornas elever.

Nuvarande stipendier av statsmedel åt ekonomiskt svagt ställda elever vid ifrågavarande skolor finner jag i likhet med kommittén vara alltför små. En icke oväsentlig anledning till att dessa skolor icke vunnit den anslutning och det intresse från jordbrukarungdomens sida, som är önskvärd, torde vara den, att denna ungdom i stor utsträckning icke kunnat uppbri

*Departements-
chefen.*

de medel som behövas för att betala kostnaderna för skolornas genomgående. Såsom framgår av kommitténs utredning uppgå dessa kostnader till icke obetydliga belopp. Därjämte är att beakta, att under vistelsen vid skolorna elevernas arbetskraft går förlorad vid de egna lantbruken eller ute i förvärvsarbetet. Av synnerligen stor betydelse är därför, att stipendierna till behövande elever givas den storleken, att de i väsentlig grad kunna underlätta genomgåendet av kurserna vid skolorna.

De belopp, som av kommittén föreslagits i stipendier, finner jag med hänsyn till det anförda och i likhet med vad i ett stort antal yttranden framhållits icke vara tillräckliga, såvitt angår eleverna vid lantmanna- och lanthushållsskolorna. En höjning av de månatliga stipendierna till 20 kronor för elever av första behovsgraden, 40 kronor för elever av andra behovsgraden och 60 kronor för elever av tredje behovsgraden torde få anses skälig. Därjämte torde på sätt kommittén föreslagit eleverna vid helårskurs vid lantmannaskola böra tillförsäkras ersättning med omkring 200 kronor för sitt arbete vid skoljordbruket att utgå ur inkomsterna från detta. I fråga om stipendierna till eleverna vid lantbruksskolorna torde de av kommittén föreslagna beloppen få anses lämpligt avvägda. Till dessa elever torde sålunda böra utgå årligt stipendium med 75, 150 och 250 kronor i respektive tre behovsgrader. De nu förordade stipendierna böra utgå under den tid kursen pågår även om denna skulle överskrida den fastställda minimitiden. På sätt kommittén förordat böra stipendier utgå efter enahanda grunder, som nu ifrågasatts, till elever vid den av mig i det föregående föreslagna specialkursen i skogshushållning ävensom till andra smärre kurser vid ifrågavarande skolor. Givet är, att den omständigheten att elev vunnit inträde i skola före fyllda 18 år icke må utgöra hinder för att stipendium tilldelas honom, därest han fyller förutsättningarna för erhållande av sådant.

Kostnadsberäkningar och anslagsfrågor m. m.

Kommittén har i sitt betänkande jämväl framlagt beräkningar rörande de kostnader, ett genomförande av kommitténs förslag skulle åsamka statsverket.

Till upplysning rörande *medelsbehovet enligt kommitténs förslag vid undervisningsverksamhetens nuvarande omfattning* har kommittén uppgjort å sid. 123 upptagna tablå.

Kommittén har, med hänsyn till att under första budgetåret till följd av den nya löne regleringen anslagsbehovet torde bliva något lägre än följande år, föreslagit, att anslaget till de statsunderstödda lantbruksundervisningsanstalterna under första budgetåret den nya ordningen skulle tillämpas, upptogs till 1,500,000 kronor.

Kommittén har beräknat, att *anslaget till understöd åt behövande elever* upptoges till 450,000 kronor. Till grund för beräkningen har huvudsakligen

Statsunderstödet storlek vid nuvarande antal skolor och elever.

Bidragets art	Lantmannaskolor	Lantbrukskolor	Lanthushållsskolor	Summa
<i>Bidrag till avlöningar:</i>				
Ordinarie lärare	697,000	131,000	405,000	1,233,000
Extra ordinarie lärare	45,000	31,000	60,000	136,000
Speciallärare m. fl.	63,000	11,000	19,000	99,000
Kronor	811,000	173,000	484,000	1,468,000
<i>Bidrag till driftskostnader:</i>				
Grundanslag	68,000	12,000	49,000	129,000
Rörligt anslag	40,000	14,000	34,000	88,000
Kronor	108,000	26,000	83,000	217,000
Tillhoppa kronor	919,000	199,000	567,000	1,685,000

legat antalet elever under läsåren 1935—1936 och deras ekonomiska förhållanden.

Anslagsbehovet för täckande av de särskilda fortsättningskurserna för lärare har kommittén approximativt beräknat till 8,000 kronor.

Såsom förut nämnts har *anslaget till resebidrag åt elever* av kommittén uppskattats till 6,000 kronor.

Kostnaderna för den speciella skogshushållningskursen har av kommittén anslagits till 8,000 kronor, därest kursen anknöptes till redan befintlig skola.

Omkostnaderna för den utökade inspektionen har kommittén upptagit till 6,816 kronor.

Anslagsbehovet för nybyggnader har av kommittén beräknats till sammanlagt 14,000,000 kronor, därav för första året, den nya ordningen skulle tillämpas, borde anvisas 1,000,000 kronor.

Kommittén har till upplysning om sin beräkningsgrund för detta anslag anfört, bland annat:

För närvarande vore 21 lantmannaskolor och 14 lanthushållsskolor förenade med folkhögskolor. Av berörda lantbruksundervisningsanstalter saknade 16 lantmannaskolor och 8 lanthushållsskolor egna undervisningsbyggnader, och för samtliga dessa skolor bleve byggnadsfrågan aktuell inom loppet av åtta år, vilken tid kommittén ansåge såsom längsta övergångstid för sådana skolors friställande. Därutöver vore åtskilliga redan fristående lantmannaskolor och lanthushållsskolor i behov av nybyggnader, och ett antal nya sådana skolor syntes böra under den närmaste tiden upprättas, därvid statsbidrag till byggnadskostnaderna borde beräknas. Kommittén räknade med att under en första tioårsperiod omkring 25 lantmannaskolor och 20 lanthushållsskolor mer eller mindre fullständigt behövde erhålla nybyggnad. Vid åtskilliga andra skolor finge förutsättas behov av vissa om- och tillbyggnadsarbeten under samma tidsperiod.

Därest uppförande av nybyggnad beräknades i medeltal kosta för lantmannaskola 300,000 kronor och för lanthushållsskola 160,000 kronor, skul-

le den för tioårsperioden beräknade kostnaden för nybyggnader komma att uppgå till omkring 10,700,000 kronor. Härtill borde läggas kostnader för om- och tillbyggnadsarbeten vid andra lantmanna- och lanthushållsskolor med förslagsvis 3,300,000 kronor. Hela kostnadssumman skulle alltså uppgå till 14,000,000 kronor eller för år räknat 1,400,000 kronor.

Enligt kommitténs förslag skulle statsbidrag utgå till hushållningssällskap med 75 procent samt till landsting med 50 procent av de godkända byggnadskostnaderna. Stiftelse skulle i vissa fall vara jämställd med hushållningssällskap, i andra med landsting. Beträffande byggnadsföretag, som föranletts av lantmannaskolas eller lanthushållsskolas skiljande från folkhögskola, skulle dock även till landsting och i förekommande fall stiftelse utgå statsbidrag enligt de gynnsammare grunderna. När under de närmaste åren flertalet byggnadsföretag torde sammanhånga med friställandet av lantbruksundervisningsanstalter, syntes det vara motiverat att utgå från att av de för en första tioårsperiod beräknade byggnadskostnaderna ungefär 70 procent skulle falla på statens andel. Ifrågasvarande belopp skulle alltså under sagda period skäligen böra uppskattas till 980,000 eller i runt tal 1,000,000 kronor per år.

För anskaffande av skoljordbruk har såsom förut nämnts kommittén föreslagit inrättandet av en särskild lånefond. Kommittén har ansett, att denna fond under första året av den nya ordningens tillämpning bör tillföras ett kapital av 500,000 kronor.

Anslagsbehovet vid ett genomförande av kommitténs förslag har av kommittén i enlighet med det anförda sammanfattats sålunda:

I. Lantbruksundervisningsanstalter, förslagsanslag:		
Avlöningar	} kronor	1,500,000
Bidrag till driftskostnader		
Kurser för lärares fortbildning ..	»	8,000
Främjande av praktisk elevutbildning	»	6,000
Specialkurs i skogshushållning ..	»	8,000
		kronor 1,522,000
II. Understöd åt behövande elever vid fasta lantbruksundervisningsanstalter, förslagsanslag		
	»	450,000
III. Byggnadsverksamhet vid lantmanna- och lanthushållsskolor, reservationsanslag		
	»	1,000,000
IV. Statens skoljordbrukslånefond, reservationsanslag ..		
	»	500,000.

Härtill kommer den ökning av lantbruksstyrelsens avlöningsstat, som föranledes av inrättandet av den av kommittén föreslagna kvinnliga byråinspektörstjänsten i styrelsen.

Departements-
chefen.

De nu förordade förslagen komma såsom jag förut anført att föranleda ökade kostnader för statsverket. Kostnaderna för statsbidragen till löner åt lärare torde komma att för budgetår uppgå till 1,390,000 kronor, därav 125,000 kronor belöpa på lantbruksskolorna, 725,000 kronor på lantmannaskolorna, 425,000 kronor på lanthushållsskolorna och 115,000 kronor på speciallärarna och särskilda föreläsare. Statsbidragen till driftskostnaderna torde få beräk-

nas till i runt tal 480,000 kronor, därav 48,000 kronor hänföra sig till lantbruksskolorna, 222,000 kronor till lantmannaskolorna och 210,000 kronor till lantbrukshållsskolorna. Mot storleken av de av kommittén upptagna årliga bidragen till kurser för lärares fortbildning, till främjande av praktisk elevutbildning samt till specialkurser i skogshushållning, respektive 8,000, 6,000 och 8,000 kronor, torde intet annat vara att erinra än att sistnämnda belopp bör höjas till 9,000 kronor. Ett engångsanslag till utrustning för kursen för skogshushållning torde därjämte böra upptagas med 10,000 kronor. Beträffande kostnaderna till understöd åt behövande elever torde dessa komma att något överstiga vad kommittén föreslagit med hänsyn till de av mig förordade höjningarna av understödsbeloppen. Ifrågavarande kostnader för statsverket torde för år böra beräknas till 515,000 kronor. Statsbidragen till byggnadskostnaderna torde däremot kunna antagas bli lägre än kommittén förutsatt på grund av att det av kommittén föreslagna obligatoriska skiljandet av ifrågavarande skolor från folkhögskolorna icke omedelbart genomföres. För nu förevarande ändamål synes böra beräknas 600,000 kronor årligen under tio år. Därjämte torde för beviljande av lån till anskaffande av skolorjordbruk böra anvisas till fonden för låneunderstöd ett belopp av 500,000 kronor.

Anslagsbehovet för genomförande av den nu ifrågasatta reformen torde sålunda vid nuvarande omfattning av undervisningsverksamheten kunna uppskattas på följande sätt.

I. *Lantbruksundervisningsanstalter.*

Avlöningar, förslagsanslag	kronor	1,390,000
Bidrag till driftskostnader, förslagsanslag	»	480,000
Kurser för lärares utbildning	»	8,000
Bidrag till främjande av praktisk elevutbildning ..	»	6,000
Specialkurs i skogshushållning	»	9,000

II. *Understöd åt behövande elever vid fasta lantbruksundervisningsanstalter*

» 515,000

III. *Bidrag till byggnadsverksamhet vid lantmanna- och lantbrukshållsskolor, reservationsanslag*

» 600,000

IV. *Anslag till fonden för låneunderstöd, reservationsanslag*

» 500,000.

De årliga kostnaderna för den fasta lantbruksundervisningen komma alltså efter ifrågavarande reforms genomförande att uppgå till sammanlagt i runt tal 3,008,000 kronor. Enligt årets statsverksproposition ha under nionde huvudtiteln upptagits anslagsäskanden för skolorna å omkring 1,460,000 kronor. Det föreliggande förslagets genomförande kommer sålunda att draga avsevärt högre kostnader än vad för närvarande utgår för samma ändamål. Med hänsyn till den stora förbättring av utbildningsmöjligheterna, som förslagets realiserande kommer att medföra och den stora vikt denna utbildning

har för landets jordbruk, måste dock efter min mening medlen anses väl använda. De förmåner, som skulle beredas hithörande skolor, äro i olika hänseenden större än de som vissa andra undervisningsanstalter åtnjuta, exempelvis folkhögskolorna, med vilka den lägre lantbruksundervisningen hittills varit i viss utsträckning jämförd. Tveksamhet kunde därför tänkas uppstå med hänsyn till befarade konsekvenser. Emellertid vill jag framhålla, att det i föreliggande fall är fråga om yrkesundervisning och att statsmakterna beträffande denna undervisningsgren ansett sig kunna tillämpa gynnsammare villkor än eljest. Jag torde få erinra, att för budgetåret 1938/39 i statsmedel utgått till understöd åt kommunala anstalter för yrkesutbildning 2,400,000 kronor, till understöd åt verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom 1,250,000 kronor, till understöd åt enskilda anstalter för yrkesutbildning 495,000 kronor och till elevunderstöd till olika kategorier elever sammanlagt 1,350,000 kronor. Efter samråd med cheferna för finans- och ecklesiastikdepartementen vill jag därför uttala, att de åtgärder som nu föreslås icke behöva föra med sig konsekvenser i form av ändringar i fråga om statens stöd åt övriga skolformer.

Vad angår tiden för den föreslagna reformens genomförande synes denna böra bestämmas till början av läsåret 1940/41. Tiden för ikraftträdandet torde icke kunna sättas förr med hänsyn till det betydande organisatoriska arbete, som måste föregå reformen. När byggnadsarbeten vid vissa skolor redan äro planerade, synas dock bestämmelserna rörande bidrag till skolbyggnader böra tråda i kraft med ingången av år 1940 och torde för detta ändamål böra anvisas ett belopp av 300,000 kronor för budgetåret 1939/40. Några anslag utöver vad jag nyss nämnt torde sålunda icke behöva äskas för nästa budgetår och då läsåret börjar i november torde anslaget för första året, under vilket den nya ordningen skulle tillämpas, kunna sättas lägre än vad förut anförts. För ikraftträdandet av bestämmelser, att lantmanna- och lanthushållsskola skall vara försedd med skoljordbruk, där Kungl. Maj:t ej annorlunda föreskriver, torde böra beräknas en övergångstid av åtta år. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda nödiga författningar för förslagens genomförande.

Under återopande av det anförda får jag sålunda hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna, att den fasta lantbruksundervisningen må ordnas i huvudsaklig överensstämmelse med i det föregående angivna riktlinjer,

dels medgiva, att Kungl. Maj:t må utfärda i anledning av omorganisationen erforderliga författningar,

dels ock till Bidrag till byggnadsarbeten vid lantmanna- och lanthushållsskolor för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av kronor 300,000.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställen förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Gunnar Sandström.
